

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BÖLÜMÜ

EŞİ TARAFINDAN ŞİDDETE UĞRAYAN KADINLARIN ŞİDDETİ YAŞAMA
DÜZEYLERİNİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMALARINA GÖRE
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Selma DÜŞÜNMEZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet ÇAKICI

Lefkoşa – 2004

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Selma DÜŞÜNMEZ'e ait "Eşleri Tarafından Şiddete Uğrayan Kadınların Şiddeti Yaşama Düzeylerinin Çalışıp Çalışmamalarına Göre Karşılaştırılması" adlı çalışma, jürimiz tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....
Doç Dr. Mehmet ÇAKICI

Üye.....
Doç. Dr. Ebru ÇAKICI

Üye.....
Doç. Dr. Aydın ANKAY

ONAY : Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22/06/2005

Doç. Dr. Mehmet Çaglar
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırma; aile içinde ve özellikle eşler arasında şiddet olgusunun ortaya çıkış biçimini incelemeyi ve şiddete uğrayan kadınların çalışıp çalışmamalarının, şiddeti yaşama düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Lefkoşa bölgesinden çeşitli meslek gruplarında çalışan 100 kadın ve çalışmayan 100 kadın örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada kadınlara yönelik şiddeti ölçmek için, çok sayıda birimden, veri toplama amacına uygunluğu bakımından anket formu tercih edilmiştir. Kullandığımız ölçek türü olan “Anket”, görüşmeciye derinlemesine soru sorma imkanı tanımayan ve çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan oluşan bir veri toplama aracı türüdür. Bu araştırmada kullanılan anket formu yolu ile elde edilen bilgiler, SPSS istatistik çözümleyici data editörüne aktarılmış ve SPSS ortamında istatistiksel çözümlemeye tabi tutulmuştur. Buna göre grupların ortalamalar arası farkının düzeyini belirlemek için t testi ve ki-kare analizleri yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Çalışan kadınlarla çalışmayan kadınların, aileleri ve eşleri tarafından psikolojik istismar, ihmal, fiziksel istismar ve cinsel istismara uğramaları açısından aralarında çok büyük farklar bulunamamıştır. Ancak, ailelerin ve eşlerin psikolojik istismarı ve ihmali, fiziksel ve cinsel istismardan daha fazla uyguladıkları da göze çarpmaktadır. Fakat fiziksel istismar uygulanırken beraberinde hakaret, aşağılama, bu davranışı hak ettiği yönünde suçlamalar da eşlik etmektedir. Çalışan ve çalışmayan kadınların aileleri ve eşleri tarafından doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalanma oranları arasında fark bulunamamıştır. Ayrıca iki gruptaki kadınların da, uğradıkları şiddeti gizleyip susmayı tercih ettikleri ve polise başvurmadıkları görülmektedir.

Çocuklukta şiddete maruz kalmak, ebeveynler arası şiddete tanık olmak, erkeğin ileride eşine şiddet uygulama riskini ve kadının şiddeti kabullenme ihtimalini artırır. Bu nedenle çocuğa karşı uygulanan şiddeti önlemek, eşler arası şiddeti önleme konusunda önemli bir adımdır. Toplumun bilinçlendirilmesi, özellikle medya aracılığı ile eğitilmesi, ilgili alanlarda çalışan doktor, psikolog, polis gibi meslek gruplarının eğitimi, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, kadının toplumda yerinin güçlendirilmesi, şiddete maruz kalan kadının başvuracağı tıbbi, sosyal ve hukuki yardım alabileceği merkezlerin oluşturulması aile içi şiddetle mücadelede alınması gereken önemli adımlardır.

SUMMARY

The aim of this study is to investigate how family violence, especially violence among the couple, take place and to show whether the factor of women's working or not cause a difference on the level of family violence they experience. The data of the study was obtained by survey study and statistical analysis was made on SPSS statistical computer program. To compare the difference of means between the groups student's t-test and chi-square were used. The results of the study can be summarized as below:

When we compare the working women with others, no great difference is found among the groups about psychological abuse, neglect, physical abuse and sexual abuse by the family or the partner. Both the family and the partner were found to use psychological abuse and neglect more than physical and sexual abuse. Besides physical abuse there is usually accompanying belittling and accusing the woman to have deserved this. No difference is found among working women and others about the ratio of physical abuse which necessitate doctor or hospital visit. Both groups of women prefer to hide the physical abuse and do not prefer to apply to police.

Being physically abused during childhood, witnessing violence among parents increase the risk for the man to apply violence to his partner and women to accept the violence. Because of this preventing child abuse is an important step to prevent violence among couples. To prevent family violence the important steps to be taken are; to form advocacy groups, to increase awareness of people about this subject via media, to educate specialists like medical doctors, psychologists, policemen working in related areas, to form necessary legislations, to strengthen the place of women in the society and to form centers where the women can take medical-social and legal help.

ÖNSÖZ

Bu çalışma ile KKTC'nin başkenti Lefkoşa'da, kadınların aile içi şiddeti yaşama düzeylerinin çalışıp çalışmamalarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Sorun alanlarının tespitinin ardından, bu alanlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Bu araştırmanın yürütülmesinde bir çok kişinin emeği geçmiştir. Öncelikle araştırmanın gerçekleşmesinin isimsiz kahramanları olan, son derece özel yaşantı ve deneyimlerini paylaşan, görüşmeyi kabul ederek anketleri içtenlikle yanıtlayan ve bu çalışmanın yapılmasını sağlayan 200 kadının herbirine teşekkür ederim.

Eğitimim boyunca yol gösterici tavrı ile desteğini gördüğüm, bilgi birikimi ve sabrı ile Tez Danışmanlığı'mı yapan hocam Doç.Dr. Mehmet ÇAKICI'ya, tezimin hazırlanmasında bilgileri ve sabrı ile desteğini esirgemeyen hocam Doç.Dr. Ebru ÇAKICI'ya, tez çalışmam sırasında maddi manevi desteklerini esirgemeyen aileme, Emad A. Aalian'a, arkadaşlarım Ayşegül, Burcu ve Gökçe'ye ve yaşamımın her alanında desteğini gördüğüm Sabire Karaman'a ve Fuat Erkun'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lefkoşa,
Selma DÜŞÜNMEZ

Haziran 2005

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.y. : Adı geçen yayın

Çev. : Çeviren

s. : Sayfa

K.K.T.C. : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

T.C.K. : Türk Ceza Kanunu

M.K. : Medeni Kanun

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	I
SUMMARY.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar DİZİNİ.....	IX

BÖLÜM I.

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	4
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	5
Sayıtlılar.....	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
Tanımlar.....	7

BÖLÜM II. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Aile Kavramı.....	9
Ailenin Tanımı.....	9
Şiddet.....	14
Şiddetin Tanımı.....	14
Şiddeti Oluşturan Nedenler.....	16
Kadına Uygulanan Şiddet.....	30
Kadına Yönelik Şiddetin Tanımı.....	31
Tarihsel Süreçte Dünyada Kadınların Durumu.....	33
Uluslararası Alanda Kadına Yönelik Şiddetin	
Önlenmesine Yönelik Yasal Düzenlemeler.....	40

Tarihsel Süreçte Türkiye'de Kadınların Durumu.....	46
Türkiye'deki Hukuki Düzenlemeler.....	55
Tarihsel Süreçte Kıbrıs'ta Kadınların Durumu.....	60
Kadına Yönelik Şiddetin Sınıflandırılması.....	62
Kamusal Alanda Kadına Uygulanan Şiddet.....	62
Çalışma Yaşamında Kadına Uygulanan Şiddet.....	63
Tarihsel Süreç İçinde Kadın İşgücü.....	63
Kadınların Çalışma Yaşamına Katılma Nedenleri.....	71
Kadın Olma Gerçeği Ve Gelenek Çıkmazı.....	72
Kadının Statü Arayışları.....	73
Kadının Çalışması Sonucunda Kazanımları Ve Toplumsal Değişime Katkıları.....	74
Kadının Çalışma Hayatında Ortaya Çıkan Sorunlar.....	76
Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddet.....	80
Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddetin Türleri.....	83
Aile İçi Şiddet İle İlgili Görüşler.....	86
Aile İçi Şiddeti Etkileyen Risk Faktörleri.....	91
Eşler Arasındaki Şiddetin Klinik Görünümleri.....	96
Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış Kişilerin Genel Özellikleri.....	102
Kadın Aile İçinde Şiddeti Nasıl Yaşar?	103
Aile İçi Şiddetin Sıklığı.....	105
Kadınların, Maruz Kaldıkları Şiddeti Durdurmada Karşılaştıkları Engeller.....	108
Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerine Etkileri.....	111
Aile İçi Şiddetin Tedavisi.....	114
İlgili Literatür Ve Benzer Araştırmalar.....	119
Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	119
K.K.T.C.'De Yapılan Araştırmalar.....	122

BÖLÜM III.

Araştırmanın Yöntemi.....	125
Evren Ve Örneklem.....	125
Veri Toplama Araçları.....	126
Verilerin Değerlendirilmesi.....	128

BÖLÜM IV.

Bulgular.....	129
---------------	-----

BÖLÜM V.

TARTIŞMA VE YORUM.....	176
------------------------	-----

BÖLÜM VI.

SONUÇ	187
ÖNERİLER.....	189
KAYNAKÇA.....	191

EKLER

1. KADIN ANKET FORMU.....	204
---------------------------	-----

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Genel Ortalamaları.....	130
Tablo 2:	Çalışan Kadınların İş Durumu.....	131
Tablo 3:	Çalışan Kadınların İş ve İş Ortamlarından Memnuniyet Durumları.....	132
Tablo 4:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Doğum Yeri Açısından Karşılaştırılması.....	133
Tablo 5:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Medeni Durumları Açısından Karşılaştırılması.....	134
Tablo 6:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evliliğe Karar Verme Şekli Açısından Karşılaştırılması.....	135
Tablo 7:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Akraba Evliliği Açısından Karşılaştırılması.....	136
Tablo 8:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eğitim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması.....	137
Tablo 9:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aylık Gelirleri Açısından Karşılaştırılması.....	138

Tablo 10:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Aylık Gelirleri Açısından Karşılaştırılması.....	139
Tablo 11:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yaşadıkları Yerin Kime Ait Olduğunun Karşılaştırılması.....	140
Tablo 12:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evlilik Öncesi İlişkileri Açısından Karşılaştırılması.....	141
Tablo 13:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evlilik Öncesi İlişki Ortalamaları.....	142
Tablo 14:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yaptıkları Evlilik Sayıları Açısından Karşılaştırılması.....	143
Tablo 15:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinden Ayrılmayı Düşünmeleri Açısından Karşılaştırılması.....	144
Tablo 16:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Uzun Süreli Ayrılık Yaşamaları Açısından Karşılaştırılması.....	145
Tablo 17:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Yaşadıkları Uzun Süreli Ayrılık Sonucu Barışma Kararları Açısından Karşılaştırılması.....	146
Tablo 18:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Yaşadıkları Uzun Süreli Ayrılık Sonucu En Önemli Barışma Sebepleri Açısından Karşılaştırılması.....	147

Tablo 19:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Boşanma Yaşayıp Yaşamama Açısından Karşılaştırılması.....	148
Tablo 20:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yakın Çevrelerinde Boşanma Yaşayan Kişilerin Varlığı Açısından Karşılaştırılması...	149
Tablo 21:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Boşanma Yaşayıp Yaşamaması Açısından Karşılaştırılması.....	150
Tablo 22:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı Duygusal İstismar Açısından Karşılaştırılması.....	151
Tablo 23:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı İhmal Açısından Karşılaştırılması.....	152
Tablo 24:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı Fiziksel İstismar Açısından Karşılaştırılması.....	154
Tablo 25:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileden Herhangi Biri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması.....	156
Tablo 26:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileden Olmayan Herhangi Biri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması.....	157
Tablo 27:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aile İçinde Doktora ya da Hastaneye Başvuracak Şekilde Hırpalanmaları Açısından Karşılaştırılması.....	158

Tablo 28:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileleri Tarafından Uğradıkları Şiddet Sebebiyle Polise Başvurmaları Açısından Karşılaştırılması.....	159
Tablo 29:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne ve Babalarının Aile İçinde Uyguladıkları Şiddet Açısından Karşılaştırılması.....	160
Tablo 30:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne ve Babalarının Doğru Bulmadığı Bir Davranışta Bulunduklarında Karşılaştıkları Tepkiler Açısından Karşılaştırılması.....	161
Tablo 31:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı Duygusal İstismar Açısından Karşılaştırılması.....	162
Tablo 32:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı İhmal Açısından Karşılaştırılması.....	163
Tablo 33:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı Fiziksel İstismar Açısından Karşılaştırılması.....	165
Tablo 34:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması.....	167
Tablo 35:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Doktora ya da Hastaneye Başvuracak Şekilde Hırpalanmaları Açısından Karşılaştırılması.....	168

Tablo 36:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Uğradıkları Şiddet Sebebiyle Polise Başvurmaları Açısından Karşılaştırılması.....	169
Tablo 37:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Doğru Bulmadığı Bir Davranışta Bulunduklarında Karşılaştıkları Tepkiler Açısından Karşılaştırılması.....	170
Tablo 38:	Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Şiddete Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması.....	171

BÖLÜM I

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet dünyadaki en yaygın, ancak en az tanımlanmış insan hakları suistimalidir. Kadına yönelik şiddet, tarihsel süreç boyunca hemen hemen bütün toplumlarda görülmüştür. Fakat konuyla ilgili araştırma ve incelemeler yakın tarihlerde ortaya çıkmıştır. Son olarak 1990'lı yıllarda bir insan hakları ihlali olarak uluslararası değerlendirmelerde dikkate alınmaya başlanmıştır. Kayıtlara yeterince geçmemekle birlikte kadınlara yönelik şiddet olaylarına pek çok ülkede sıklıkla rastlanmaktadır.

Aile içi şiddetle anlatılmak istenen kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışdır. Aile içi şiddet kavramının içeriğini genellikle kadına ve çocuğa yönelik şiddet oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı açısından, şiddetin yalnızca karşıdakine bilinçli ve fiziki olarak zarar vermek şeklinde değil, sözlü ve psikolojik baskı şeklinde geniş bir tanımlamasının yapılması daha doğru olacaktır. Böyle bir tanım içerisinde şiddet, özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içeren bir davranış biçimi olarak algılanmaktadır (Steinmetz, 1978 ve Straus ve diğerleri, 1980). Aile içi şiddetin algılanması ve tanımlanması her zaman toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerinde şekillenmektedir. Bu yüzden, şiddet kullanımı toplumun benimsediği ve meşru gördüğü bir amaç için gündeme geldiğinde, o davranışın şiddet olarak algılanıp tanımlanması da oldukça güç olmaktadır (Örneğin, çocuğun daha iyi eğitilmesi için birkaç tokatla cezalandırılması gibi).

Kadına yönelik şiddet, genel olarak toplumların erkek egemen yapısından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda toplumun hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içinde kadının ayrımcılığa uğradığından ve kadının erkeğe bağımlı kılındığından söz edilmektedir. Erkeğin yasalardan ve ataerkil geleneklerden kaynaklanan üstün konumu, kadının erkeğe hizmet etmesi ve erkeğin, alınacak kararlarda söz sahibi olmasını “doğal” gören bir bakış açısına sahip olması şiddeti beslemektedir (İlkkaracan, 1996).

Geçiş sürecindeki toplumumuzda değişmekte olan kadın ve erkek rolleri, kadınların giderek ev dışı işlerde görev alması, daha fazla eğitim ve deneyimle ev içinde de söz sahibi olmaları, erkeklerin alışlagelmiş otorite konumunu sorgulatmaktadır. Yüzyıllardan beri yerleşik iktidarının sorgulanması, günümüz erkeğini boşluk duygusuyla yüzleştirir. Geleneksel “erkeklik” tanımları ve davranışları, artık geçerli olmamaktadır. Yerine yerleştirilecek “erkek” imgesi ise belirgin olmadığı gibi, değişim ve sorumluluklarla da yüklüdür. Yeni erkek artık sadece evin geçimini temin etmekle yetinen ve karşılığında mutlak hizmet bekleyen kişi değildir; evi, ailesi ve çocuklarına karşı da, ilişki sorumluluğu taşımak zorundadır. Bunun yanında, ev işi kadar çocuk bakımını da paylaşması beklenmektedir. Bunların üzerine, eşini ruhsal ve cinsel olarak mutlu etme zorunluluğu da eklenmiştir. Tüm bu beklentiler, alışlagelmiş otoriter, mutlak güç sahibi erkek imgesini sarsmakta ve değişime zorlamaktadır. Değişimse hiç de kolay bir süreç değildir. Özellikle, asırlarca konforlu bir şekilde, sorgusuz sualsiz kullanılmakta olan bir rolü değiştirmek çok da kolay değildir (Navaro, 1999).

Değişmekte olan cinsel roller, günümüz erkeğini bir çeşit bunalıma sürüklemektedir. Bunalımda olmak, ne yapacağını bilememek, olumlu rol örneklerinin eksikliği ve boşluk, çoğu erkeğin alışık olmadığı bir varoluştur. Erkekler bu tür duygulara sahip olmayı ve bunlarla sağlıklı bir şekilde başetmeyi öğrenmemişlerdir.

Çoğunlukla bunalımın dışavurumu, kapalı kapılar ardında, ev içinde sözel ve fiziksel şiddete dönüşmektedir (Navaro, 1999).

Bugün geldiğimiz nokta göstermektedir ki, kadınların hak arama mücadelesi ve kendilerini gerçekleştirme çabaları salt kendi sorunları olarak kabul edildiği sürece, çifte yükümlülük altında ezilmeye devam edeceklerdir. Bu nedenle kadınlara yönelik eşitlikçi politikalar günümüzde bu alandaki sorunların tespit ve çözümünde erkeklerin de katılımını gerektirmektedir. Bugüne kadar kadınların elde ettiği haklar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yeterli olamamıştır. Bu alandaki mücadelelerinde, kadınlar yalnız kalmamalı, kadının statüsünün yükselmesi, toplumun gelişmesinin ön şartı olarak kabul edilmeli, kadın- erkek, kamu-özel bütün kesimlerin bu bilinçle üzerine düşeni yapması gereklidir.

PROBLEM DURUMU

Ailenin tarihten beri süregelen önemli işlevleri olmuştur. Bu yapı, toplumsal hayatın devamı için son derece gereklidir. Bunun içindir ki, her devirde aile yapısı devletler tarafından özel bir himaye görmüştür. Çünkü aile toplumun temelidir (Aksoy ve ark.,1999).

Aile içinde yaşanan saldırganlık ve şiddet, insanı özünde, evinde, yani en barınaklı hissetmesi gereken yerde, can damarından vuran bir duygudur. Ev ve ailenin barınak, güven ve koruma hissi verebilecek en birincil ortam olması gerekirken, insanın öz evinde, en yakını bildikleri tarafından saldırıya, şiddete maruz kalması, ruhunda ve yüreğinde onarılmaz yaralar açar. Eşi, sevgilisi, babası, annesi, ağabeyi tarafından şiddete maruz kalmak, dövülmek, hırpalanmak, saldırı veya tecavüze uğramak, bir kadının bedenini ve yüreğini dağlar. Yaşamak için çevresine duyma ihtiyacında olduğu temel güveninde tamiri imkansız yaralar açar. Özellikle de saldırı, insanın en yakını olarak tanımladığı kişiden (koca, baba, abi, anne v.b.) geldiğinde, tarifi mümkün olmayan bir acı, yaşam umutsuzluğu, eziklik ve utanç yaşanır (Navaro, 1999).

Aile içi şiddet konusuna ağırlık verilmesinin temel nedenlerinden biri de, bu konunun sosyal, psikolojik, kamusal ve politik etki ve sonuçları ile birçok değişik disiplinden kişiyi ilgilendirmesidir. Zorlu yaşam koşullarında toplumların ayakta kalabilmesi ve gelişebilmesi, bir toplumun yapı taşları olan ailenin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, aile bireyleri arasındaki güçlü sevgi ve saygı bağının korunmasıyla mümkün olabilir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, toplumun en önemli parçası olan aile içerisinde, kişiler arasında yaşanan ilişkilerde şiddetin yer alıp almadığını, eğer yer alıyorsa bu şiddetin boyutları, türleri, nedenleri ile ilgili bilgileri toplamaktır.

Aile içinde yaşanan şiddet olgusunun hangi biçimde ortaya çıktığının belirlenmesi, şiddetin meydana getirdiği sorunların giderilebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, yaygınlığı ve türleri tam olarak belirlenememekle birlikte, en önemli toplumsal sorunlardan biri olan aile içi şiddetin kuramsal bir çerçeveye oturtulabilmesi, aile içinde yaşanan şiddet olgusunun hangi biçimde ortaya çıktığının ve neden-sonuç ilişkisinin incelenmesiyle mümkün olabilecektir.

Bu araştırma; aile içinde ve özellikle eşler arasında şiddet olgusunun ortaya çıkış biçimini incelemeyi ve şiddete uğrayan kadınların çalışıp çalışmamalarının, şiddeti yaşama düzeylerinde farklılık yaratıp yaratmadığını incelemeyi amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

K.K.T.C.'nde şiddet, ciddi araştırmalara konu olmamış bir alandır. Hatta şiddetin tanımlanması bile tam olarak yapılmadığı için, K.K.T.C.'nde şiddetin kapsamı ve boyutları da bilinmemektedir. Bu araştırma K.K.T.C.'de kadınlara yönelik şiddeti araştıran ikinci araştırmadır.

Aile içinde ortaya çıkan şiddetin, hangi şekillerde ortaya çıktığının ve boyutlarının belirlenmesi, yapısal iyileştirmelere yönelik çözüm önerileri ve

politikaların geliştirilebilmesi için son derece önemlidir. Diğer yandan, başka alanlara göre çok daha aciliyet ve önem taşıyan aile içi şiddeti motive eden, destekleyen ve etkileyen nedenlerin tanımlanabilmesi, ailenin ve dolayısıyla toplumun sağlığının korunabilmesi için zorunludur.

Bu çalışma ile KKTC'nin başkenti Lefkoşa'da, kadınların aile içi şiddeti yaşama düzeylerinin çalışıp çalışmamalarına göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Sorun alanlarının tespitinin ardından, bu alanlara yönelik çözüm önerileri geliştirilecektir.

SAYILTILAR

1. Araştırmada kullanılan anket formunda yer alan soruların, araştırmanın amaçları kısmında yer alan maddelerin tanımladığı alanlarda bilgi toplama yeterliliğine sahip olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmada ankete cevap veren kadınların, sorulara doğru ve gerçek cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Tarihi ve sosyo-kültürel özellikler nedeniyle Türk Toplumunu, Batı toplumlarından ciddi farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla Batılı toplumlarda yapılan şiddete ilişkin araştırmaların, K.K.T.C. için geçerli olmayacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde adliye ve emniyete intikal eden olayların dışında, aile içi şiddeti tespit etmek son derece zordur.

Türk aile yapısı, aile içi şiddetin dışa yansımaları engellemektedir. Bu da araştırmada gerçek şiddet verilerine ulaşmayı güçleştirmektedir.

Şiddetin kapsam ve niteliğinin genişliği, belirli bir kavramlaştırmayı güçleştirmektedir. Yani, şiddet olarak kabul edilecek göstergelerin önceden belirlenmesi gerekmektedir. Bu da öngörülemeyen şiddet unsurlarının gözden kaçmasına yol açabilir.

TANIMLAR

- Aile** :Bu araştırmada kullanılan aile kavramı, sürekli olarak altı aydan daha fazla aynı hane içerisinde yaşayan, ortak aile bütçesinden geçimlerini sağlayan, kan bağı ya da akrabalık ilişkileri ile birbirine bağlı olan ve karşılıklı ilişkilerin yaşandığı, yetişkin erkek, yetişkin kadın ve çocuklardan oluşmuş sosyo-psikolojik birimi ifade eder.
- Aile İçi İlişkiler** :Yukarıda tanımı yapılan sosyo-psikolojik birim içerisinde yaşayan kadın, erkek ve çocukların aralarında gerçekleşen, iktisadi, sosyal ve psikolojik kaynaklı, gerçek ya da varsayılan değerlendirme, fikir alışverişi, duygusal iletişim, kişi hakkındaki varsayım, zan, davranışa dönüşmüş ya da dönüşmemiş kızgınlık, öfke v.b. duygu ve davranışları tanımlamaktadır.
- Aile İçi Şiddet** :Yukarıda tanımı yapılan sosyo-psikolojik birim içerisinde yaşayan; yetişkin erkekten yetişkin kadına, yetişkin diğer erkeğe, çocuğa; yetişkin kadından, yetişkin erkeğe, yetişkin diğer kadına, çocuğa; çocuktan, diğer çocuklara ve yetişkin kadın ve erkeğe

yönlendirilmiş, davranışsal ya da duygusal her türlü yıkıcı, yaralayıcı, hasara uğraticı eylemler bütünüdür.

Bu kapsamda, aile içinde gerçekleşen ve aile üyelerinden birinin, diğerine yönelttiği bedensel ve psikolojik bakımdan zedelenmeye yol açan tokat, dayak, tekme atma, yumruklama, itme, kakma, zorla ve uygun olmayan cinsel eylemler, küfür, hakaret, v.b. türden davranışlar aile içi şiddetin göstergeleri olarak ele alınmıştır.

Cinsiyet

:Kadın ve erkek arasındaki biyolojik olarak belirlenen farklılıklardır. Cinsiyet biyolojik olarak belirlenmiştir, doğuştandır ve evrenseldir.

Evli Erkek ve Kadın:Yukarıda tanımı yapılan sosyo-psikolojik birim içerisinde yaşayan kadın ve erkeğin aralarında medeni nikah ilişkisinin bulunması veya başından evlilik geçmiş olma durumudur.

Şiddet

:Bireylerin birbirlerine karşı gösterdikleri, davranışsal ya da duygusal nitelikli her türlü yıkıcı, yaralayıcı ve/veya hasara uğraticı eylemlerdir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde, araştırmaya temel teşkil eden davranımların açıklanması ve konu ile ilgili Türkiye ve yurtdışında yapılmış olan araştırmalar yer almaktadır.

AİLE KAVRAMI

Ailenin tarihten beri süregelen önemli işlevleri olmuştur. Bu yapı, toplumsal hayatın devamı için son derece gereklidir. Bunun içindir ki, her devirde aile yapısı devletler tarafından özel bir himaye görmüştür. Ülkemizde de devlet, ailenin huzur ve refahı için gerekli tedbirleri almayı kendisine bir görev olarak kabul etmiştir. Çünkü aile toplumun temelidir (Aksoy ve ark.,1999).

AİLENİN TANIMI

Aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan, çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, bu bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin karşılandığı temel bir toplumsal birimdir (Aksoy ve diğerleri, 1999).

Tarihsel perspektif içerisinde yer, zaman ve üyelerinin sayı ve işlevlerine bağlı olarak farklı aile türlerine ilişkin kategorilendirmeler yer almaktadır. Örneğin, bir kategorilendirmede “hane halkı (ailenin üyeleri)” ölçüt olarak alınırken, bir kategorilendirmede “otorite” ölçüt olarak alınmaktadır (Aksoy ve diğerleri, 1999).

A. Hane halkı (aile üyeleri) esasında yapılan kategorilendirme;

1. Büyük Aile

- Birleşik Aile
- Kök Aile

2. Küçük Aile

B. Otorite esasında yapılan bir kategorilendirme ise;

1. a) Ana Ailesi

b) Baba Ailesi

- Baba Ailesi
- Bölünmez Asaba
- Ataerkil Aile, biçimindedir.

A.Hane halkı (aile üyeleri) esasında yapılan kategorilendirme;

1. Büyük Aile: çok sayıda kandaş, küçük ya da çekirdek ailenin aynı çatı altında / mekanda oturmasıyla oluşur. Akrabalık bağları kuvvetli ve gelenek – göreneklerle yakından ilgilidirler. Gelişmemiş ve geçimini tarımla sağlayan topluluklarda gözlenen bir aile tipidir.

- **Birleşik Aile:** Ana, baba, bütün erkek çocuklar, evlenmemiş kız çocuklar ile evlenen erkek çocuklar ve onların eş ve çocuklarından oluşmaktadır. Bu aile, erkek çocuklar yönünden genişleme eğilimindedir ve erkek torunlar da evlendiklerinde bu aile içerisinde yer alırlar.
- **Kök Aile:** Ana, baba, çocukları ve evli tek oğul ile eşi ve çocuklarından meydana gelir. Üyeler, birleşik ailede olduğu gibi aynı evde otururlar.

2. **Küçük Aile:** karı, koca ve evli olmayan çocuklardan meydana gelir. Üyelerinin sayısı sınırlıdır. Başlangıçta sadece evli çiftlerden, yani karı ve kocadan oluşurken, çocukların olmasıyla birlikte genişler ve bu çocukların büyüyerek ve/veya evlenerek evden ayrılması ile eski haline döner. Karı, kocanın ölümü ile aile dağılır. Genellikle gelişmiş toplumlarda ve şehirlerde gözlenen bir aile tipidir.

B.Otorite esasında yapılan bir kategorilendirme ise;

1. a) **Ana Ailesi:** Totem dininin etkilerinin devam ettiği ana ailesinin, baba akrabalığını tanımamasının nedeni de bu totem dininin etkisinde oluşudur. Ananın soyundan gelen akrabalar aynı evde oturur. Baba, eve zaman zaman misafir olarak gelir gider. Çok yaygın olarak gözlenmemekle birlikte, avcılık ve toplayıcılıkla geçinen toplumlarla, tarıma dayalı toplumlarda gözlenen bir aile tipidir. Kuzey Amerika ve Kanada yerlileri ile, Doğu Afrika ve Eskimolar'da gözlenmektedir.

b) **Baba Ailesi:** Şekillenmesinde “baba” faktörünün rol oynadığı aile tiplerinin ortak adıdır. Üç değişik türde ele alınmaktadır.

- **Baba Ailesi:** Bu aile türünde ana ve baba beraber oturur. Kadının belli bir statüsü vardır. Çocuklar üzerindeki hak ana ve baba arasında eşit olarak dağılmıştır.
- **Bölünmez Asaba:** Baba tarafı akraba olarak tanınır. Soylardaki totem bağı, yerini kan bağına bırakmıştır. Ailedeki bütün fertler eşittir. Ana ve babanın çocukların üzerinde tasarruf hakkı yoktur. Çocuk, doğumundan itibaren asabanın malıdır.

- **Ataerkil Aile:** Bir adı da “Roma Ailesi” olan bu aile türünde otorite sonsuz ve mutlak biçimde babaya aittir. Baba ve aile üyeleri babanın atasının dinine bağlıdır. Kadın evlenince kocasının ocağına girer.

Böylece, aile kurumu ile ilgili olarak bir kuramsal perspektif ortaya konulmuş olmaktadır. Ancak, günümüz modern toplumlarının yapısı içerisinde aile türleri ile ilgili olarak, daha kullanışlı sınıflamalar yer almaktadır. Bu sınıflamalardan biri, aileyi çekirdek aile ve geniş aile olarak ikiye ayırmaktadır (Tekinay,1990). Buna göre;

- **Çekirdek Aile:** Sanayileşme ile birlikte kırsal alandan kentlere göç eden aileler, değişen bu üretim alt yapısının zorunlu kıldığı aile tipi olan “ana, baba ve çocuk ve/veya çocuklar”dan oluşan “çekirdek aile haline dönüşmüşlerdir. Bu aile tipinde akrabalık ilişkileri, kırsal alanda gerçekleştiği biçiminden farklıdır. Akrabalar arası ekonomik destek mekanizması yok denecek kadar azalmıştır.
- **Geniş Aile:** Kırsal alanda yaygın olarak gözlenmekle birlikte, kentsel alanda da kısmen gözlenen bu aile tipi, “ana, baba, çocuklar, ana ve/veya babanın akrabalarından bir ya da birkaçı ile bazen akraba olmamakla birlikte hısımların da aynı çatı altında yaşadığı aile tipi”ni temsil etmektedir.

Başlangıçta –teşkilatlanma ve korunma ihtiyaçları sebebiyle- çok geniş bir topluluğu ifade eden aile, tarihi süreç içerisinde, iktisadi ve sosyal gelişmeye de sıkı bir şekilde bağlı olarak –toplumların siyasi mahiyetlerindeki değişiklik, fertleri koruma fonksiyonunu devlete geçirdiği oranda- küçülmüştür. Günümüzde ise aile; anne, baba ve çocuklardan ibaret olan dar kadrolu bir topluluğu ifade eder hale gelmiştir (Tekinay, 1990).

Aile, evreni oluşturan yapı (toplum) içerisinde, diğer toplumsal kurumlara kurum olma kimliği açısından benzetilmekle birlikte, kendisini bu bahsi geçen kurumlardan ayıran oldukça çok sayıda özelliğe sahiptir. Bu çerçevede ailenin karakteristikleri sekiz ana grupta toplanmıştır (Gökçe, 1990:208):

- Aile, bütün sosyal kurum ve biçimler içerisinde en fazla evrensellik gösteren yapıya sahiptir. Her insan bir aileye mensuptur.
- Aile, her insanın genetik kimliğine dayalı olarak tezahür eden, nesli devam ettirme, annelik, arkadaşlık, ebeveynlik v.b. gibi birincil duygularla temellenmiş olan, bu birincil duyguların da ırk gururu, romantik sevgi, şefkat v.b. türden ikincil duygularla motive edildiği bir yapıdır.
- Aile, içerisinde yaşayan bireylerini şekillendirme özelliğine sahiptir.
- Aile, kapsam olarak sınırlıdır. Yani, şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür. Bu durum, özellikle modern toplumlardaki küçük ailelerde açıkça gözlenir.
- Aile, sosyal yapının en temelinde yer alır ve çekirdek bir kimliğe sahiptir. Toplumların hepsi aile ünitelerinden meydana gelmiştir.
- Aileyi oluşturan bireylerin hepsinin, aileye karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Ailenin üyeleri, toplumsal değer yargıları tarafından kendilerine yüklenilen sorumluluklarını, ömürleri boyunca yerine getirmek durumundadırlar.
- Aile, kendisini çevreleyen toplumsal yapının kuralları ile kuşatılmıştır. Kuruluşundan (evlilikten) başlamak üzere tüm aşamalarında, yasalar ve/veya toplumsal değer yargıları tarafından sürekli olarak denetlenir.
- Aile, esas itibari ile sürekli bir kurum kimliği taşımakla birlikte, yapısında bir geçicilik karakteri de barındırmaktadır.

ŞİDDET

Bir tarlaya aynı anda iki ürün ekildiğinde, birisi daha önce gelişirse, diğer ürünün ya büyümesine engel olur ya da çürüyüp ölmesine sebep olur. Bu demektir ki; güç olgusu tüm canlılarda bulunmaktadır. Bu olgu, zamanla kendi içinde bir birikim oluşturur ve bir süre sonra boşaltılması gerekir. Güç olgusu, boşaltım sürecinde kendini şiddet, savaş, baskı, terörizm, işkence, saldırganlık vb. olarak meydana çıkartır (Erten ve Ardalı, 1996).

Gerçekte saldırganlık ve şiddet, kavram olarak birbirlerine benziyor gibi görünmelerine ve gündelik yaşam içerisinde zaman zaman birbirlerini ikame eder biçimde kullanılmalarına karşılık, farklı birer olgu olarak değerlendirilmektedir (Erten ve Ardalı, 1996).

Saldırganlığın Batılı literatürdeki karşılığı “Aggression”dır ve şu şekilde tanımlanır; “Herhangi bir amaçla iç ya da dış dünyaya yöneltilmiş zarar verme, yıkıcılık, hırpalayıcılık ve tahrip edicilik niteliği taşıyan bir davranış”. Bu tanımın yazarına göre şiddet ve terör, saldırganlığın çeşit ve derecelerini oluşturmaktadır (Erten ve Ardalı, 1996).

ŞİDDETİN TANIMI

Şiddet sözcüğüne etimolojik açıdan baktığımızda Latince’den geldiğini görüyoruz. Şiddet, Latince “Violentia”dan gelmektedir. Violentia; şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç demektir. Violare fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, (kurallara) karşı gelmek anlamını taşır. Şiddet genel anlamda gücü aşmaktır. Bu açıdan insana zarar veren her edimini şiddet olarak değerlendirebiliriz (Görmez, 1998).

Erten ve Ardalı (1996)'ya göre şiddet (violence-violare); insanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükunet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şeklinde kendini gösteren davranışlardır.

Türkçe'de şiddet kelimesi birçok anlamda kullanılmaktadır. Sözlük anlamlarına bakıldığında Türkçe'de "şiddet"; sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma; karşıt tutumlarda olanlara karşı kaba kuvvet kullanma, sertlik anlamına gelmektedir. Şiddet; bir kişiye karşı güç ve baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak da tanımlanabilir. Dar anlamıyla ele alındığında şiddet, insanların bedensel bütünlüğüne karşı, dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir edim olarak tanımlanır. İnsanın kendine yönelik yıkıcılığını temsil eden intihar da bu grupta değerlendirilmektedir (Görmez, 1998).

Şiddetin günlük kullanımdaki anlamların sayıca çeşitliliğine karşın hukuki tanımlamaları kesindir. Ceza hukukunda, insana karşı gerçekleştirilen bütün vurmalar şiddet olarak nitelendirilmez. Olgular ayrı ayrı ele alınmaktadır. Hukukun gelişmesi ile bu tanım, suçlamaların artmasına olanak verecek anlamları da içermeye başlamıştır. Medeni hukukta şiddet eylemi, bir insanın istemi üzerinde, onu geri adım atmaya zorlayacak baskı uygulanması olarak geçer. Bu aşamada iki görünüm belirmiştir. Biri sonuçları ile tanımlanabilen bedensel güç olgusu, diğeri de kuralcı bir düzene saldırı ile somutlaşan çiğneme olgusudur. Bedensel saldırı olarak şiddet kolaylıkla tanımlanabilir. Kuralların çiğnenmesi bağlamında ise hemen hemen her şey şiddet olarak algılanabilir (Ünsal, 1996).

Dar anlamıyla şiddet tanımında, tartışılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel şiddet tektir. İnsanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı

verici bir edimdir. Hukuk dilinde “eşhaşa (şahıslara) karşı cürümler” diye nitelendirilir. “Adam öldürmek cürümleri” (TCK, m. 448-450: kasten adam öldürme) ve “şahıslara karşı müessir fiiller” (TCK, m. 456: katil kasdi olmaksızın bir kişiye cismen eza verilmesi veya sıhhatinin ihlali, yahut akli melekelerinde teşevvüş husulüne sebep olunması) tanımına uyan fiziksel şiddet anlayışı, örneğin; yalnız mala verilen zararı şiddet kavramına sokmamaktadır. Burada kurbanın canı, sağlığı, bedensel bütünlüğü ya da bireysel özgürlüğüne karşı bir tehdit söz konusudur. Örneğin; ölüm, yaralama, ırza tecavüz, yağma, yol kesmek ve adam kaçırmak ya da rehin almak gibi. “Cebir ve şiddet” kullanılması ve “şahsen ya da malen” tehlike tehdidi ve kurbanı “sükût etmeye” zorlama bulunmaktadır (TCK, m. 495) (Ünsal, 1996).

Şiddet olgusu insanın yeryüzünde yaşamaya başlaması ile kendini göstermiştir. Öyle ki, insanlık tarihinin kayda alınan 5600 yılında, 14.600’den fazla savaş yaşanmıştır. Bu sayılar ile her yıla, yaklaşık 2.6 oranında savaş düşmüştür (Archer; Gartner, 1996).

ŞİDDETİ OLUŞTURAN NEDENLER

A. DOĞAL NEDENLER

Doğal ortamla, saldırgan davranışlar, şiddet eylemleri ve suç arasındaki ilişki, yüzyıllarca dikkat çeken ve üzerinde önemle durulan bir konudur. Doğaya yönelen saldırganlık ve şiddet eylemleri, doğrudan doğruya ya da dolaylı yollarla insanın hayatını olumsuz etkilemektedir. Ormanların yakılması, ağaçların kesilmesi, çarpık kentleşme sonucu yeşil alanların azalması, hava kirliliği, erozyon, çöp, kimyasal atıklar gibi sebepler, doğanın dengesini bozarak insanları tehdit eden tehlike ve zorlamaları meydana getirmiştir.

Görmez'e (1998) göre; kimyasal ve endüstriyel ürünler tarafından üretilen kötü kokulara maruz kalma, bireylerin uyarılabilirliklerini arttırarak saldırganlığın ortaya çıkmasına yol açabilirler.

Bu konuda ilk gözlemleri Hipocrates yapmış, insanın içinde doğup büyüdüğü doğal ortamın ruhsal yapısını etkilediğini, dağlarda ve yüksek yerlerde yaşayanların atılgan, çalışkan, gözü pek ve yürekli olduklarını belirtmiştir. Bu görüş daha sonra Platon, Cicero, Montaigne, Montesquieu gibi düşünürler tarafından da doğrulanmıştır (Balcıoğlu, 2001).

İnsanların sağlıklı yaşaması için doğa ile iç içe olması, ağaçlı ve yeşil alanlardan yararlanması şiddetin azalması için gereklidir. Doğayla insan arasında sürekli bir iletişim ve etkileşim vardır. Doğanın değişen fiziksel ve kimyasal şartları insanı bedensel ve ruhsal olarak etkilemektedir. Yaşanılan doğal ortamın ısısı, ışığı, nemi, gürültüsü, rüzgarı, elektrik yüklü iyonları, insanda fiziksel olarak; soluk aldığı havada, içtiği suda, yediği besinlerde bulunan organik ve organik olmayan madenler de kimyasal olarak kişinin bedensel ve ruhsal durumunda değişiklik yaparlar. Bu değişiklikler saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri olarak başkalarına, insanlar arası ilişkiye ve topluma yansır (Balcıoğlu, 2001).

Doğal ortam ile insan arasındaki ilişki açısından şiddet, neredeyse gözle görünür bir gerçektir. Bunun yanı sıra, sosyal ve kültürel ortam da şiddet için çok önemlidir. Sosyal ve kültürel yozlaşma ortamı, beraberinde kişilerde genellikle öfke, şiddet, suçluluk ve savunma tepkilerini getirmektedir. Bazı çalışmalar aşırı kalabalığın saldırganlık düzeyini yükseltebileceğini göstermiştir. Kalabalık, diğer ortam belirleyicilerinin olumsuz olduğu durumlarda (örneğin engellenme, uyarılma ve sıkıntı hallerinde) saldırganlık patlamaları çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Görmez, 1998).

Şiddeti oluşturan doğal nedenlerden biri de gürültüdür. Yüksek ses insanlarda bir baskı oluşturduğundan, bir tepkime olarak ortaya çıkan davranış biçimi genellikle şiddet içeriklidir. Yüksek ve rahatsız edici derecede gürültüye ve sese maruz kalmış insanlar, böyle bir durum yaşamayan insanlara göre daha fazla saldırganlık gösterebilmektedirler (Görmez, 1998).

Sonuç olarak şiddetin doğal nedenlerine baktığımızda, çevresel belirleyicileri görmekteyiz.

B. PSİKOLOJİK NEDENLER

Prof. Dr. Rasim ADASAL'a göre şiddet eğilimi gösteren insanlar genel olarak kavgacı insan tipleri içinde yer almaktadır. Bu grupta yer alan kişilerde, hak veya savunma amaçlı kavga çıkaran insanlardan ziyade, tabiatları nedeniyle ufak olaylarda dahi, öfkelenip olay çıkartan insanlar anlaşılmalıdır. Bu tip insanların duygu ve düşüncelerinde bir aşırılık vardır; az çok doğal yapılarına göre, iradeleri dizginsizdir; heyecanları daima ölçüsüzdür ve dürtüsel eğilimleri çok şiddetlidir. Ruhları barut fıçısına benzetilebilir. Ufak bir uyarma ile heyecan krizleri ve patlamaları gösterirler (Adasal, 1980).

Şiddete yol açan psikolojik nedenler, sadece insanın yapısından kaynaklanmaz. İnsanın temel taşlarından olan içgüdüler ve diğer etmenlerin olduğu da unutulmamalıdır.

Şiddete yol açan psikolojik nedenlerden engellenme, daima bir biçimde saldırganlığa yol açar. Her engellenme saldırganlığa yol açmadığı gibi, saldırganlığın da tamamı engellenmeden doğmaz. Engellenme yaratan etken sadece yoğun olduğu zaman saldırganlığa yol açar. Araştırmalar, engellenmenin olduğu durumlarda, engellenmeyi

oluşturan etkenlerin niteliklerinin de önemli olduğunu göstermiştir. Engellenme hafif veya orta derecede olduğunda, saldırganlık artmayabilir. Engellenme keyfi veya haksız olarak görüldüğünde saldırganlık artmaktadır. Kimi insanlar, örneğin; boksörler, futbolcular, bir çok nedene ve uyarana bağlı olarak saldırgan davranışlar gösterebilirler (Görmez, 1998).

Çarpık kentleşme, bozulan ekonomik durum, gelir dağılımının eşit olmaması, geçim sıkıntısının artması, temel gıda ve ihtiyaç maddelerini karşılamakta zorluk çeken kitlelerin engellenmeye dayanma güçleri yeterli değilse, benlikleri zayıfsa, öfke seviyesi ve saldırganlık hissi artabilir. Engellenmeye dayanma gücünün yetersizliği, öfke seviyesinin yükselmesi ve saldırganlığın tehdit edici hale gelmesi kişilerin sosyal hayattan soyutlanmasına, yasa dışı yollarla gelir sağlamasına, gerçekte ilişkisi olmayan tasarımlar üretmesine ya da artan düş kırıklığı ve öfkenin etkisi altında şiddet eylemlerine başvurmasına sebep olabilir (Balcıoğlu, 2001).

Psikolojik nedenlerden bir diğeri de doğrudan tahrik edilmedir. Doğrudan tahrik edilme, şiddetin günümüzde en çok görülen ruhsal belirleyicilerindendir. Bu tür durumlarda, insanların kontrol mekanizmaları gevşemektedir. Fiziksel kötüye kullanım ve alay, insanlarda saldırgan davranışları arttırmaktadır. Bir kez saldırganlık ortaya çıktı mı, bu öngörülmez bir şekilde artarak sürebilmektedir. Bunun sonucunda hafif sözel dalga geçmeler veya bakışlar bile süreci başlatarak daha şiddetli kışkırtıcı davranışlara ve artan şiddet tepkilerine yol açabilmektedir (Görmez, 1998).

Şiddet ile kitle iletişim araçları arasında da doğrusal bir ilişki vardır. Televizyondaki şiddetle saldırganlık arasında, artık bilinen ve kabul edilen bir ilişki bulunmaktadır. Şiddete maruz kalmanın en önemli etkisi çocuklar üzerindedir. Çocukların televizyonda izledikleri şiddet içeren filmler arttıkça akranlarına karşı daha saldırgan oldukları bulunmuştur (Görmez, 1998).

Yazılı, işitsel ve görsel medyadaki şiddetin çocukları etkileme şekli ve süreci üç şekilde karşımıza çıkar. Bunlardan biri gözlemsel öğrenmedir. Gözlemsel öğrenme, insanların davranış dağarcıklarında olmayan şiddetin yeni yöntemlerini öğrenerek, davranış dağarcıklarına katmalarıdır. Bir diğeri, kontrolün kaybolmasıdır. Bu durumda şiddete karşı olan engelleyici kontrol mekanizmaları gevşemektedir. Bir diğeri ise, duyarsızlaşmadır. Duyarsızlaşma, saldırgan davranışlar ve onun yarattığı sonuçlarına karşı olan duygusal tepkilerin azalmasıdır (Görmez, 1998).

Şiddetin nedenleri üzerine, tartışılan konulardan biri de, içgüdüsel olup olmadığıdır. Bu konuda çeşitli araştırmalar yapıp, savlar ileri sürülse de hala tartışmalı bir konudur. Ama en güçlü nedenlerden biri olduğu unutulmamalıdır. Şiddet canlıların temel dürtülerinden, içgüdülerinden birisidir. Belirli ölçüler içinde şiddet, yaşamı sürdürmek için gerekli olan bir davranıştır. Beslenme, korunma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasına ve tehlike altında olmamasına rağmen kendi türüne saldıran, işkence yapan, yaralayan şiddet gösteren tek canlı insandır. İnsanda şiddetin kaynağı, acı, korku, kızgınlık, öfke, kin, nefret gibi duyguların oluşmasında önemli bir etkidir. Bu yapılar insan ve hayvanlar üzerinde yapılan merkezi sinir sistemi ile ilgili araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Balcıoğlu, 2001).

İnsan; yapısı itibariyle, dışarıdan herhangi bir tepki gördüğünde içgüdüsel olarak karşıt tepki oluşturmaktadır. Burada kişilik yapısının önemi, yadsınamaz bir gerçektir. Kişilik, üst benliğin meydana getirdiği korku ve kaygıya karşı benliğini korumak amacı ile şiddet eylemlerine başvurur. Kırıcı, yıkıcı, yok edici, olumsuz ve rahatsız edici davranışlar gösterir. Sosyal değerlerce meydana getirildiği kabul edilen üst benlik ne kadar bastırıcı, katı ve sert olursa, saldırgan davranışların ortaya çıkması da o denli kolay ve şiddetli olur (Balcıoğlu, 2001).

Psikoloji biliminin önemli isimlerinden Sigmund Freud'a göre, saldırganlık ile içgüdüler arasında kaçınılmaz bir bağ vardır. Yalnız bu durum, gerekli zaman ve

yerlerde dizginlenebilir bir edinimden başka bir şey değildir. Freud erken dönem kuramında, tüm insan davranışlarının kökeninde eros veya libidonun yani yaşam enerjisinin olduğunu öne sürmüştü. Ona göre saldırganlık da, libidinal dürtülerin doyurulmasının engellenmesinden doğan ikincil bir tepkidir ve sadece belli durumlarda, uygun koşullarda ortaya çıkabileceğinden, saldırganlık yaşamın kaçınılmaz bir parçası değildir (Görmez, 1998).

Birinci Dünya Savaşı günlerini takiben Freud, insan saldırganlığının “Thanatos” adını verdiği libidodan farklı ve ona tam ters bir fonksiyon icra eden bir içgüdüden kaynaklandığını öne sürdü. Thanatos (ölüm içgüdüğü), yaşamın tahrip edilmesine ve sona erdirilmesine yönelik enerjidir. Freud’a göre, saldırganlık da dahil olmak üzere tüm insan davranışları eros ve thanatos arasındaki karmaşık ilişkiden ve gerilimden doğmaktadır. Ölüm içgüdüğü eğer kısıtlanmazsa, kişinin kendini tahrip etmesiyle sonuçlanır. Bu nedenle ölüm içgüdüğü kısıtlayabilmek amacıyla insanlar değişik savunma mekanizmalarına başvururlar. Bu savunma mekanizmalarıyla, örneğin yer değiştirme savunmasıyla bu enerji dışarıya aktarılır ve böylece saldırganlık ortaya çıkar (Görmez, 1998).

Ancak bu görüş, sosyal bilim disiplineeri tarafından dikkate değeri bulunmaz. Son dönemlerde yapılan araştırmalar da göstermektedir ki, insanda özel bir saldırganlık dürtüsü mevcut değildir. Bu görüşü savunanlardan ruhbilimci Dr. Erich Fromm, insanların yaşamsal tehditlere karşı kendilerini kavga ederek savunmalarına bütün kültürlerde rastlanmasına karşın, yıkıcılığın birçok toplumda en alt düzeyde olmasını kanıt olarak gösterir (Fromm, 1984).

Dr. Niyazi Uygur’a göre; bireysel psikoloji ve psikiyatri açısından ele alındığı zaman, kişilik yapısı organizasyonu, buna temel hazırlayan biyolojik özellikler,

kalıtsal özellikler, öğrenme davranışları ve bir de kişinin çevreden bastırılma ve kırılabirliği gibi özellikler şiddet davranışının açığa çıkmasına yol açar.

Balcıoğlu'na (2001) göre; kişisel becerisi, yeteneği, hünere yeterli olmayanlar, içinde bulundukları sosyal durumu, konumu, rolü, yeri beğenmezler. Toplumca engellendiklerini; ilgi, sevgi, saygı görmediklerini; anlaşılmadıklarını düşünürler. İlgi görmek, saygı kazanmak, kendilerini gerçekleştirmek için, saldırgan davranışlara ve şiddet hareketlerine değer ve yer veren davranış kalıplarını ve örnekleri kullanırlar.

Saldırganlığın oluşma sebeplerinden biri de, artmış fizyolojik uyarımadır. Kişi çevreden direkt veya dolaylı gelen uyarılar ile karşılaştığında, şiddet eğilimleri göstermektedir. Bazı çalışmalar; yarışma etkinlikleri, aşırı alıştırma, provokatif filmler seyretme gibi çeşitli kaynaklardan köken alan "artmış uyarılmışlık" halinin, açık saldırganlığı arttırdığını göstermiştir (Görmez, 1998).

C. SOSYOLOJİK NEDENLER

Toplumda sosyal normlara, hukuk kurallarıyla zıtlaşan kast ve niyete dayalı güç ve kuvvet kullanmanın, yani şiddete başvurmaının esasını açıklamak üzere biyolojik, engellemeye dayalı psikolojik ve kültürel modeller geliştirilmiştir.

Kültürel modele göre şiddetin sebepleri, taklit edilen davranışlar veya grup üyelerinin sosyalleşirken içlerine girdikleri değerler olarak açıklanmaktadır. Böylece şiddet, kültürün ortaya koyduğu çözüm yollarından birisidir. Bazılarına göre, çağdaş toplumda şiddetin yaygınlaşmasında, toplumsallaşma ölçütlerinin büyük rolü vardır (Dönmezer, 1996).

Freud, Lorenz, Ardrey ve diğerlerinin öne sürdükleri görüşlerinin tersine, “saldırganlık doğuştan gelen bir özellik değildir” sonucuna işaret eden çok sayıda gösterge vardır. Saldırganlık öğrenilmiş bir toplumsal davranış biçimi gibi gözükmemekte ve tüm diğer faaliyet türlerinde olduğu gibi aynı biçimde edinilmekte; aynı toplumsal, durumsal ve çevresel faktörlerden etkilenmektedir (Archer; Gartner, 1996).

Moses’a (1996) göre; çoğu zaman şiddet, ya içgüdüsel ve bu nedenle toplumsallaşma sürecinde çok az değişen, ya da sadece ve sadece çevre etkenlerinden kaynaklanan bir davranış olarak görülür.

Winnicott’a göre şiddete eğilimli bir kişide, onu şiddet eğilimli davranışa götüren önemli etkenler, “yetersiz kalan” ana –baba-çocuk-aile ilişkisi, aile şefkati ve ayrıca nesilden nesile aktarılan şiddet içeren davranış biçimleridir (Moses, 1996).

Saldırgan davranışın meydana gelmesine yol açan sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin yanı sıra, yoksulluk ve işsizlik ile şiddet faktörleri de, şiddetin oluşumunda önemli rol oynar. Bunun dışında şiddet, bireyler ve topluluklar arası düşmanlıklarda aniden beliren gerginlik sonucunda, terör eylemlerinde ve savaş ortamlarında da kendini gösterir (Moses, 1996).

Görmez’e (1998) göre, insan saldırganlığının kökeninde, ne şiddete yönelik içsel istek ve ne de engellenmeye bağlı olarak doğan saldırganlık dürtüleri bulunmaktadır. Saldırganlığın öğrenilebilir bir davranış olduğu, öteden beri kabul edilen bir husustur. Hayvanlarda model oyunlarla saldırganlığın geliştirilebildiğini gösteren deneyler vardır. Bu bakış açısına göre, saldırganlık da diğer sosyal davranışlar gibi öğrenilmiş yani sonradan kazanılmış bir tutumdur.

Psikologlar, uzun yıllar boyunca insanlardaki saldırganlık eğilimlerinin kökenini bulmaya çalışmışlardır. Şiddeti, psikolojik ve toplumsal etkenler açısından açıklamaya

alışan araştırmacıların bazıları, gelişim sürecindeki deneyimlerin, insanların şiddete yönelme davranışlarına etkisini çıkarmaya çalışmaktadır. Daha çok Kanadalı Psikolog Albert Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı ve şiddet konusundaki makaleleri ilginçtir.

Albert BANDURA'nın kuramına göre, insanların birbirine karşı saldırgan davranışlarının nedenleri arasında, geçmiş deneyimleri sonucunda saldırgan davranış kazanmaları, bu tür tepkileri yüzünden takdir görmeleri, özel, sosyal ve çevresel şartlar tarafından teşvik edilmeleri gösterilebilir. Bandura'ya göre çocuklar belli durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini, başka insanların davranışını gözlemleyerek öğrenirler. İnsan gelişimi, doğuştan gelen özelliklerin, kişinin davranışlarının ve çevrenin etkisinin karmaşık etkileşimleri sonucu gerçekleşir. Saldırgan davranışların pekişmesinde en önemli etken de, çevredeki davranış modellerinin gözlenmesidir. Çocuklar, anne babalarının, sorunlarını çözerken başvurdukları saldırgan davranışları öğrenerek bunları benimserler. Öğrenme kuramlarına göre kişi çocukluğundan itibaren bu tür örnekler görerek yetiştiğinde, ileri yaşlarda şiddet olayları ile karşılaştığında normal karşılayacaktır (Görmez, 1998).

Hayvanlarda, erken dönemde içinde bulunan ortamın ve çevrenin saldırgan davranışlar kazanmasında rolü olduğu çeşitli deneylerle gösterilmiştir. İnsanlarda ise, çocuklukta ve bebeklikte kötü muameleye maruz kalmış ve istismar edilmiş kimselerin, yetişkin yaşamlarında kendilerinin de benzer davranışlar gösterdikleri bilinmektedir (Görmez, 1998).

İçgüdü ve dürtü kuramlarının tersine, sosyal öğrenme kuramı; saldırganlığa yol açan bir veya birkaç potansiyel neden olmadığını, çok çeşitli nedenlerle saldırganlığın ortaya çıkabileceğini savunur; saldırganlık davranışının altında kişinin geçmiş yaşantıları ve öğrenmelerinden, birçok dışsal ve durumsal etkene uzanan geniş bir alanda yer alan nedenlerin yattığını öne sürer (Görmez, 1998).

Sosyal öğrenme kuramı, saldırganlık konusunda cinsiyetler arasındaki farklılıklara da değinmektedir. Araştırmalarda, bebeklikten erken çocukluk dönemine kadar, saldırganlık konusunda bir cinsiyet farkına rastlanmamıştır. Ancak, erkek çocukların biraz büyümeye başladıktan sonra daha saldırgan, işbölümüne kapalı oldukları, kız çocuklarınsa toplumsal ve bilişsel açılarından daha gelişmiş oldukları görülmüştür. Erken yaşlarda bu konuda cinsiyet farkının görülmemesi; ileri yaşlardaki davranış farklılıklarının kökeninin biyolojik olmadığı, bu davranışların öğrenildiği savını desteklemektedir. Başka bir araştırmadaysa, saldırganlık konusunda cinsiyetler arasında görülen farkın, saldırganlığın dozu değil, dışa vuruluş biçiminde olduğu görülmüştür. Kendilerine gösterilen davranış modellerine bağlı olarak, erkek çocuklar saldırganlıklarını fiziksel ve sözel olarak, kız çocuklarsa ilişkilerinde geçimsizlik biçiminde sergilemektedirler (Zülal, 2001).

Sosyal öğrenme kuramı, son kırk yıldır bilimsel araştırmalarla desteklenen, değişime açık ve bu açıdan da güçlü bir kuramdır.

Sosyal öğrenme kuramına göre önemli bir nokta da, saldırganlık kadar, saldırgan olmamak da öğrenilebilir bir davranış dürtüsüdür.

İnsan, dünyaya geldiğinde potansiyel olarak belli bir davranış kapasitesine sahiptir. Erken dönemden başlayarak bu kapasite, çevreyle etkileşim biçimlerine göre yaşantılarla şekillenir.

Sonuç olarak şiddet ve saldırganlığa maruz kalmış kimselerin kendilerinin de sonraki yaşamlarında şiddete başvurmalarının, bireyin fonksiyon gösterdiği bütün alanlarla, yani bilişsel, duygusal ve fizyolojik alanlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Değişik toplumlarda ve toplumların değişik katmanlarında saldırgan davranışların ve şiddet olaylarının değişen sıklıkta olması, sosyal etkenlerin saldırganlığı etkilediğini düşündürmektedir. Bu etkenleri açıklayabilmek için çok çeşitli varsayımlar üretilmiştir.

Ancak sorunun tek ve tatmin edici bir cevabı olmadığı açıktır. Sosyal şiddetin bugüne kadar üzerinde en çok durulan belirleyeni, ekonomik yoksunluk ve sosyal huzursuzluğa verilen tepkidir. (Görmez, 1998).

D. FİZYOLOJİK NEDENLER

Bazı nörolog araştırmacılar, saldırganlıkları başlatan ve bitiren bölgelerin haritasını bulmayı başarmışlardır. Bu bölgeler ile saldırganlık arasındaki ilinti, saldırganlığın farmakolojik kullanımları ile de doğrulanmıştır.

Sayıları giderek artan şekilde birçok araştırmacı, devamlı şekilde saldırgan davranışlar sergileyen bir grup insanda bunun nedeninin, bireyin sinir sistemindeki hasar olduğunu savunmaktadır. Bu, saldırganlığın öğrenilmiş bir davranış olduğu görüşüyle de birleştirilerek şöyle bir açıklama getirilmektedir: Şiddetli fiziksel istismara maruz kalmış insanlarda buna bağlı olarak sinirsel bir harabiyet oluşur. Bu sinirsel harabiyet de, bu kişilerin biyolojik olarak şiddete yakın olmasına yol açar (Görmez, 1998).

Anatomik ve biyo-kimyasal yaklaşım, şiddet ile insan doğasının değişik yönleri arasındaki bağıntıyı göstermektedir. Beyindeki sinirsel iletimi sağlayan maddeler olan hücreler arası nörotransmitterlerin, saldırganlığın da aralarında olduğu birçok davranışa olan etkileri, ruhbilimin son yıllarda üzerinde en çok çalıştığı konulardandır. Genel olarak yırtıcı saldırganlığın ortaya çıkışında, beyin işlevlerini sağlayan bazı mekanizmalar işe karışmaktadır. Duygulanımsal saldırganlık, açık bir şekilde katekolaminerjik, dopaminerjik ve serotonerjik sistemler tarafından düzenlenir. Norepinefrin, saldırganlığın ortaya çıkışına ve artmasına yol açmaktadır. Norepinefrinin bir önemli özelliği de, duygulanımsal saldırganlığı artırırken yırtıcı saldırganlığı önlemesidir. Son zamanlarda beyin hücreleri arasında bir başka aracı madde olan

serotonin, saldırganlığa aracılık eden etken olarak epeyce önem kazanmıştır. Şiddet saldırılarında bulunanlarda ve impulsif yangın çıkaranlarda, beyin serotonin düzeyinde düşüklük saptanmıştır. Hayvan çalışmalarında saldırganlıkla ilgili psikobiyolojik süreçlerin düzenlenmesinde beyinde yer alan bir bölge olan limbik sistemin rol oynadığı saptanmıştır. Saldırganlığı düzenlemekte limbik sistemin en fazla önem taşıyan bölgelerinin ise hipotalamus, septal alan ve amigdala olduğu düşünülmektedir. Bu alanların uyarılması saldırganlık davranışını artırırken, çıkarılması azaltmaktadır. İnsanlarda yapılan çalışmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Henüz limbik sistem, nörotransmitterler ve hormonların nasıl karşılıklı etkileşim içinde saldırgan davranışı düzenledikleri tam olarak anlaşılabilmiş değildir (Görmez, 1998).

Tüm bunların ötesinde bireyin çevresi, kişisel geçmişi ve yaşadığı olaylarla bu biyolojik süreçler arasında karşılıklı ve dinamik bir etkileşim olduğu unutulmamalıdır.

İlaç ve uyuşturucu maddeler ile saldırganlık arasında da doğrusal bir ilişki olduğunu öteden beri bilmekteyiz. Yine alınan dozlar ile saldırganlık arasında da doğrusal bir ilişki vardır. İlaç, alkol, uyuşturucu ve uyarıcı kullanımıyla saldırganlık arasındaki ilişki ile ilgili şu genel bilgileri verebiliriz: Küçük doz alkol saldırganlığı azaltırken, doz arttıkça saldırganlık da artar; aerosol ve diğer kimyasal çözücü ve uçucular alkolün etkilerini taklit ederler; kaygı gidericiler (anksiyolitikler) genel olarak saldırganlığı ketler, yalnız bazen paradoksit olarak saldırganlık gözlenebilir; opioid bağımlılığına aynen kokain, uyarıcılar ve halüsinojenlere olduğu gibi artmış saldırganlık eşlik eder; esrar değişken dozlarda bazen saldırganlığa yol açabilir (Görmez, 1998).

Madde kullananlarda ve bağımlılarında şiddet eylemlerinin asıl sebebi, bağımlıların ruhsal durumu ve içinde bulundukları toplumsal ortamdır. Madde bağımlılığı, kullanılan madde, bu maddeyi kullananın kişilik yapısı ve içinde bulunduğu durum, şiddetin oluşması için önemli etkilere sahiptir (Görmez, 1998).

İnsanda ve hemen hemen tüm hayvan türlerinde olduğu gibi, türün erkek üyeleri kadınlara göre daha saldırgandır. Saldırganlık ve cinsiyetler arasındaki farklılık konusunda yapılan davranışsal gözlemlerde ve araştırmalarda, çocukluk dönemindeki oynanan oyunlardaki şiddet ögesi açısından, erkek çocukların daha çok bu tür oyunları tercih ettikleri görülmüştür (Görmez, 1998).

Yetişkin insanlarda yapılan çalışmalarda şiddet suçları ile ilgili istatistikler göz önüne alındığında, erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan davranışlar gösterdikleri saptanmıştır. Ancak bu farklılıklardan, kesin olarak sorumlu tutulabilecek belli bir madde izole edilememiştir. Hayvanlar ve insanlar üzerinde yapılan birçok çalışmada ve gözlemlerde, (androjen) erkeklik hormonları düzeyi ile saldırganlık arasında bağlantı olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet hormonlarının etkisi, özellikle bebek gelişiminin anne karnındaki dönemlerinde daha yoğun olmaktadır. Cinsiyet hormonlarının insanlarda saldırganlık davranışı üzerine etkilerini saptamak karmaşık ve zordur. Bu konuda hormon uygulayarak deney yapmak ahlaki olmadığından ancak doğal gözlemlere dayanarak bazı sonuçlar çıkarılabilir. Kadınlık hormonlarının cinsiyet ve bağlantılı davranışlar üzerine olan etkisi genel olarak erkeklik hormonlarına göre daha tartışmalıdır. Bu hormonların etkisiyle kadınsı davranışlar ve azalmış saldırganlık izlendiğini söyleyen yayınlar mevcuttur (Görmez, 1998).

Ancak bu hormonal etkilerin ortaya çıkışı için maruz kalınma dönemi ve miktarı da önem taşımaktadır.

Cinsellik ve cinsel dürtülerle saldırganlık ayrı düşünülmüş olsa da, yapılan çalışmalar iki dürtünün birbiriyle ilgili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu konudaki en önemli bağlantı noktası erkeklik hormonları olan androjenlerdir. Erkeklerde, yetişkin yaşamdaki cins davranışlar ve saldırganlık, anne karnında erkeklik hormonlarının etkisiyle beyinin belli dönüşümler geçirmesine bağlıdır. Hayvanlarda bu bağlantıyı gösteren birçok çalışma mevcuttur. Ancak insanlarda her zaman olduğu gibi

davranışların karmaşıklığı ve deney düzenlemenin zorluğu nedeniyle ilişkiler daha az açıktır. Hormonal etkiler dışında hangi nedenle olursa olsun, cinsel uyarılmayla saldırganlık arasında bağlantı olabileceğinden söz edilmektedir (Görmez, 1998).

İnsanın çektiği ağrının süresi ve şiddetine bağlı olarak, şiddet ve saldırganlık edinimleri arasında bir bağıntı olduğu varsayım da olsa, yapılan araştırmalar, şiddetin nedenlerinden biri olacağı yönündedir. Fiziksel ağrı, başka insanlara zarar vermeye ve incitmeye güdüleme yoluyla saldırgan dürtüler doğurabilir. Bu dürtü, ağrıya yol açan durumla herhangi bir bağlantısı olmayan herhangi bir hedefte bile ifadesini bulabilir. Bu varsayım kısmen de olsa, neden saldırganlığa maruz kalan insanların saldırganlık gösterdiklerini de açıklamaktadır (Görmez, 1998).

İnsanın çektiği ağrının yanında, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel ortam ile diğer etkenler de unutulmamalıdır.

KADINA UYGULANAN ŞİDDET

Erkek egemen toplumda elbette ki erkek, yaşamın her safhasında ve alanında iktidar sahibi olmak isteyecektir. Fikir olarak iktidar sahibi olamaz, düşünce anlamında gerekli yetkinliğe ulaşamazsa, fiziksel anlamda egemen olma yolunu seçecektir. Üstelik kadına yönelik şiddet, cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerinin, eşit temel üzerine oturmadağı ataerkil toplumlarda, sosyalleşme süreciyle kazanılan, öğrenilen ve yeniden üretilen bir davranış biçimi haline gelmiştir. Kadına uygulanan şiddet; fiziksel, psikolojik ve nihayet cinsel olarak uygulanmakta ve erkek toplumunda ne yazık ki meşrulaşmaktadır. Şiddete maruz kalan kadın, bunu mutlaka hak etmiş ya da erkeği bunun için kışkırtmıştır! Bu toplumsal bir sorundur ve temelinde eğitim ve toplumsal gerçeklerin sapması yatmaktadır (Ümran, 2000).

Sertlik ve kabalığın erkeklik olarak algılandığı bir toplumda yaşayan, hukukun, sebep ne olursa olsun kurbanın yanında yer alması gerekirken uygulamanın pek de böyle gerçekleşmediğini gören erkekler; kadına yönelik şiddete yeltenirken, gerçek anlamda bir denetim altında oldukları duygusundan uzak, bu suçu daha da kolay işlerler (Ümran, 2000).

Saldırganlıkta bir güç ilişkisi vardır. Saldırı; güçsüz ve zayıf konumda olanlara, güçlü ve egemenliği elinde tutan kişiler tarafından yöneltilir. Çok uzun zamandır yaşamlarının farklı alanlarında denetlenen ve güçsüz konumda sıkıştırılmış bir cins olarak kadınlar, ekonomik, sosyal, psikolojik ve cinsel aşağılamalarla karşı karşıya kalmışlardır. Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik ve öğrenim düzeyine bakılmaksızın bütün toplumlarda yaygın olarak görülmektedir (Ümran, 2000).

Bazı kültürlerde, bir tokat önemli sayılmazken, bir başkasında tepkiyle karşılanabilir. Hindistan'da çeyizine el koymak için öldürülen, Afrika'da sünnet edilen, Türkiye'de töre cinayetlerine kurban verilen kadınlar değişik sosyo-kültürel yapıların kadına uyguladığı şiddete örnek olarak verilebilir (Ümran, 2000).

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN TANIMI

Bu derece yaygın ve çeşitli olan kadına yönelik şiddetin, İnsan Hakları Bildirisi dahil, uluslararası sözleşmelerde yeri yoktur. 1975 yılına kadar uluslararası bildirilerde adı geçmeyen bu konu, son 30 yılda gündeme girmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi; “Herkesin yaşama hakkını, bireyin hür ve güvende oluşunu (3. Madde) (Erken, 1993) ve hiç kimsenin şiddet, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışa maruz bırakılamayacağını (5. Madde) (Karanisaoğlu, 1995) belirtir.” Buna karşın, dünyanın her yerinde kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle sürekli ve sistemli bir şiddetle karşı karşıyadırlar. Bu nedenle, kadına yönelik şiddetin tanımları yapılmıştır.

Kadına yönelik şiddet konusunda en gelişmiş, en yeni uluslararası tanım; 31 Ağustos-4 Eylül 1992 tarihleri arasında Viyana’da toplanan, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin, Kadın Statüsü Komisyonu Kadına Karşı Şiddet Çalışma Grubu’nun kabul ettiği “Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi İçin Bildiri”nin taslağındaki 1. ve 2. maddelerdeki tanımdır. Bildirinin amaçları açısından kadına yönelik şiddete getirilen tanım: “... ister toplumsal, ister özel yaşamda olsun, tehdit, cebren ya da keyfi olarak özgürlükten alıkoymak da dahil olmak üzere, kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı veren ya da verebilecek, cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi” biçimindedir” (The World Conference on Human Rights, 1993).

Bildiri, kadınlara karşı şiddetin geniş ve açık bir tanıma kavuşturulması zorunluluğunu, kadınlara karşı şiddetin giderilmesi için başlangıç noktası gibi görmektedir. 1. maddedeki tanımı “açık ve geniş” bir tanıma dönüştüren 2. maddede, kapsam şöyle çizilmektedir:

“Hırpalama, dayak, ailedeki kız çocukların cinsel istismarları, evlilik içinde tecavüz, kadınların cinsel organlarını sakatlamak ve kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı ilişkilerde şiddet ve istismara yönelik şiddet, iş yerlerinde,

eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı ve tehdit de dahil olmak üzere, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamak, nerede olursa olsun devletler tarafından işlenen ya da görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet”i kapsamaktadır (The World Conference on Human Rights, 1993).

TARİHSEL SÜREÇTE DÜNYADA KADINLARIN DURUMU

Genel olarak kabul edilen tarihsel görüş; insanlığın, yırtıcı hayvanlar gibi avcılıkla geçindiği ve erkeklerin kadınları saçlarından tuttuğu gibi mağaralara sürüklediği bir “Vahşet” döneminden sonra gelişme kaydederek, erkeklerin kadınlara otomobil kapılarını açtığı bir “Uygarlık” evresine ulaştığı doğrultusundadır. Ne var ki, gerçek bunun tam terside olabilir. Kimi bulgular insanların, üç buçuk milyon yıl boyunca, kadınlarla erkeklerin eşit tutulduğu, ancak kadınların bir bakıma daha üstün sayıldığı ve erkeklerden daha çok saygı gördüğü küçük topluluklar halinde yaşadıklarının ipuçlarını vermektedir (Akyüz, 1995).

Günümüzde yapılan arkeolojik kazılardan ve araştırmalardan elde edilen bulgular da göstermektedir ki, bundan on bin yıl önce “Tanrıçalara” tapan, eşitlikçi bir uyum içinde yaşayan topluluklar vardır. Bu Tanrıların hepsi kadındır. Ana Tanrıça, bütün insan, hayvan ve bitkilerin, dağların, denizlerin ve göklerin de anası sayılmaktadır. Büyük Ana Tanrıça doğayı, bütün canlılığı, verimliliğiyle simgeleyen evrensel bir nitelik taşımaktadır. Erkek tanrılar, dişi tanrıların ya sevgilisi ya da oğullarıdır ve ikinci derecede tanrı sayılmaktadır (Akyüz, 1995).

Ana Tanrıça’nın bir çok kültürde farklı adlarla karşımıza çıktığını görmekteyiz. Hiçbir Tanrı’nın, Ana Tanrıça kadar çok adı yoktur. Bu da bize Ana Tanrıça’nın Anadolu dışında bir çok kültürde de önemlilik kazandığını göstermektedir (Akyüz, 1995).

İşte bu eşitlikçi ve uyum içinde yaşayan ilkel topluluk biçimi olarak, tanımlayabildiğimiz gruplarda ortak üretim, ortak mülkiyet vardır ve Analık Hukuku geçerlidir (Akyüz, 1995).

Anaerkil toplum yapısı, Yontma Taş Çağı ile Cilalı Taş Çağı arasındaki geçiş dönemi ve Cilalı Taş Çağı boyunca, yani insanlığın şafağından, uygarlığın eşiğine gelen 15 – 25 bin yıl boyunca süregelmiştir (Akyüz, 1995).

Anaerkil toplumlardaki Tanrıça'lar, ataerkil toplumlarda bazen yumuşak bir kültürel dönüşümle, bazen de kadınların büyüsel gücünü kırmak isteyen katliamlarla giderek ikinci dereceye düşmüşlerdir. Tunç Çağı'nın ve Demir Çağı'nın başında (İ.Ö. 1250) Ana Tanrıça mitolojisi ve kozmopolijisi kökten değişmiştir. Ataerkil Tanrı'lar, Tanrıça'ları savaşlarda yenip iktidarı ele geçirmişlerdir (Akyüz, 1995).

Süreç içinde ortak mülkiyetin özel mülkiyete dönüşmesi, sınıfları ve sınıf çatışmalarını doğurdu. Sınıflı toplumlar ortaya çıktıktan sonraki yasa yapıcılar, erkeklerdir. Yasaların kadına bakışı, egemen sınıfın çıkarlarını mülksüzlere karşı korumanın yanısıra, kadınları erkeklere tabii kılar şekildedir. Erkeğin sahip olduğu sürüler, takas ya da tutsak ederek sahip olduğu köleler, silahlar ve öteki üretim araçları ve ailedeki kadınlar hep erkeğin malıdır. Kadının evde yaptığı işler artık önemsenmemektedir. Kadının çalışması yalnızca önemsiz bir destek olarak görülmektedir. Bu gelişmeler sonucunda analık hukuku yok olmuş, yerini babalık hukuku almıştır. Çok eşlilik, yerini tek eşliliğe bırakmıştır. Tek eşlilik ise, yalnızca kadınlar için geçerli hale gelmiştir (Akyüz, 1995).

Her ne kadar köleci toplum düzeni içinde, Hammurabi yasalarında kadın haklarına yer veren bazı maddelere rastlanmışsa da, genel olarak köleci toplumlarda kadın, baba erkinin yönetimi altındaki diğer varlıklar gibi erkeğin malı sayılmıştır. Aile hukuku, evlilik, miras v.b. konular, baba erki gözetilerek yasa yapılmıştır (Akyüz, 1995).

Dinlerin kadına bakışı da aynıdır. İncelediğimiz dinlerde de, kadını erkeğin kölesi sayan ve erkeğe kesin itaati buyuran özellikler bulunmuştur. Dünyanın bütün dinleri ; ister semavi dinler olsun, ister ilkel dinler, kutsal sayılan öğretileriyle kadını erkek egemen yaşayışın kuralları içinde soluksuz bırakmaya meyillidirler. Hemen hemen bütün dinlerde kadın, erkek erkinin emri altındadır. Kadının namusu (bekareti), erkeğin yönetimindedir. Kadının namusuna getirdiği leke ailesine getirdiği lekedir ve cezası ölümdür! Dinlerde karşımıza çıkan bir diğer özellikse ; erkeğin daima kadından

üstün olduğu, kadının her kötülüğün anası bir şeytan olarak düşünüldüğü ve her zaman erkekten daha değersiz olduğudur (Akyüz, 1995).

18. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa'da gelişen Sanayi Devrimi ile birlikte insanlık yeni bir aşamaya gelmiştir. Kapitalist toplum, feodal toplumun bağrında gelişip ortaya çıkmıştır. Üretici güçlerin ve üretim ilişkilerinin değişmesi, tüccarlar sınıfının doğmasına, kentlerin önem kazanmasına, burjuvazi dediğimiz yeni bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni ekonomik sistem, yeni değer yargıları ve gereksinimlerle gelmiştir. Kentlerde önce küçük atölyeler, el sanayi ve sonradan fabrikalar açılınca burjuvazinin ucuz iş gücüne ve emekçiye gereksinimi olmuştur. Burjuvazi bu gereksinimini, toplumun alt kesimlerindeki kadınlar ve çocuklardan karşılama yoluna gitmiştir. Kadın emeği hem ucuz, hem de kadın bin yılların ezilmişliği ile suskun ve boyun eğendir. Ancak bu olgu, kadının gerek dinsel kurallarla, gerekse öteki üst yapı kurumları ahlak, gelenek, görenek vb. araçlarla hapsedildiği evden dışarı çıkmasına neden olmuştur. Kadın; emeği ile toplum yaşamına katılmış, eşitlik ve hak arama savaşımalarında görünmeye başlamıştır (Bendason, 1997).

Özellikle sınıfsal mücadelelerde kadın, toplumsal yaşamdaki yerini ve önemini kavramaya başlamıştır. Kadın bu savaşımalar sonucunda yavaş yavaş, seçme seçilme, eğitim görme, çalışma gibi haklarını elde etmiştir. Bu haklar kadının tam özgürlüğünü sağlamasa da, kadının hak arama mücadelesinde, bilinçlenmesinde, örgütlenme ve gerçek kurtuluşu için mücadeleye girmesinde gerekli, zorunlu araçlardır. Sonuç olarak; kapitalist toplumlarda devlet, yasalarda kadınlara bazı haklar tanımıştır, ancak üretim ilişkilerinin karakteri gereği kadın, ev işlerini yapma, çocuk doğurma ve çocukların bakım sorumlulukları ve yükümlülüklerini de üstlenerek iki kez sömürülmektedir (Bendason, 1997).

19. yüzyıl ortalarından itibaren, Marksizm'in ortaya çıkması, Komünist Manifesto'nun yayınlanması ve 1864'de Komünist Enternasyonal'in kuruluşuyla, sosyalist hareketin uluslararası bir nitelik kazanması, siyasal ve toplumsal mücadeleler tarihinde yeni bir sayfa başlatmıştır. İşçi sınıfı hareketinin uluslararası düzeyde

mücadelesinin örgütlü hale gelmesiyle, kadınlar eşitlik mücadelesinde ilk kez erkeklerin de kendilerini desteklediklerine tanık olmuşlardır. Marksizm'in kadın sorununa farklı bir bakış açısı getirerek, kadın sorununun temeline inerek, sorunun bir sistem ve devrim sorunu olduğunu, sınıflı toplumlarla birlikte ortaya çıkan ezme – ezilme sorunlarından biri olduğunu çözümlemesi ve sosyalistlerin bu konudaki çözümlerini netleştirmesi bu süreçte etkili olmuştur. 1871'de Paris'te, işçi sınıfının burjuvaziye karşı kısa süreli de olsa kazandığı ilk iktidar mücadelesinde kadın ve erkek işçiler birlikte savaşmışlardır (Bendason, 1997).

18-20. yüzyıllarda, Fransız Devriminin başında yazılan “Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirisi” İngiltere’de etkili olmuş ve Mary Wollstonecraft, “Kadın Haklarının bir Savunusu” isimli kitabı yazmıştır. Bu kitaptaki görüşler, 50 yıl sonra ABD’ye ulaşmış ve 1848 de Seneca Falls Kongresinde Kadın Hakları Bildirisi yayınlanmıştır (Bendason, 1997).

ABD de kadınların bu hareketi başarılı olmuş ve kadınlar oy hakkı talepleriyle mücadelelerine devam etmişlerdir. 20. Yüzyılın 2. Yarısından sonra yasal değişikliklerle birlikte kadınlar yavaş da olsa haklarını yeniden kazanmaya başlamışlardır (Bendason, 1997).

Sonraki tarihsel süreçte de, toplumdaki demokratikleşmeye paralel olarak kadın hakları ileriye doğru gelişimini sürdürmüştür. Ancak kadınların eşit haklar mücadelesi, sosyalizm mücadelesiyle bütünleşerek tek bir dalga haline gelememiştir. Bir yanda kadınların eşitlik – özgürlük mücadelesi, diğer yanda sınıfsal, ulusal, cinsel tüm baskıların kaldırılacağı sosyalizm mücadelesi 20. yüzyıl başlarına kadar ayrı kulvarlarda sürmüştür (Bendason, 1997).

Ekim Devrimi önemli ölçüde bu iki mücadeleyi çakıştırmıştır. Sovyet kadınları, tüm haklarına kavuşacakları, toplumun eşit ve özgür bireyleri olacakları bu davada yerlerini almışlardır. Gerçekleşen 17 Ekim Bolşevik Devrimi’nde; kadın hakları

ve kadın erkek eşitliği konusunda dev adımlar atılarak, cinsler arası eşitsizliğin ortadan kaldırılması için çalışılmıştır (Bebel, 1982).

Bebel, Marx, Engels ve Lenin, kadının sınıflı toplumlarda kurtuluşunun olanaksız olduğunu, kadının özgürlüğünün ancak sınıfsız toplumlarda, sosyalist toplumlarda gerçekleşeceğini belirtmişlerdir (Bebel, 1982).

“Gelecek günler sosyalizmindir. Yani, her şeyden önce işçinin ve kadınıdır” derken Lenin; 19 Kasım 1918’de, İşçi Kadınların Tüm Rusya Kongresi’ndeki konuşmasında şöyle diyordu : “Sovyet Cumhuriyeti’nin birinci görevlerinden biri kadın haklarıyla ilgili bütün kısıtlamaları kaldırmaktır. Sovyet Yönetimi, burjuva alçaltma, baskı ve onur kırma kaynağı olan boşanma işlemlerinin tümünü kaldırmıştır... Yasal olan ve olmayan çocuklar arasındaki bütün farkları geçersizleştiren ve kadınlar için politik kısıtlamaları kaldıran bir kararname çıkarttık. Dünyanın başka hiçbir yerinde, işçi kadınlar için eşitlik ve özgürlük böylesine tam olarak tanınmamıştır” (Bebel, 1982).

Gerçekten sosyalizmin inşası döneminde, kadının toplum yaşamında tam ve eşit olarak yerini alabilmesi, kadın haklarının tam olarak uygulanabilmesi için yasalar, kararnameler çıkarılmış; eşitsiz yasalar, uygulamalar ortadan kaldırılmıştır. Kadının eğitim görme hakkı, iş yaşamında yerini alması, eşit işe eşit ücret, erkeklerin çalıştığı işlerde çalışabilmesi, politik yaşamda yerini alması, çocukların bakımının devlet kurumları aracılığıyla üstlenerek annenin yükünün azaltılması vb. uygulamalar Sosyalist Rusya’da kadının belirgin bir iyileşmeye kavuşmasını sağlamıştır. Devrimin ilk toplumsal içerikli kararları arasında kadınlara sağlık sigortası oluşturulması, doğumdan önce ve sonra 16 hafta süre ile parasız sağlık hizmeti sağlanması gibi konular ele alınır (Bebel, 1982).

1917 Bolşevik Devrimi, kadınların kurtuluşu için bir dönüm noktasıdır. Devrimin sosyalizmin inşası sırasında da her yönden eşitlik tanınmıştır. Ancak Lenin’in ölümünden sonra, 1930’da kabul edilen Aile Yasası’yla geleneksel aile diriltiştir. Boşanma güçleştirilmiş, kürtaj hakkı, evli olmayan kadının çocuğu için babadan destek

alma hakkı ortadan kaldırılmıştır. 1955'te kadınların hakları yeniden gündeme gelmiştir. Kürtaj yeniden yasallaştırılmış, evli olmayan çocuklu kadınların hakları tekrar gözden geçirilmiştir. Bunun sonucunda kadınlar, erkeklerin egemenliği altında yeniden önemli atılımlar gerçekleştirmişlerdir (Bebel, 1982).

Totaliter Devletlerde kadın, elbette ki içinde yer aldığı yönetimin baskılarından üzerine düşen nasibini almıştır. Hitler dönemi Faşist Almanya'sında, kadın "Safkan, Gürbüz, Arı Çocuklar yetiştirmekle" yükümlü kılınmıştır (Hitler, 2002). Gençlik kampları yoluyla, bu uygulamalar bütün Almanya'ya yayılmıştır. Aynı uygulamalar, Mussolini İtalya'sında da görülmektedir. Faşist yönetimin yücelttiği saygın Alman Kadını, eğer yanılıp da faşizme karşı erkeklerle mücadeleye girerse ya da sosyalist, komünist akımlar içinde sisteme karşı sınıf mücadelesine girerse, kadın olması, onu ne toplama kamplarından, ne ölüm cezalarından, ne de Gestapo'nun insanlık dışı işkence yöntemlerinden kurtaramamıştır. Bu ikiyüzlülük, günümüzde de faşist yönetimlerde, askeri diktatörlüğün egemen olduğu toplumlarda aynen geçerlidir.

Latin Amerika ülkelerindeki kadınların durumlarına bakacak olursak; Şilili kadınlar oy hakkını kazandıkları 1949 yılından bu yana, haklar konusunda fazla bir ilerleme sağlayamamışlardır. Seksenli yıllara gelindiğinde bile Şili'de, kadın ve erkek seçmenler farklı oy verme yerlerine gitmekte, oyları ayrı ayrı sayılmaktadır. Şili'de kadınlar, oy veren seçmenlerin yüzde 50'sini oluşturduğu halde bu oran siyasal katılıma dönüşmemiştir. Oysa aynı kadınlar, Faşist Pinoche yönetimince ağır işkencelerden geçirilmişler, daha 1974 yılında birleşerek "Kayıp ve Gözaltında Tutulanların Yakınları Grubu"nu kurarak toplumsal mücadelede yerlerini almışlardır (Bendason, 1997).

Tıpkı, Arjantin'deki Plaza Del Mayo (Mayıs Meydanı Anneleri) gibi... Guatemala'daki GAM Grubu gibi bu ülkelerde, askeri diktatörlükçe göz altına alınan kadın tutuklular en ağır işkencelerden geçirilmekte, tecavüzlere uğramakta ve çocukları ellerinden alınmaktaydı. Devlet bu insanlar üzerinde böylesine terör uygularken, yakınlarını kaybeden kadınlar, torunları devletçe alınıp bazı ailelere verilen büyükanneler, kendi aralarında örgütlenip mücadele etmişlerdir (Bendason, 1997).

Özkaya'ya (1970) göre; eğitim, ekonomik ve hukuki hakların elde edilmesi toplum için büyük bir aşamadır. Fakat bu haklar, toplumdaki tüm kadınlar tarafından gereği gibi ve yeteri kadar kullanılmadıkça, o toplum kadınlarının özgürlüğünden söz edilemez.

ULUSLARARASI ALANDA KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatı, kuruluşundan itibaren kadın konusu ile yakından ilgilenmiştir. 1945 yılında kabul edilen ilk uluslararası yasal döküman "İnsan Hakları Bildirgesi", kadın-erkek eşitliği prensibinin uluslararası planda kabulünün BM tarafından ilanı anlamını taşımaktadır. 1946 yılında BM içinde Kadının Statüsü Komisyonu kurulması ve bugüne kadar BM tarafından dört defa Dünya Kadın Konferansı düzenlenmesi de bu ilginin göstergesidir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

1975 yılı Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Kadın yılı olarak belirlenmiştir. Aynı yıl ilk Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansı Mexico City’de gerçekleştirilmiş olup, konferansta toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesi, kadının kalkınmaya katılımı ve entegrasyonu, dünya barışının sağlanmasına kadınların katkısının artırılması konuları üzerinde durulmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

1976-1985 yılları arası “Kadın On yılı” olarak ilan edilmiş olup, 1980 Kopenhag Konferansı ilk beş yılda kaydedilen aşamayı değerlendirmek amacını taşımıştır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

15-26 Temmuz 1985 tarihlerinde Nairobi’de Kadın İçin Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı’nın Başarılarının Gözden Geçirilmesi ve Değerlendirilmesi Dünya Konferansı gerçekleştirilmiş ve 157 ülkenin resmen temsil edildiği, pek çok hükümetler arası organizasyon ve kuruluşun katıldığı Konferansta “Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Dönük Stratejileri” kabul edilmiştir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

4-15 Eylül 1995 tarihlerinde Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'inin kararıyla Çin/Pekin'de bir taahhütler konferansı olarak planlanan ve gerçekleştirilen IV. Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirilmiştir. 189 ülke temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen Konferansın sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu isimli iki belge kabul edilmiştir. Pekin Deklarasyonu, hükümetleri kadının güçlendirilmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin artırılması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir. Eylem Platformu ise kadının güçlendirilmesinin gündemi olarak tanımlanmaktadır. Kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabileceğini ifade etmektedir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Dönük Stratejiler ve 1995 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformunun tam olarak uygulanması amacıyla 5-9 Haziran 2000 tarihleri arasında New York'ta, 5 yılda edinilen kazanımlar, karşılaşılan engeller, son beş yılda dünyada meydana değişmelerin kadın gündemine yansımaları ve geleceğe yönelik eylem ve girişimlerin ele alındığı "Kadın 2000: 21.Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış (Pekin+5)" başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel Oturumu gerçekleştirilmiştir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)

1975 yılında Mexico-City'de gerçekleştirilen BM Birinci Dünya Kadın Konferansı ile ivme kazanan, kadının statüsünün yükseltilmesine yönelik uluslararası çabaların sonucu olarak, BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 1 Mart 1980 tarihinde BM üyesi ülkelerin imzasına açılmıştır. Sözleşme, 1981 yılında 20 ülkenin onayını takiben yürürlüğe girmiştir. Türkiye anılan Sözleşme'yi 1985 yılında imzalamış ve CEDAW Sözleşmesi 19 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir. Arasında Türkiye'nin de bulunduğu sözleşmeye taraf ülke sayısı, Haziran 2002 tarihi itibarıyla 172'ye ulaşmıştır ve bu sayının giderek arttığı gözlemlenmektedir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

CEDAW Sözleşmesi'nin temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın-erkek rollerine dayalı önyargıların yanısıra geleneksel ve benzer tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, sözleşme ile sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek için gerekli tüm geçici ve özel önlemlerin alınması hükme bağlanmaktadır. Sözleşme kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek için var olan tek yasal ve bağlayıcı dökümandır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ KOMİTESİ (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), 1982 yılında bir uzmanlık komitesi olarak kurulmuştur ve dünyanın çeşitli

lkelerinden gelen 23 kadın, konusu uzmanından oluşmaktadır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

Komite, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine taraf olan ülkelerdeki kadınlara ilişkin var olan durumu ve gerçekleştirdikleri gelişmeleri izler. Taraf lkeler, Sözleşmeyi onaylama ve kabul etmelerinin ardından ülkelerindeki kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının önündeki engelleri ve sorunları belirler. Komite, bu engellere ilişkin alınan ulusal önlemleri ve uygulamaları gözden geçirir ve gelişmeleri izler (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

Komite yılda iki kez toplanır ve taraf ülkenin üyelik tarihinden bir yıl sonra ilk, daha sonra ise her dört yılda bir sunulacak olan diğer ulusal raporlarını gözden geçirir. Bu raporlar, kadının statüsünü geliştirmeye yönelik olarak alınan ulusal tedbirleri ve eylemleri kapsar ve hkmet temsilcileri tarafından komiteye sunumu yapılır. Bu sunumun ardından Komitenin uzmanları ulusal rapora dönük yorumlarda bulunurlar ve ek bilgiler isterler. Bu prosedür çeşitli ülkelerdeki anti-ayrımcılık politikalarını analiz etmek ve bilgi alışverişine olanak sağlar (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

Komite aynı zamanda ye ülkelerin daha fazla çaba sarfetmeleri gerektiğine inandiğı konularda o ülkeye önerilerde bulunur. Örneğin Komite, 1989 yılında gerçekleştirilen toplantıda bütün ülkelerden kadına karşı şiddet konusunda bilgi istemiş, 1992 yılında ise Genel neri 19'u kabul etmiştir. Genel neri 19, ulusal raporlarda kadına karşı şiddet konusunda istatistiksel veriler bulunmasını, şiddet kurbanlarına yönelik sunulan hizmetler konusunda bilgiyi, seksüel şiddet, aile ve işyerinde cinsel taciz gibi kadınların her gün yaşadıkları şiddetten korumak için alınan yasal ve diğer önlemler hakkında bilgiyi kapsamasını talep eder (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER CEDAW SÖZLEŞMESİ İHTİYARİ PROTOKOLÜ

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol, Birleşmiş Milletlerin 6 Ekim 1999 tarihli 54. Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve CEDAW Sözleşmesine imza koyan ülkelerin katılım ve onayına sunulmuştur. Eylül 2002 tarihi itibarıyla 75 devlet İhtiyari Protokolü imzalamış, Türkiye dahil 45 devlet ise Protokolü onaylayarak taraf olmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

İhtiyari Protokolü onaylayan ülkeler, Sözleşmenin uygulanmasını denetlemekle yükümlü CEDAW Komitesi'nin, sözleşmenin tanıdığı hakların ihlali konusunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisini tanıyacaklardır. CEDAW Komitesi inceleme sonucunda ihlal ile suçlanan ülkeyi, gerekli önlemleri almaya ve şikayette bulunan birey veya grupların haklarına zarar vermekten imtina etmeye çağırabilmektedir. Protokol, CEDAW kapsamındaki hakların ihlali halinde bildirim usulü ile ağır veya sistematik ihlal hallerinde ise Komite tarafından soruşturma başlatılması usulünü öngörmektedir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY (EKOSOK)

Birleşmiş Milletler Yasası uyarınca, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tüm organları arasında ekonomik ve sosyal konularda gereken eşgüdümü sağlamak üzere kurulmuştur ve seçimle göreve gelen 54 üye ülkeden oluşur. Türkiye'nin de üye olduğu Ekonomik ve Sosyal Konsey (EKOSOK) küresel boyutta uluslararası ekonomik ve sosyal sorunların görüşülmesi için merkezi bir forum niteliğindedir. Bu alanlarda kararlar alıp, üye ülkelere tavsiyelerde bulunur. İstatistik, Nüfus, Sosyal Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma, İnsan Hakları, Kadının Statüsü, Uyuşturucu Maddeler, Enerji,

Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti, İnsan Yerleşimleri gibi Komisyon ve Komiteler halinde çalışmalarını sürdürür (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADININ STATÜSÜ KOMİSYONU (KSK)

21 Haziran 1946 yılında 11 (II) sayılı EKOSOK kararıyla, EKOSOK'un işlevsel Komisyonlarından biri olarak kurulmuştur. KSK'nın temel amacı, kadın-erkek eşitliği ilkesinin uygulamasını sağlamaktır. Bu çerçevede KSK, Konseye siyasi, ekonomik, sosyal ve eğitime ilişkin alanlarda kadın haklarının geliştirilmesine yönelik ve kadın hakları alanında acil çözüm gerektiren sorunlar hakkında tavsiyelerde bulunur ve bu konulara ilişkin rapor hazırlamakla görevlidir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

KSK, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde cinsiyet eşitliğini teşvik eden öncül kuruluştur ve 1995 yılında gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nın izlenmesi ve Konferansın Eylem Platformunda yer alan uygulamaların gerçekleştirilmesini düzenli bir şekilde denetlemekle görevlidir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

Komisyon hükümetler arası (intergovernmental) bir organ olup, dört yıllığına seçilen 45 üye ülkeden oluşmaktadır. Üye ülkeler bölge esasına göre olmak üzere, 13 üye Afrika ülkelerinden, 11 üye Asya ülkelerinden, 4 üye Doğu Avrupa ülkelerinden, 9 üye Latin Amerika Karayipler ülkelerinden, 8 üye de Batı Avrupa ve diğer ülkelere seçilmektedir. Türkiye son olarak 1998 yılında üyeliğe seçilmiştir ve 2002 yılında sona eren üyelik süresinin ardından 4 yıllığına tekrar seçilmiştir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'DE KADINLARIN DURUMU

ORTA ASYA TÜRKLERİ

Orta Asya Türkleri hakkında uzun araştırmalar yapmış olan Radloff (1870–1880’ler), Türk ailesi hakkında doyurucu bilgiler vermektedir. Radloff’a göre, Altaylılar’da bir erkeğin bir kadına dayak atması duyulmamış şeydir (Eröz, 2000).

GÖKTÜRKLER

Orhun Kitabelerinde “oğuş” denilen aile, bütün sosyal bünyenin çekirdeği hükmündedir. Kadınlar, yüksek bir sosyal mevkiye sahiptirler. Öyle ki, ailenin malvarlığının muhafazası sadece kadınlara ait görevler arasındadır. Kadın evde hükümandır. Hem kadınların, hem de çocukların ailede söz ve mülkiyet hakkı vardır (Cin ve Akgündüz, 1995).

Cinsiyetin hukuk üzerine etkisi büyük değildir. Genel olarak dövme ve yaralama suçlarının cezası, yalnız hayvanla ödenen tazminattan ibarettir (Üçok ve Mumcu, 1987).

UYGURLAR

Bütün Türk toplumlarında olduğu gibi, Uygurlarda da aileye büyük önem verilmiştir. Kadına kocasının fena muamele etmesi, kocasının zina yapması ve cinsi iktidarsızlık, boşanma sebepleri arasında yer alır (Cin ve Akgündüz, 1995).

SÜMER, BABİL VE ASUR KANUNLARI

Çivi yazısına ait olan bu dönemler, Milattan önce 4 bin yıldan Milada kadar olan dönemi kapsar. Bu dönemlerin en kapsamlı kanunları Hammurabi'nin ünlü kanunnamesidir (Tosun ve Yalvaç, 1989).

Hammurabi öncesi kanunlardan Ana İttisu'ya göre eğer bir kadın, kocasından nefret edip, "sen benim kocam değilsin" derse, o kadını nehre atarlardı (Tosun ve Yalvaç, 1989).

Hammurabi Kanunları'nda ise, kocasından nefret edip "sen beni karılığa alamazsın" diyen kadın, eğer evini ve iffetini koruyorsa ve kabahati yoksa, koca da evini ihmal edip, kadını çok küçültüyorsa, kadın çeyizini alıp babasının evine gidebilirdi (Tosun ve Yalvaç, 1989).

Orta Asur Kanunları'nda ise, erkeğin karısını dövme, saçını yolma, kulaklarını yaralama ve bükme gibi fiillerinin cezası bulunmamaktaydı (Tosun ve Yalvaç, 1989).

SELÇUKLULAR

Selçuklu hukukunda, boşanmaya ilişkin hükümler bulunmaktadır. Boşanma sebepleri hakkında fazlaca bir bilgi yoktur. Kadın mihrinden ve başka haklarından vazgeçerek boşanabilirdi (Köymen, 1992).

OSMANLILAR

Osmanlılarda İslam hukuku uygulanmıştır. İslam aile hukukunun temel esprisinin sevgi temeline dayalı bir aileyi kurup yaşatmak olduğu söylenebilir. Eşine eziyet çektirme ve haksızlık yapma ihtimali bulunan kimselerin evlenmesi mekruhtur.

Söz konusu zulüm ihtimali kesinlik taşıyorsa, o takdirde de haramdır (Yaman, 1999). İslam hukukunda “talak” kelimesi ile ifade edilen boşanma olgusu, meşru bir hak olmakla birlikte hoş görülen bir durum da değildir (Keskiöğlu, 1988).

Osmanlı toplumunda geleneksel ailenin yapısı içerisinde en önemli üye kadındır (Ortaylı, 2000). Bu durum hanedan ailesinde kendisini daha bariz bir şekilde göstermektedir (Uluçay, 1992). Kadınların kocaları tarafından dövülmesi, mahkemeler tarafından hoş karşılanmaz ve dövme fiili devamlılık kazanırsa ya boşanmaya hükmedilir veya koca kefil gösterip “tekerrür etmeyeceğine” dair teminat verirdi (Wilbrandt, 1997).

1839’da Tanzimat Fermanı ile, kızların bir devlet programı çerçevesinde eğitilmeleri ilk defa başlamıştır. Ancak, 1869 yılına kadar resmiyet kazanamamıştır. Maarifi Umumiye Nizamnamesinde 6-11 yaşlarındaki kızların sübyan okullarına devamı şartı konmuştur (Kurnaz, 1991).

Türk kadınları ilk kez, 1843 tarihinde Tıbbiye mektebi bünyesinde aldıkları ebelik eğitimi ile sosyal yaşamda yerlerini almaya başlamışlardır. 1847 yılında kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniye’nin yayımlanmasının ardından, 1856 yılında Osmanlı topraklarında kadınların köle ve cariye olarak alınıp satılmaları yasaklanmıştır (Kurnaz, 1991).

1858 yılında yayınlanan “Arazi Kanunnamesi”nde mirasın kız ve erkekler arasında eşit olarak paylaştırılacağı hükmü yer alırken, kadınlar miras yoluyla mülkiyet hakkını kazanmıştır. Aynı yıl Kız Rüştîyeleri açılmıştır (Kurnaz, 1991).

1869 yılında kadınlar için ilk sürekli yayın olarak nitelenen haftalık “Terakk-i Muhadderat” dergisi yayımlanmaya başlamış ve böylece kadınlarımız ilk dergilerine kavuşmuştur. Kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren “Maarif-i Umumiye

Nizamnamesi” 1869 yılında yayımlanmış, bundan bir yıl sonra da kız öğretmen okulu “Dar-ül Muallimat” açılmıştır. Evlilik sözleşmesinin resmi memur önünde yapılması, evlenme yaşının erkeklerde 18, kadınlarda 17 olması ve zorla evlendirmelerin geçersiz sayılmasını düzenleyen Hukuk-ı Aile Kararnamesi 1871’de çıkarılmıştır. 1876’da ise ilk anayasa olan Kanun-i Esasi ile kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir (Kurnaz, 1991).

1881-82 yıllarında İstanbul’daki 95 kız sübyan okulunda 3819 kız öğrenci, 1299 erkek sübyan okulunda ise 5718 erkek öğrenci eğitim görmüştür. Kızlara orta öğrenim olanağı da ilk defa Tanzimat Devrinde sağlanmıştır. İlk kız ortaokulu İstanbul’da Sultah Ahmet semtinde açılmış ancak devamı gelmemiştir (Kurnaz, 1991).

Kız orta okullarının (Rüştiye) 4 yıllık öğrenimlerinin olması ve öğretmenlerinin de bayan olması şartı yasalara konmuştur. Bayan öğretmen yetiştirmek üzere Kız öğretmen okulu (Darülmuaallimat) açılması şartı getirilmiştir. İlk kız öğretmen okulu 1870 de İstanbul’da açılmış ve 1914 yılına kadar kızlar için tek yüksek öğretim kurumu olma özelliğini korumuştur (Göksel, 1993).

Tanzimat döneminde kızların mesleki eğitime de önem verilmiş ve ebe okulu, kız sanayi okulu gibi kurumlar açılmıştır (Göksel, 1993).

Kızlar için lise düzeyinde eğitim veren kurumlar ancak II. Meşrutiyet döneminde 1913-14 yıllarında İstanbul’da açılmıştır (Doğramacı, 1992).

1914 yılında ilk kız üniversitesi İstanbul İnas Darülfünun’u açılmıştır. Bu kurum 1920 de İstanbul Darülfünun’u ile birleştirilmiştir. 19. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren eğitim kurumlarındaki Fransız etkisi kaybolmaya ve yerini dini öğelere bırakmaya başlamıştır (Doğramacı, 1992).

Meşrutiyet döneminde kadınlar bazı dernekler kurmuşlar ve bu derneklerde çalışmışlardır. Bunların sayısı 19 kadardır. Bunların 10’u yardım, 4’ü eğitim ve kadın

hakları, 3'ü kadının çalışma hayatına katılması, 1'er tanesi de musiki ve siyaset ile ilgilidir (Doğramacı, 1992).

Ancak bu haklardan sadece çok az sayıdaki aydın kadın yararlanabilmiş, ülke genelinde uygulama olmamıştır. Meşrutiyet döneminde fikir alanındaki gelişmeler ve savaşların getirdiği ekonomik buhran kadınları kendiliğinden iş hayatına sokmuştur. Bazı yöneticiler de kadınların iş hayatına girmesini desteklemişlerdir. Meşrutiyet döneminde Türk kadını kapatıldığı evden çıkarak toplum yaşantısına katılmaya başlamıştır (Kurnaz, 1992).

I. Dünya Savaşı yıllarında erkeklerin askerde olma sebebiyle devlet dairelerinde kadın memurlar çalışmaya başlamıştır. Bu uygulamayı ilk yapan yerlerden biri de Maliye Nezareti'dir. Savaş bitiminde bu kadın memurlardan çoğunun işine son verilmiştir (Kurnaz, 1992).

Bu yıllarda ilk defa Türk kadınları sahneye çıkmıştır. İlk Türk sahne sanatçısı Afife Hanım, Jale takma adıyla sahneye çıkmış, ancak polis baskısı ile karşılaşmıştır (Kurnaz, 1992).

Meşrutiyet'den önce de Türk kadınları fabrikalarda işçi olarak çalışmaktaydılar. 1897'de İstanbul Kibrit Fabrikası'nda çalışan işçilerin yarısı kadınlardır. Bursa'daki ipek fabrikalarında da kadınlar daha fazladır. O dönemde kadın işçilerin oranı % 25-95 arasında değişmektedir (Kurnaz, 1992).

Meşrutiyet döneminin eğitimini almış Türk kadınları Milli Mücadeleye kalemleri ile katılmışlar ve başarılı olmuşlardır. Atatürk kadının önemini iyi bildiğinden Milli Mücadele Döneminde kadın kuruluşlarıyla sürekli temas halinde olmuştur. 1916'da kadınlara bazı hakların verilmesini istemiştir. Cumhuriyet'in ilanı bu hakların verilmesini sağlamıştır. 1923 yılında kadınlar ilk kez siyasi hayatta var olma mücadelesine başlamıştır. İlk kadın partisi "Kadınlar Halk Fırkası"nı, Nezihe Muhittin'in başkanlığında 1923 yılında kurmak istemişler, ancak partinin kuruluşuna,

kadınlara oy hakkı tanımayan 1909 tarihli Seçim Kanunu gereğince valilikçe izin verilmediği için, parti girişimi dernekleşme ile sonuçlanmıştır. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kadınların kamusal alana girmesini sağlayan yasal ve yapısal reformlar hızlanmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 3 Mart 1924'te çıkarılmasıyla tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanırken, kızlar da erkeklerle eşit haklarla eğitim görmeye başlamıştır. Erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemelerin kaldırıldığı, kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanıyan Türk Medeni Kanunu, 17 Şubat 1926'da kabul edilmiştir (Kurnaz, 1992).

Kadınlara siyasetin kapısını aralayan Belediye Yasası, 1930 yılında çıkarılmıştır. Böylece kadınlar belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. Kadınların en önemli sorunlarından olan doğum izni, yine ilk kez 1930 yılında düzenlenmiştir. Kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla, Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü 1933 yılında kurulmuştur. Kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları ise, 1933 yılında Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak verilmiştir. Kadınlara siyasetin kapısı, 1934'te yapılan Anayasa değişikliği ile seçme ve seçilme hakkı tanınmasıyla tam olarak açılmış ve ilk kadın milletvekilleri TBMM'de yerlerini almıştır. 8 Şubat 1935'de TBMM 5. Dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili, ilk kez Meclis'e girmiştir. 1936'da yürürlüğe giren İş Kanunu ile kadınların çalışma hayatına düzenleme getirilmiş, bir yıl sonra da kadınların yeraltında ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması, ILO sözleşmesi ile yasaklanmıştır (Kurnaz, 1992).

Kadınlara doğum yardımı (analık yardımı) ilk kez 1945 yılında 4772 sayılı yasa ile düzenlenmiştir. Yaşlılık sigortasının kadın ve erkekler için eşit esaslara göre düzenlenmesi ise, 1949 yılında çıkarılan yasa ile gerçekleşmiştir. 1950 yılında ilk kadın belediye başkanı Müfide İlhan, Mersin'den seçilmiştir (Kurnaz, 1992).

Sağlık Bakanlığı bünyesinde ana çocuk sağlığı hizmetleri verilmesine 1952 yılında başlanırken, gebeliği önleyici araçların satış ve dağıtımının serbest bırakılmasını

ve tıbbi zorunluluk halinde kürtaj hakkı tanınmasını düzenleyen “Nüfus Planlaması Hakkında Kanun” 1965 yılında çıkarılmıştır. Eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan ILO sözleşmesi, 1966 yılında onaylanmıştır (Kurnaz, 1992).

1971 yılında, ilk kadın bakan Türkan Akyol, göreve atanmıştır. Yasal değişikliklerle, 10 haftaya kadar olan gebeliklerin kürtajla sona erdirilmesi ve gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemlerine izin verilirken, kürtaj için evli kadınlara kocadan izin alma koşulu getirilmiştir. Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini 1985 yılında imzalamış, sözleşme bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. 1985 yılında “5. Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda kadın konusu, ilk kez bir sektör olarak yer almış ve bu konuda politikalar belirlenmiştir. İlk “Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi”, 1989 yılında İstanbul Üniversitesi’nde kurulmuştur ve bugün üniversiteler bünyesinde kurulan bu merkezlerin sayısı 13’e ulaşmıştır (Kurnaz, 1992).

1989 yılında İçişleri Bakanlığı, kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıklamış, böylece kadınlara kaymakamlık yolu açılmıştır. Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan Medeni Kanun’un 159. maddesi, Anayasa Mahkemesi’nce 1990 tarihinde iptal edilmiştir (Kurnaz, 1992).

Tecavüz mağdurunun hayat kadını olması halinde cezanın indirilmesini öngören Türk Ceza Kanunu’nun 438. maddesi, TBMM tarafından 1990 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. İlk Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi, 14 Nisan 1990 yılında açılmıştır. Şiddete uğrayan kadınlara ve çocuklara destek hizmeti vermek üzere ilk kadın konukevleri, SHÇEK Genel Müdürlüğü bünyesinde yine 1990 yılında açılmaya başlanmıştır. 2000 yılı itibariyle bu sayı yediye yükselirken, kapasiteleri 170’e ulaşmıştır. 1990 yılında KHK ile “Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı” kurulmuştur. Yerel yönetimler özellikle şiddete uğrayan kadınlara yönelik hizmet

vermeye başlarken, Türkiye’de ilk kadın sığınma evi, Bakırköy Belediyesi tarafından 1990 yılında açılmıştır (Kurnaz, 1992).

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kadın vali Lale Aytaman, 1991 yılında Muğla’ya atanmıştır. 1993’te İstanbul Üniversitesi’nde ilk Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı açılmış ve yüksek lisans programı vermeye başlamıştır. Aynı yıl Kadın Dayanışma Vakfı, Altındağ Belediyesi’nin desteğiyle kadın danışma merkezi ve kadın sığınma evini açmıştır (Kurnaz, 1992).

1993 yılında, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Başbakan koltuğuna ilk kez bir kadın oturmuştur. Türkiye’nin ilk kadın başbakanı Tansu Çiller, 25 Haziran 1993 tarihinde hükümeti kurmuştur. Aynı yıl Halk Bankası, kadınları girişimciliğe özendirmek amacıyla kadınlara özel, düşük faizli kredi uygulaması başlatmıştır (Kurnaz, 1992).

1994 yılında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde, şiddete uğrayan kadınlara hukuki ve psikolojik danışmanlık, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi konularında hizmet vermek amacıyla, Bilgi Başvuru Bankası (3B) kurulmuştur. Açtığı kadın danışma merkezi ile şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık hizmeti veren “Mor Çatı” Kadın Sığınağı Vakfı, 1995 yılında kadın sığınağını açmıştır (Kurnaz, 1992).

1995 yılında Türkiye, Pekin’de yapılan ve 189 ülkenin katıldığı 4. Dünya Kadın Konferansı’na katılarak taahhütleri çekincesiz olarak kabul etmiştir. 1996 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nce, 4. Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen eylem planı ve taahhütler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, gönüllü kadın kuruluşları, siyasal partiler, sendikalar, meslek örgütleri ve basın katılımı sağlanarak ulusal eylem planı hazırlanmıştır (Kurnaz, 1992).

1997 yılında Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda, 13 il valiliği bünyesinde “Kadının Statüsü Birimleri” kurulmuştur. Kadının evlendikten

sonra kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi, 1997 yılında Medeni Kanun'da yapılan değişiklikle sağlanmıştır (Kurnaz, 1992). Zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran kanun, yine 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen "Ailenin Korunmasına Dair Kanun", 1998'de yürürlüğe girmiştir. Ankara Barosu Kadın Hukuku Komisyonu tarafından, Ankara Adliyesi içinde şiddete uğrayan kadınlara hukuki danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleri vermek üzere 1998 yılında Kadın Danışma Merkezi kurulmuş, barolar bünyesindeki Kadın Hakları/Hukuku Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla ise, "Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı (TÜBAKKOM)" kurulmuştur (Kurnaz, 1992).

Günümüzde, Türkiye'de: Üniversite öğretim elemanlarının % 36'sı, profesörlerin %25'i , doktorların % 29'u, avukatların % 26'sı, hakimlerin % 16'sı, parlamenterlerin % 4,4 'ü kadındır. Ama hala kadınların sadece % 79,9'u okur yazardır ve sadece % 26,9'u iş gücüne katılmaktadır ve ne yazık ki büyük bölümü hala haklarından habersizdir (Kurnaz, 1992).

TÜRKİYE'DEKİ HUKUKİ DÜZENLEMELER

Kadına yönelik şiddet konusu Türkiye'de 1980'lerde gündeme girmiştir. Toplumun bu konuda duyarlılığının geliştirilmesi için konferanslar, paneller düzenlenmiş ve yapılan çalışmalar sonucu "kadına yönelik şiddet" görünür kılınmıştır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aile içi şiddetten en çok kadınlar etkilenmektedirler. Toplumun yarısını oluşturan kadınların büyük bir bölümünün şiddete uğraması, toplumun temeli olduğu kabul edilen ailenin, dolayısıyla giderek toplum yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun yaptırdığı bir araştırma sonucuna göre ailelerin % 34'ünde fiziksel şiddet, % 53'ünde sözlü şiddetin uygulandığı ve ev içi şiddetin yoğun olarak yaşandığı açıklanmıştır (Moroğlu, 2003).

CEZA HUKUKUNUN YAKLAŞIMI

Türk Ceza Kanunu'nda, aile içinde şiddete uğrayan kadını koruyucu özel bir madde yoktur (Çağlayan).

TCK Madde 456 genel olarak "müessir fiil"i düzenlemektedir. Eylemin karı, koca ve belirli akrabalara karşı yapılması ağırlaştırıcı neden sayılır (TCK Madde 457) (Çağlayan).

TCK Madde 478/III eşlerin birbirlerine karşı müessir fiil dışında kalan kötü muamelelerini de suç olarak tarif etmiştir. Bu suçun takibi şikayete bağlı olup, altı aylık hak düşürücü süreye tabidir. Bu suçun takibinin şikayete bağlı olması, failin cezalandırılması bakımından güçlük çıkarmaktadır (Çağlayan).

TCK Madde 456 ve 478’de belirlenen cezaların, -şartların oluşması halinde- her birine ayrı ayrı hükmolunmalıdır (Çağlayan).

MEDENİ HUKUKUN YAKLAŞIMI

Cumhuriyetin kurulmasından sonra yürütülen devrimler yasal alanda köklü değişiklikler getirmiştir. Bunlardan biri bilhassa kadınlar açısından önemli haklar getiren "Türk Medeni Kanunudur". 17 Şubat 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanunundan örnek alınarak bir medeni kanun çıkarılmıştır. Bu kanun, kadın erkek eşitliği hususunda radikal değişiklikler getirmiş ve kadınların önünü açarak modern standartlara yaklaşmalarına hizmet etmiştir. Ancak, zaman içinde yeni gelişmeler doğrultusunda ciddi bir reformasyon görmeyen Medeni Kanun bugün bazı hususlarda yetersiz kalmış ve 1935’lerden beri süren reform çalışmaları 1.Ocak 2002’de yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanununu şekillendirmiştir (Türk Medeni Kanunu, 2002). Yeni Medeni Yasa ile;

- Evlenme yaşı kadın-erkek farkı gözetilmeden ülkemiz şartlarına ve çağdaş eğilimlere uygun olarak yükseltilmiştir. Bundan böyle 18 yaşından gün alan kadın ve erkek evlenebilecektir. Olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeple ise 17 yaşından gün alanlar, hâkimin izniyle evlenebileceklerdir (m.124.).
- Evlenme töreni artık sadece erkeğin değil, kadının oturduğu yerdeki evlendirme memurluğundan da yapılabilecektir (m.134.).
- “Hayata kast” ve “pek kötü davranış” sebeplerine 3. bir boşanma sebebi olarak "onur kırıcı davranış" eklenmiştir (m.162.).

- Boşanan kadın evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Kadının boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hakim, kocasının soyadını taşımasına izin verir (m. 173.).
- “Koca evlilik birliğinin revidir” kuralı kaldırılarak, birliğin yönetiminde eşlere eşit söz hakkı tanınmıştır (m.186.).
- Eşlerin oturacakları evin seçimini kocaya bırakan hüküm değiştirilmiştir. Artık eşler oturacakları evi birlikte belirleyebileceklerdir (m.186.).
- Kadın ve çocukların geçim ve bakımlarının kocaya ait olduğunu öngören hüküm, eşitlik ilkesinin doğal bir sonucu olarak kaldırılmıştır. Bundan böyle eşlerden her ikisi de güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile evin geçimine katkıda bulunmakla yükümlüdür (m.186.).
- Aynı şekilde evlilik birliğinin temsilinde eşlere eşit hak tanınmıştır (m. 188.).
- Eşlerden her birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı kabul edilmiştir. Ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulacaktır (m.192.).
- Eski Medeni Kanuna göre eşlerin velayeti birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek eşlerin velayeti birlikte kullanacakları düzenlenmiştir. Anlaşmazlık halinde ise hakim karar verecektir.
- Eski Medeni Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi "mal ayrılığı" iken, Yeni Yasada "edinilmiş mallara katılma" rejimi getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı olan mallara sahip olmaya devam etmesi

denilen mal ayrılığı yerine, yeni rejime göre yine eşler evlenirken başka bir rejim seçmemişlerse, evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleri (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesiyle eşit olarak paylaşılır. Kişisel mallar ise sahiplerinde kalır.

Ailenin kuruluşu, işleyişi, sona ermesi, aile fertleri arasındaki ilişkiler Medeni Hukukun alt dalı olan Aile Hukukunda özenli ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

AİLENİN KORUNMASINA DAİR KANUN

Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilerek önemli bir adım atılmıştır. Yasanın adı her ne kadar “Ailenin Korunması” ise de, içeriğinde esas itibarıyla kadının şiddetten korunmasının amaçlanmış olduğu görülmektedir (Moroğlu, 2003).

Bu kanuna göre, M.K.’da öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin, aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığı’nın bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Hakimi re’sen meselenin mahiyetini gözönünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başkaca tedbirlere de hükmedebilir (Sokullu-Akıncı, 1999):

Kusurlu eşin;

- Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- Müşterek evden uzaklaştırılarak, bu evin diğer eşe ve varsa çocuklarına tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,

- Diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- Diğer eşi, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,
- Varsa silah ve benzeri araçlarını zabıtaya teslim etmesi,
- Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmamasını kapsar.

Bu tedbirlerin süresi altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususu, kusurlu eşe ihtar olunur.

Belirtilen tedbirlere karar verilmesi halinde mağdurların yaşam düzeyleri de gözönünde bulundurularak tedbir nafakasına da hükmedilir.

Cumhuriyet Savcılığı, koruma kararının uygulanmasını zabıta marifetiyle izler. Koruma kararına uyulmaması halinde zabıta, mağdurların şikayet dilekçesi vermesine gerek kalmaksızın re'sen soruşturma yaparak, evrakı en kısa zamanda Cumhuriyet Savcılığı'na intikal ettirir.

Cumhuriyet Savcılığı koruma kararına uymayan eş hakkında, Sulh Ceza Mahkemesi'nde kamu davası açar. Duruşma yer ve zaman kaydına bakılmaksızın, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre yapılır.

TARİHSEL SÜREÇTE KIBRIS'TA KADINLARIN DURUMU

1951 yılında Türk Aile Yasası ve Türk Aile Mahkemeleri Yasası yürürlüğe girmiş ve 1952'de kız çocuklarına eşit öğrenim hakkı tanınmıştır (Lisaniler, 2003).

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. 1963 yılında, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan eşitlik ilkesi gereğince, kadın öğretmenlerin evlenmeleri halinde mesleklerini bırakmalarını gerektiren yasa yürürlükten kaldırılmıştır (Lisaniler, 2003).

1977'de Öğretmenler Yasası değiştirilerek kadın-erkek öğretmenlerin ücret farklılıkları ortadan kaldırılmıştır (Lisaniler, 2003).

1982 K.K.T.C. Anayasası'nın 17. maddesi, "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz. Kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz" demektedir. Bu madde devlet vatandaş ilişkisi açısından olduğu kadar, toplumdaki ailelerin ve ailedeki bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri açısından da düşünülmelidir. Nitekim Medeni Kanun'da eşlerin birbirlerine "bedeni işkence" yapmaları, "ağır eziyet ve işkence ile, ağır hakarete" bulunmaları, "pek fena muamele" olarak değerlendirilmekte ve boşanma nedeni sayılmaktadır.

1996 yılında "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) kabul edilmiştir (Lisaniler, 2003).

1998'de aile yasasıyla ilgili en önemli adım atılmıştır. Bu yasa, kadını ve çocukları kocanın fiziksel, cinsel, maddi ve manevi şekilde taciz ettiği durumlardan korumaktadır. Yine bir başka maddede, boşanma durumunda tarafların evliliklerinin devamı süresince elde edilen mal varlıklarının paylaşımını içermektedir. Yasada, evlilik

birliğince eşlere, özellikle kadına yönelik koruma tedbirleri, evlilik sona erdikten sonra da devam etmektedir. Şu anki Aile Yasası'nın hazırlanmasında, KKTC'deki tüm kadın örgütlerinin katkısı bulunmaktadır (Lisaniler, 2003).

- * Aile Yasası'nın hazırlanması
- * Aile Yasası'nın hazırlanması
- * Aile Yasası'nın hazırlanması

KADINLARIN AİLE YASASI'NA KATKILARI

Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde kadın örgütleri, özellikle kadın hakları ve aile hukukunun geliştirilmesi konusunda aktif rol oynamıştır. Kadın örgütleri, Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde, kadınların aile içindeki konumunu ve aile hukukunun kadınlar üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Kadın örgütleri, Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde, kadınların aile içindeki konumunu ve aile hukukunun kadınlar üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Kadın örgütleri, Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde, kadınların aile içindeki konumunu ve aile hukukunun kadınlar üzerindeki etkilerini vurgulamıştır.

Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde kadın örgütleri, özellikle kadın hakları ve aile hukukunun geliştirilmesi konusunda aktif rol oynamıştır. Kadın örgütleri, Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde, kadınların aile içindeki konumunu ve aile hukukunun kadınlar üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Kadın örgütleri, Aile Yasası'nın hazırlanması sürecinde, kadınların aile içindeki konumunu ve aile hukukunun kadınlar üzerindeki etkilerini vurgulamıştır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN SINIFLANDIRILMASI

İster özel, ister toplumsal yaşamda olsun tehdit, cebren ya da keyfi olarak özgürlükten alı koymak da dahil olmak üzere kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı veren ya da verebilecek, cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi kadına yönelik şiddet kapsamındadır. Kadına yönelik şiddet üç başlık altında toplanabilir:

- Kamusal Alanda Uygulanan Şiddet
- Çalışma Yaşamında Uygulanan Şiddet
- Aile İçinde Uygulanan Şiddet

KAMUSAL ALANDA KADINA UYGULANAN ŞİDDET

Kadının isteği ve oluru aranmaksızın bedenine ve cinselliğine yönelen her türlü davranış şiddettir. Pornografik dille, sözle, elle sarkıntılık, laf atmak, anlamlı sözlerle yapılan şakalar, çift anlamlı sözcüklerle kadın cinselliğinden ya da cinsel ilişkiden söz etmek ısrarla komplimanlar, bakışlar, dostça görünüm altında rahatsız eden konuşma ve dokunmalar, dokunma konusunda fırsatçı tutumlar, sürtünme, ısrarlı teklifler, cinsel küfürler, tecavüz, vurmak, yaralamak, yakmak, korkutmak, zorlamak, malına zarar vermek v.b. olarak örneklenmesi olanaklıdır (Yıldırım, 1998).

İşyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı, tehdit de dahil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliği zorlama kamusal alanda kadına yönelik şiddet biçimleridir (Yıldırım, 1998).

Uluslararası boyutta ve kitlesel nitelikte bir şiddet eylemi olan savaşlarda, kadınların yaşadıkları tecavüz, kamusal alanda kadına uygulanan şiddet türleri içinde özel bir öneme sahiptir. II. Dünya savaşı sonrasında savaş suçları arasında yer alan kadına yönelik şiddet giderek artan bölgesel / yöresel savaşlar nedeniyle güncelliğini korumakta, üzerinde özel bir önemle durma gereğini doğurmaktadır (Yıldırım,1998).

ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADINA UYGULANAN ŞİDDET

İlk çağlarda başlayıp hala devam eden, hızlı gelişmiş bir çağı yaşadığımız ve medeniyetin zirveye ulaştığı kabul edildiği halde, “kadın-erkek” farklılıkları konusundaki mücadelenin halen sürüp gittiği görülebilmektedir. Bu farklılıklar iki cinsin toplum içindeki yerini belirlemiştir. Buna göre; kadın “evdeki hizmetlere elverişli”, erkek ise “ev dışı işleri görecektir” bünyelere sahiptir (Göksel, 1993).

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KADIN İŞGÜCÜ

Kadın, tarihsel süreç içinde, her dönemin koşul ve niteliklerine göre değişen biçim ve statülerde çeşitli ekonomik faaliyetlere katılmıştır. Bununla birlikte; kadınlar, gerçek anlamda, ilk kez sanayi devrimi ile birlikte, “ücretli” olarak ve “işçi” statüsü altında çalışma yaşamı içinde yer almışlardır. Bu nedenle, tarihsel süreç içinde kadın işgücü incelenirken; sanayi devriminin temel başlangıç noktası olarak alınması ve kadının sanayi devrimi öncesi ile sanayi devrimi sonrası çalışma yaşamına katılmalarının ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir (Altan ve Ersöz, 1994).

1. Sanayi Devrimi Öncesinde Kadının Konumu

Sanayi Devrimi öncesinde kadınların; köle, serf, yamak, çırak, kalfa gibi farklı pek. çok konumda çalışma yaşamında yer aldıkları bilinmektedir. Bu nedenle, kadınların sanayi devrimi öncesindeki konumları; üç başlık altında toplanarak, incelenebilir (Altan ve Ersöz, 1994).

1.1. İlkel Toplum Düzeninde Kadın

Kadınlar, ilkel toplumlardan günümüze kadar değişik işbölümü ve statülerde ekonomik faaliyetlerin içinde toplumsal bir varlık olarak aktif bir şekilde yerlerini almışlardır. Buna koşut olarak, çalışma yaşamındaki rolleri de günden güne gelişerek artmıştır.

Toplum tarihçileri, ilkel toplumlarda insanların başlangıçta, göçebe bir yaşam tarzı içinde, avcılık ve toplayıcılık yapmak suretiyle yaşamlarını sürdürdüklerini belirtirken, kadının aile içindeki cinsiyete dayalı işbölümünde önemli roller üstlendiklerine işaret etmektedirler (Altan ve Ersöz, 1994). Nitekim, bu söz konusu işbölümü içinde, erkek çoğunlukla, yaşanılan alandan uzakta avcılıkla uğraşırken; kadın ise; bitki toplayıcılığı ile çocukların bakımı, beslenmesi, soğuğa, sıcağa ve yırtıcı hayvanlara karşı korunmasıyla uğraşmıştır. Birçok toplumbilimci, etnografik kalıntılardan yola çıkarak; bu dönemdeki, kadın ve erkeğin rol ve statü paylamışını incelemiş ve o dönemde erkeklerin avcılık yaparken, kadınların bazı tohumlu bitkilerin ekim-biçim işlerinin yanı sıra kolay yoğrulabilen balçığı şekillendirip, pişirmek suretiyle, çanak-çömlek yaptıklarını, incelikli bir mekanizma olan tezgah kullanarak, iplerini dokunmuş bezler haline getirdiklerine ilişkin bulgular elde etmişlerdir. Ayrıca yine bu döneme ilişkin bulgular, o dönemde kadınların, her bakımdan üstün bir statü ve saygınlığa sahip olduklarını da göstermektedir (Yurdakul, 1994). Bu nedenle, avcı-

toplayıcı toplumlarda anaerkil bir aile yapısının hakim olduğu söylenmektedir (Altan, Ersöz, 1994). Tüm bu bulgular, o dönemin koşullarında, kadın ve erkek arasında oluşan bu cinsiyete dayalı fiziksel nitelik farklılığından kaynaklanan işbölümünü son derece açık ve net bir şekilde yansıtırken; kadın ile erkeğin aile ve toplumsal rol paylaşımının da daha tarihin ilk çağlarında şekillendiğini göstermektedir.

Zaman içerisinde, insanoğlu, göçebe yaşam tarzını yavaş yavaş terk etmek suretiyle yerleşik düzene geçmiştir. Yerleşik yaşam tarzı, toplumların ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Hızla yerleşim merkezlerinin kurulmasının ardından mübadele (değişim) ekonomisi doğmuş, ticaret başlamıştır. Nitekim bu değişim süreci içinde, üretim araçları tekniğinin gelişimi ile tarımsal faaliyetler giderek gelişmeye başlarken; madencilik ve balıkçılık gibi yeni iş kolları ortaya çıkmıştır. Bu olumlu gelişmelere karşın, insanoğlunun doğaya ve hemcinslerine karşı mücadele ve egemen olma çabaları savaflara neden olmuştur. İşte bu noktadan itibaren fiziksel güç ve üstünlük ön plana çıkarak, giderek önem kazanırken; yaşanan bu değişim, kadın ve erkeğin önce aile daha sonrada toplumdaki statü ve rollerini derinden etkileyerek, köklü değişikliklere sebep olmuştur. Bu gelişmeler kadını, erkeğe oranla daha pasif ve ikincil plana itmiştir. Erkeğin; bu dönemde toplumsal statüsünün giderek güçlendiği görülmektedir. Nitekim; bu dönemde erkekler avcılık, madencilik, üretim araçlarının yapımı ve kullanımı, çobanlık, balıkçılık ve askerlik gibi fiziksel güç gerektiren işlerle uğraşırken; kadınlar ise; yemek, temizlik, çocuk bakımı, dikiş-nakış gibi geleneksel ev ile ilgili işlerle uğraşarak, aktif üretim sürecinden hızla evlerine çekilmişlerdir. Böylece ataerkil aile düzeni ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, yerleşik düzene geçişin en önemli sonuçlarından birisi de aile ve toplum yaşamında cinsiyete dayalı yeni bir işbölümü ile birlikte, ataerkil aile düzenin ortaya çıkmasıdır (Yurdakul, 1994).

1.2. Kölelik ve Tutsaklık Düzeninde Kadın

Toplum tarihçileri, ilkçağlardan X. yüzyıla kadar olan dönemi, “Kölelik ve Tutsaklık Düzeni” olarak adlandırmaktadırlar. Bu dönemde işgücü gereksinimi, savaşlardan elde edilen en önemli ganimetlerden biri olan kölelerden karşılanmaktaydı. Bu kölelerin de büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmaktaydı. Ataerkil aile düzenin egemen olduğu bu yıllarda, ailenin reisi olan erkek, aile bireylerinin olduğu gibi, aynı zamanda kölelerin de mutlak hakimiydi. Ancak, kadın kölelerin de, erkek kölelerle birlikte aynı oranda güç ve performans göstermek suretiyle üretime olumlu katkılarda bulunmaları nedeniyle, kadın ve erkek köleler arasında bir ayrım yapılmamaktaydı (Yurdakul, 1994).

1.3. Ortaçağ, Derebeylik ve Lonca Düzeninde Kadın

X. yüzyıla kadar süregelen kölelik düzeni, yerini bu yüzyıldan itibaren feodal düzene bırakmıştır. X. ve XV. yüzyıllar arasında geçerli olan Feodal Düzen, feodal beylerin, derebeylerin ya da senyörlerin mutlak egemenliğinin söz konusu olduğu dönemdir. Üretim ve çalışma ilişkileri; kırsal bölgelerde, senyörlerin mutlak egemenliği altındaki topraklarda tarımsal faaliyetler şeklinde, kentlerde ise; çeşitli zanaat mensuplarının aralarında örgütlenecek oluşturdukları loncalar tarafından gerçekleştirilmekteydi (Yurdakul, 1994).

Bu dönemde üretim ve çalışma ilişkileri içerisinde kadının yeri ve rolü incelendiğinde ise; özellikle kırsal bölgelerde, tarımsal faaliyetlerde yoğun bir şekilde kadın işgücünden yararlanıldığına tanık olunmaktadır. Bir başka deyişle, tarımsal üretim büyük ölçüde kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Nitekim, bu dönemde tarımsal üretim, serf statüsünde tüm aile fertleri tarafından gerçekleştirilmekte, kadınlarda senyöre ait topraklarda, üretimde aktif olarak yer almaktadır. Buna ek olarak, kadın ve kız çocuklarının ise, daha çok evlerde hizmetçi ve uşak olarak çalıştırıldığı

bilinmektedir. Önceleri bu tür işler karın tokluğuna yapılırken, daha sonraki yıllarda ise kadınların bir ücret karşılığı ve iş ilişkisi içinde çalışmaları giderek yaygınlaşmıştır (Yurdakul, 1994).

XV. ve XVIII. yüzyıllar arasında, kasaba ve kentlerde, küçük sanat kollarında meydana gelen önemli gelişmelerle birlikte, lonca üretim düzenin giderek önem kazandığı görülmektedir. Lonca düzeni içinde; lonca otoritesi ve denetimi altında bazı sanayi kollarında yaygın ve yoğun biçimde olmasa bile, kadın çalışanlara rastlanmış, hatta daha sonraki yıllarda, yalnızca kadınların çalıştığı bazı iş kolları doğmuştur (Yurdakul, 1994). Nitekim, Ortaçağ'da Avrupa'da terzilik, ayakkabıcılık ve fırıncılık, kadınların erkekler ile birlikte en yoğun olarak çalıştıkları işkollarının başında gelmekteydi (Giddens, 2000). Bu dönemde, kadınlar, siyaset ve savaş gibi erkek işlerine dahil edilmeseler de çalışma yaşamında da ev yaşamında da etkin bir konuma sahiptiler.

1.4. Sanayi Devriminden Günümüze Dek Kadının Konumu

XVIII. yüzyıl, pek çok yazarın üzerinde hem fikir olduğu gibi, o güne dek insanlık tarihinde "en çok değişen" ve "en çok şeyi değiştiren" yüzyıl olarak değerlendirilmektedir. Kuşkusuz, bu durumda, bu yüzyıla damgasını vuran en önemli gelişme olarak nitelendirilen "Sanayi Devrimi'nin" büyük bir rolü vardır. Buharın üretim sürecinde kullanılması ile, ilk kez İngiltere'de dokuma sektöründe başlayan Sanayi Devrimi, daha sonraki yıllarda hızla diğer batı Avrupa ülkelerine de yayılırken, işgücünün büyük bir bölümünü de kadınlar oluşturmuştur. Bir başka deyişle, beraberinde pek çok gelişme ve değişim getiren Sanayi Devrimi'nin en önemli ürünlerinden birisi de gittikçe artan sayıda kadının çalışma yaşamına katılmasıdır. Nitekim, o dönemde dokuma sektöründe çalışanların büyük bir çoğunluğunu kadın işgücü oluşturmaktadır (Yurdakul, 1994).

Bilindiği gibi kadın, tarihsel süreç içerisinde her dönemin koşul ve niteliklerine göre değişen biçim ve statülerde çeşitli ekonomik faaliyetlere katılmıştır. Ancak, Sanayi Devrimi kadının çalışma yaşamına katılması anlamında ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Çünkü, kadın ilk kez Sanayi Devrimi ile birlikte, ekonomik bir gelir karşılığı (ki bu gelir ücret olarak adlandırılmaktadır) bağımlı olarak, yani bir başkası hesabına çalışmaya başlamıştır. Bu nedenle Sanayi Devrimi, ilk kez ve bugünkü anlamı ile ücretli kadın işgücü kavramının doğmasına yol açan en önemli tarihsel gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer ifade ile XIX. yüzyılda başta İngiltere olmak üzere, birçok batılı ülkede sanayileşme dokuma imalatı ile başlarken, toplam işgücünün önemli bir bölümünü de kadınlar oluşturmuştur (Yurdakul, 1994).

Sanayi Devrimini izleyen yıllarda, dokuma sektöründeki gelişmelere paralel olarak, kadın işgücü sayısı hızla artmış; bu durumda özellikle teknik gelişmelerin, üretim tekniğini basitleştiren makinelerin, işbölümü ve uzmanlaşmanın kadın emeğinden yararlanmayı kolaylaştırması ve dokuma sektöründe kadın işgücünün, erkeklerden çok daha başarılı olmalarının büyük rolü olmuştur. Buna karşılık, o dönemde hakim olan iktisat anlayışının, “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” sloganı ile ifade edilen katı bir liberal anlayışa dayalı olması, kadın işgücünün ücretlerinin erkeklerden çok düşük olmasına yol açmıştır. Bu bakımdan, bu dönem; kadın işgücünün düşük ücretler ve çok ağır çalışma koşulları altında çalışmaları sonucunu doğurmuştur. Kısacası, bu dönemde, kadın işgücünün üretim sürecinde, yoğun bir sömürüye maruz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Altan ve Ersöz, 1994).

Ancak, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren, özellikle sanayi devriminin yaşandığı batılı ülkeler başta olmak üzere, liberal devlet anlayışında meydana gelen değişim ile birlikte karışımçı-müdahaleci ve katılımcı devlet anlayışına geçiş, kadın işgücünün çalışma yaşamında maruz kaldığı pek çok olumsuz koşulu ortadan kaldırılmaya yönelmiştir. Nitekim, bu dönemde, bu söz konusu ülkelerde, çalışma

sürelerinin yasalarla sınırlandırılması, bazı işyeri ve işkollarında kadınların çalışmalarının yasaklanması v.b. gibi koruyucu sosyal politikalar uygulanmaya başlamıştır. Bir diğer ifade ile sosyal politika biliminin doğuş ve gelişimi içinde kadın iş gücünün sömürülmesi de etken olmuştur (Altan ve Ersöz, 1994).

XIX. yüzyılın sonlarına doğru metalurji, kimya ve otomotiv sektörlerindeki hızlı gelişme, üretim sürecinde yer alan kadın işgücü sayısını geçmişe oranla, büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Buna karşılık, I. ve II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllara gelindiğinde, kadın işgücünün ekonominin tüm kesimlerinde sayıca arttığı, özellikle de savaş sanayiinde silah altında bulunan erkek işgücünün yerini aldığına tanık olunmaktadır. (Altan ve Ersöz, 1994). Bu dönemde kamu ve hizmet sektörlerinde yaşanan büyüme, kadınların toplam işgücü içindeki oranlarını hızla arttırmıştır (Tokol, 1999). Ayrıca, II.Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sosyal politikanın gelişiminde de önemli adımlar atılması, kadın işgücünü koruyucu ve destekleyici hukuksal düzenlemelerin geliştirilmesine yol açmıştır. Nitekim, 1950'li yıllarda, istatistiksel verilere göre, 15-64 yaş grubundaki kadın nüfusun, gelişmekte olan ülkelerde %50'si, gelişmiş ülkelerde ise, %47'si ekonomik olarak aktif, yani çalışma yaşamı içinde yer almaktadır (Koray, 1992).

Kısaca kadının tarım dışı sektörlerde çalışmaya katılması, endüstrileşme ile başlamışsa da, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası hız kazanmıştır. Ancak bu gün tüm dünyada kadın ve erkeklerin işgücüne katılımları açısından hala büyük farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu farklılık ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir.

II. Dünya Savaşından günümüze gelindiğinde, özellikle hizmet sektöründeki gelişmeye paralel olarak ekonomik bir gelir karşılığı işgücüne katılan kadın sayısının da hızla arttığı görülmektedir.

1950’li yıllardan günümüze dek kadın işgücü açısından dikkati çeken en önemli nokta; çalışma yaşamında aktif olarak yer alan kadın sayısındaki artıştır. 1950’de 15-64 yaş grubundaki kadın nüfusun gelişmekte olan ülkelerde %50’si, endüstrileşmiş (gelişmiş) ülkelerde %47’si ekonomik olarak aktif görünmektedir. Buna karşılık; gelişmekte olan ülkelerde aktif görünen kadınların %87’si tarım sektöründe yer alırken, endüstrileşmiş ülkelerde %47’si tarım sektöründe yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde 1950 yılında aktif nüfus içinde kadınların oranı %36.7 iken, 1975’te %40.6, 1985 yılına gelindiğinde ise; %41.4 olmuştur. Yine gelişmiş ülkelerde, 1985’lere gelindiğinde, kadınların hem tarım dışı sektörlerde çalışmasının yaygınlaştığı, hem de aktif kadın nüfusun oranının % 47’den % 58’e yükseldiği görülmektedir. Buna karşılık, 1985 yılında, gelişmekte olan ülkelerde aktif kadın nüfusun oranı %49’dur (Koray, 1992). Hizmet sektöründeki gelişmelerin de bunda büyük rolü bulunmaktadır. Nitekim, 1990’lı yıllarda Latin Amerika’da kadın işgücünün %71’i, Asya ve Pasifik Ülkelerinde %40’ı hizmet sektöründe istihdam edilmektedir (Koray, 2000). Ancak, günümüzde kadın işgücü sayısının artmasında, hizmet sektöründeki gelişmelerin yanı sıra, birbiriyle ilişkili pek çok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. (Tokol, 1999). Bu faktörlerin başlıcaları şunlardır:

- Dünya genelinde çalışan kadınları koruyucu ve destekleyici yasaların ve uygulamaların artması,
- Demografik gelişmeler,
- Eğitim olanaklarının artması,
- Standart dışı (atipik) çalışma şekillerinin ortaya çıkması ve giderek yaygınlaşması,
- Aile boyutunun giderek küçülmesi ve çekirdek ailelerin yaygınlaşması,
- Evlenme oranlarında azalma, buna karşılık boşanma oranlarında artış,
- Toplumların kadınların çalışmasına yönelik tutumlarında meydana gelen olumlu gelişmeler,
- Çocuk bakımı ve diğer hizmetlerdeki iyileşmeler olarak sıralanmaktadır.

Tüm bu gelişmeler, günümüz literatürüne mavi ve beyaz yakalı işgücü kavramından sonra “pembe yakalı işgücü” kavramının da eklenmesine yol açmıştır (Koray, 2000). Nitekim, bu kavram günümüzde kamu ve özel sektörde büro vb. gibi işlerde çalışan ve sayıları gün geçtikçe artan kadın işgücünü nitelendirmektedir.

KADINLARIN ÇALIŞMA YAŞAMINA KATILMA NEDENLERİ

Çalışma yaşamına katılan kadının, çalışma nedenleri ile çalışma yaşamındaki konumu ve değerleri arasında karşılıklı bir etkiden söz etmek olanaklıdır. Bu açıdan, kadınların çalışma nedenlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Çalışma nedenlerinin incelenmesinde ikili bir ayrıma gidilmiştir: 1-Ekonomik nedenler. 2-Toplumsal nedenler (Çiftçi, 1982).

1. EKONOMİK NEDENLER

Çalışan kadınların, çalışma yaşamına girmelerindeki temel nedenin ekonomik zorunluluk olduğu varsayılmaktadır. Kadının kendisini öncelikle anne ve eş olduğuna koşullandıran toplumsal değerlerin bir sonucu olarak çalışma yaşamına, çalışmayı, bir uğraş sahibi olmayı bir değer olarak benimsediğinden girmesi beklenemez. Eğitim düzeyine ve evlilik durumlarına göre aralarında derece farklılıkları bulunması olasılığına karşılık, tüm kadınlar için, temel çalışma nedenlerinin “geçim” sorunu olduğu ileri sürülebilir (Çiftçi, 1982).

Kadının ekonomik açıdan temel çalışma nedeninin, kişisel gelir sağlamak ya da bir başka deyişle ekonomik bağımsızlığını gerçekleştirmek olmadığı, evli olsun bekar olsun tüm kadın görevliler için aile geçimine katkıda bulunmanın ağırlık taşıdığı söylenebilir. Bu ağırlık, düşük öğrenim düzeylerinde ve köy kökenli kadınlarda giderek yoğunlaşmaktadır (Çiftçi, 1982).

2. TOPLUMSAL AÇIDAN ÇALIŞMA NEDENLERİ

Kadınların, büyük ölçüde ekonomik zorunluluk nedeniyle çalışmalarına karşılık, zorunluluk dışında kimi nedenler de kadının çalışması konusunda etkili olmuştur. Kadınlar, toplumsal açıdan çalışma nedenleri konusunda, ekonomik nedenlerde görüldenden farklı olarak, belli bir nedene ağırlık vermemektedirler. Ancak araştırma sonuçları, eğitimi değerlendirme isteğinin ilk sırayı, bağımsız bir kişiliğe kavuşma isteğinin de ikinci sırayı aldığını göstermektedir. Alınan eğitimi değerlendirme isteğinin evli görevliler için, bağımsız kişilik edinmenin de bekarlar için önemli olduğu görülmüştür (Çiftçi, 1982).

Sonuç olarak bir yanda, yaptığı eğitimin karşılığını almak için çalışan kadınlar, öte yanda, ekonomik zorunluluk dışında hiçbir şey düşünmeden çalışma yaşamına giren kadınlar bulunmaktadır.

KADIN OLMA GERÇEĞİ VE GELENEK ÇIKMAZI

Temel gerçeklik kadın olma gerçeğidir ve bu gerçeğin verdiği görev ya da sorumluluk ise anne ve eş olma görevi ve sorumluluğudur. Buna sorumluluktan daha çok anne ve eş olma geleneği diyebiliriz. Kadın dışarıda çalışsa da sahip olduğu annelik ve eşlik statüsünün verdiği rolleri yerine getirmek zorundadır ve eşinden de hiçbir yardım görmemektedir (Pur, 1991).

Kadının dışarıda çalışması gerek kadının ailesi tarafından, gerekse eşi tarafından olumsuz karşılanmıştır. Çünkü bu durum kadının geleneksel rolleri olan annelik ve eşlik rollerine ters düşmektedir. Eğer kadınsanız göreviniz belirlidir: Çocuk doğurmak, onlara bakmak, ev işleri ve yemek yapmak, işten gelen eşi ile ilgilenmektir (Pur, 1991).

Çalışan kadını olumsuz yönde etkileyen aileden kaynaklanan faktörlerin başında çocuk ve sonra da ev işleri gelmektedir. Ev işleri ve çocuk bakımının Tanrı buyruğuymuşçasına tamamıyla kadının üzerine yüklendiği aile yapısı içinde genelde erkeğin, kadın üzerindeki yükü değil paylaşmak, hafifletmeye bile yanaşmaması çalışan kadının fiziksel yönden büyük ölçüde yıpranmasına neden olmaktadır (Pur, 1991).

Bu düşünceler toplumumuzda eskiye nazaran biraz azalmıştır ancak, yinede yoğun bir şekilde devam etmektedir. Yani kadın, kadın olduğu için bu gelenek çıkmazına takılıp kalmıştır.

KADININ STATÜ ARAYIŞLARI

Kadın işgücünün tarımdan sonra en çok istihdam edildiği sektör hizmet sektörüdür. % 18.3'ü kadın işgücünden oluşan bu sektördeki iş alanlarından bazıları, özellikle kadınlar için uygun alanlar olarak kadının geleneksel rolünün bir uzantısı biçiminde görülerek benimsenmektedir. Hizmet sektörü dışında diğer alanlarda da çalışan kadın sayısı gittikçe artmaktadır. Şimdi kadınlarımızı iyi bir siyasetçi, yönetici olarak, başarılı bir iş kadını ve iyi bir mühendis, doktor vb... gibi görmek mümkündür. Bunlar da kadınlarımızın kendi gayret ve çabaları sonucunda olmuştur. Kadının bu statü arayışı, bir meslek edinme çabası belli başarılı sonuçlar vermiştir, fakat yine de kadın bir problemle karşı karşıyadır. Çoğu zaman kadının annelik statüsü gereği yapması gereken roller ile, mesleğinde edindiği statü gereği yapması gereken roller çakışmaktadır. Bunun sonucunda kadın, iki statüden birisini seçmek durumunda kalır ve kadınlarımızın büyük bir çoğunluğu da birinci statü olarak gördüğü annelik statüsüne karşılık ya çalışmayı bırakmakta ya da annelik rollerini de rahatlıkla yapabileceği bir meslek (öğretmenlik gibi) seçmektedir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1998:67).

Kadın bir yandan gerçek statüsünün ne olduğuna karar verme arayışı içindeyken, bir yandan da yüksek bir statü elde etme arayışı içindedir.

KADININ ÇALIŞMASI SONUCUNDA KAZANIMLARI VE TOPLUMSAL DEĞİŞİME KATKILARI

Buraya kadar ele aldığımız konulara baktığımız zaman, toplumdaki düşüncelerin, inançların ve toplumda meydana gelen gelişme ve değişmelerin gerek kadının çalışma yaşamına girmesinde, gerekse elde ettiği statüde etkili olduğunu görürüz. Nasıl kadın içinde bulunduğu toplumdan etkilenmiş ise, yine parçası olduğu toplumu da etkilemiş ve değişimine katkıda bulunmuştur.

Çağdaş yaşam düzeninin geliştirdiği aile dışında cereyan eden ekonomik ve toplumsal çalışma alanlarının genişlemesi, önce erkekleri, ardından da kadınları çalışma süreci içine sokmuştur. Kadının çalışma yaşamına girmesi zamanla; kadının karar vermede özgürleşmesine, aile-çocukla ilgili düşüncelerinin, ailenin ve toplumun da kadının çalışması ile ilgili düşüncelerinin değişmesine neden olmuştur (Eraydın, 1999).

Son yıllarda kadınlar, artık aileye katkı olarak para kazanmaktan çok, ailenin tek gelir kaynağı ya da en istikrarlı gelir sağlayanı haline gelmiştir. Kadınlar her ne kadar çalışmayı bağımsızlıklarını kazanmaktan çok, aile bütçesine katkı olarak görseler de işsizliğin, özellikle erkek işsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde kadın emeği vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Böyle bir durum, eninde sonunda kadınların bilincinde değişmelere neden olmakta ve yavaş da olsa ataerkil yapının alışılmış biçimlerini zorlamaktadır. Evdeki erkek egemenliği zaman içinde kırılmakta ve erkekler, özellikle

işsiz olduklarında evde daha fazla sorumluluk almaya zorlanmaktadırlar (Eraydın, 1999).

Son yıllarda yapılan araştırmalar, kadınların karar vermedeki özgürlüklerinin arttığını göstermiştir. İlk olarak ve en önemlisi kadınların çalışmaya artık kendilerinin karar verdiği ortaya çıkmıştır. Özellikle birkaç işe girip çıktıktan ve bir iş deneyimi elde ettikten sonra, kadınlar iş değiştirmeye kendileri karar vermekte ve kendileri işlerini bulmaya başlamaktadırlar. İlk işe girerken kendisi karar veren kadınlar %79,8 , ailesi ile birlikte karar verenler %8,5 , kocası ile birlikte karar verenler evli kadınların %7,6'sını oluşturmaktadır (Eraydın, 1999).

Kazanılan paranın harcanmasına ilişkin kararlarda artık kadınların da etkin olduğu görülmektedir. Para kazanma durumuna gelmek ve bunun aile için çok önemli olduğunun bilincine varmak, kadınları en azından aile içi karar verme aşamasında etkin hale getirmektedir (Eraydın, 1999).

Bazı uluslar arası, özellikle gelişmiş kapitalist ekonomilerde çalışan kadınlarla ilgili araştırmalarda, kadınların ek bir gelir veya cep harçlığı için çalışmadıkları, ekonomik gerekliliğin ön plana çıktığı vurgulanmaktadır (Eraydın, 1999).

Son yıllarda kadınların, evlilik ve çocuk nedeniyle eskiden olduğu gibi çalışmaya ara vermedikleri ve çalışmanın bir yaşam biçimi haline geldiği görülmektedir. Kadın çalıştığı zaman çocuklar küçükse, karşı karşıya kalınan en büyük sorun, çocukların bakımı olmaktadır. Küçük çocuklar yuva, kreş gibi kuruluşların yaygınlaşması ve sayılarının artmasıyla artık eskisi gibi sorun olmaktan çıkmıştır. Böylece ailenin görevini çocuk küçük yaşlarda ise kreşler, ileriki yaşlarda ise okullar yapmaya başlamıştır (Eraydın, 1999).

Ailenin, kadının çalışması konusundaki düşüncelerine bakıldığında; kocalar, anne ve babalar kadının çalışmasına eskiden olduğu gibi olumsuz değil, aksine olumlu bakmaktadırlar. Kadınların çalışması aile için para kazanmak ve ailenin geçimine katkıda bulunmak olarak algılandığından, çalışan kadınlar takdir edilen bir konuma gelmektedir. Çalışma zorunluluğu, kadının emeğine olan yoğun talep, ücretlerin görece yüksekliği; ayıp, günah gibi kavramları giderek yok etmektedir (Eraydın, 1999).

Bütün değişmeler, kadınların emek piyasası ve üretim sürecinde etkin rol almalarının onların gerek aile, gerekse toplum içindeki konumlarını bir ölçüde değiştirdiğini, toplumun tüm aktörlerinin yeni ekonomik düzene uyum sağlamak için çaba gösterirken, bunun toplumsal ilişkilere de yansımalarının olduğunu göstermektedir. Ancak, en önemli nokta, kadınların kendilerinin ekonomik olarak da katkı sağladığı aile ve toplumdaki karar verme süreçlerinde daha etkin olma talepleridir. Bu talep en eğitilmiş kesim ile en düşük sosyal statüsü olan kadınlar arasında fazla farklılık göstermemektedir. Bu talepler sonucu kadınların karar süreçlerindeki etkileri artmış, ancak bu bir anlamda sorumluluklarının artmasına da neden olmuştur. Geçmişte varolan koruyucu aile çevresi ortadan kalkar veya etkinliği azalırken kadınlardan, fazlaca donanımlı olmadan yeni koşullara uyması istenmiştir (Eraydın, 1999).

KADININ ÇALIŞMA HAYATINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Günümüzün tartışma konularından birini oluşturan kadın sorununun, eski Yunan'dan bu yana gündemde olduğu söylenebilir. Gözlenen gelişmelere karşılık, yinede kadınların gelişmiş ve gelişmekte olan tüm toplumlarda hak ettikleri konumda bulunmadıkları bir gerçektir. Öte yandan hemen her toplumda kadın ve erkeğe ilişkin değer yargıları ve beklentiler farklıdır. Kadın, aldığı eğitim ve yaptığı işten çok, "kadın ve anne" olarak toplumda yer bulur, saygınlık kazanır. Çalışan kadının bile önceliği evi

ve ailesidir. Kadın için evlilik hala en iyi gelecek güvencesidir. Ekonomik nedenlerle çalışsa bile çoğunlukla yaptığı iş eve yardım, aileye katkı için yapılan iştir. Görülüyor ki, kadınların giderek daha çok sayıda ücretli çalışanlar arasına katılması olumlu ve olumsuz yönleriyle bir çok tartışma ve yoruma yol açmaktadır. Bir yandan bu tür çalışmanın kadına sağladığı yararlar belirtilirken, diğer yandan çalışma yaşamında ve ev yaşamında karşılaştığı sorunlar gündeme gelmektedir. Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle iş hayatına atılan kadınlarımızın hem ev kadını olarak, hem anne olarak karşılaştığı sorunlar beraberinde, olumsuz iş koşullarının ve toplumsal baskıların üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiler, geleneksel toplum yapımız içinde çalışan kadının çok yönlü sorumluluklar ve sorunlar altında kalmasına yol açmaktadır. Yasal düzenlemelerle çalışan kadınların korunması ve sorunlarının çözülmesi için gereken kolaylıklar temin edilmesine karşın yine de zaman zaman kadınların hem ev hem işteki görevlerini ifade eden “çift vardiyalı” olmaları nedeniyle ağır koşullar altında kaldıkları görülmektedir. Zira var olan araştırmaların bulguları, kadınların geleneksel rollerine ilişkin tutumların ağırlığından hiçbir şey yitirmeksizin sürdüğünü göstermektedir. Örneğin; DPT’nin Türk Aile Yapısı araştırmalarına göre, hane halkı reislerinin %76’sı için kadının aile içindeki en önemli görevi, ev işi ve çocuk bakımı olarak ifade edilmektedir. Bir diğer ifade ile kadının görevleri tartışıldığında ilk akla gelen iyi anne, iyi eş, iyi ev kadını olmasıdır. Bu durumda kadının konumuna ilişkin olarak kadınların çalışmasının olumlu bir değer haline gelmediği dikkati çekmektedir. Çarpıcı olan nokta ise, üniversite mezunu kadınların %72’sinin de bu görüşü paylaşmasıdır. Ancak yine de kadınların üretici bir güç olarak çalışma yaşamı içinde yer almaları eskiye dayanmakta olup, her geçen gün çalışan kadın sayısı hızla artmaktadır (Koray, 1993)

Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra, kadınların çalışma yaşamına girmesiyle birlikte eğitim seviyeleri yükselmiş, eşler arasındaki iş bölümü ev yaşantısının etkisini azaltmış, ev işi ve çocuk bakımı hizmetleri dışarıdan ücret karşılığı veya aile büyükleri aracılığı ile karşılanmış, kadınların sadece eğitim seviyelerinde değil mesleklerinin yapısında da değişimler oluşmuştur. Anayasa ve yasalarda kadın ve erkeğin eşitliği

doğrultusunda hükümler kabul edilirken, kadının eğitim alması, çalışma yaşamına katılması ve çalışma yaşamında koşulların iyileştirilmesi yönünde de düzenlemelere gidilmiştir. İlk olarak 1972 yılında ABD’de kadınların işe girme, ücretlendirilme ve işte yükseltilmeleri olanağı açısından erkeklerle eşit davranış görmesini öngören “istihdamda fırsat eşitliği” yasası kabul edilmiş, buna benzer yasalar daha sonra Avrupa ülkelerine de yansiyarak “eşitlik politikaları” toplumların tümünde yer almaya başlamıştır. Özellikle günümüzün gerektirdiği bilgi toplumuna geçiş sürecinde bu oluşumun giderek yaygınlaştığı, işverenlerin kadın çalışanlarının ikili rolünü , bir diğer ifade ile ev, aile ve iş sorumluluklarını hafifletmek amacıyla esneklik adı altında bir dizi uygulamaları başlattıkları dikkati çekmiştir. Kuşkusuz bu konuda uluslararası düzeyde kadın hakları konusunda bir duyarlılığın oluşmasının da payı büyüktür (Betz ve Fitzgerald, 1987).

Toplumlardaki sosyo-ekonomik değişikliklere bağlı olarak zamanla kadınlara hem yasal hem de toplumsal hak ve imkanlar tanınmıştır. Ancak bu hakların tamamının yaşama geçirilebildiğini söylemek mümkün değildir (Koray, 2000).

Hâla süre gelen geleneksel düşünce sistemine göre “kadının yeri evidir” ve alışılmış görevi “kocasının eşi, çocuklarının annesi” olmaktır. Ancak, kadının bu rolüne sanayileşme ve kentleşme olgusu içinde ve toplumsal değişme sürecine bağlı olarak yeni yeni sosyal roller eklenmektedir. Bu kaçınılmaz değişim sonucu, kadın ister kendi iradesiyle, isterse ekonomik zorunluluklar nedeniyle olsun, çalışma yaşamına girmek suretiyle ekonomik bağımsızlığını kazanarak daha özgür, güçlü ve bilinçli olma yolundadır (Koray, 2000).

Her alanda olduğu gibi çalışma yaşamında da kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi bugün ulusal ve uluslararası planda ele alınan ortak bir sorun olarak önemini korumaktadır. Çeşitli ülkelerin yasa hatta anayasalarında, uluslararası belgelerde cinsiyet ayrımı yapılmaksızın kadın erkek tüm çalışanlara, çalışma hayatının

tüm alanlarında fırsat eşitliği yaratılmasını öngören hükümler yer almaktadır. Bu düzenlemelerin yanında İLO'nun hazırlamış olduğu “İstihdam ve Meslekte Ayrım Yapılmasını Yasaklayan”, “Eşit İşe Eşit Ücret”, “Analığın Korunması”, “Aile Sorunları Olan Kadınların Çalışması” başlıklarını taşıyan yirmiyi aşkın uluslararası sözleşme ve tavsiye kararını, ayrıca Birleşmiş Milletler tarafından toplum yaşantısında ve bunun bir parçasını oluşturan çalışma hayatında kadının durumuna ilişkin öngörülen esasları içeren çalışmaları da örnek olarak göstermek mümkündür (Koray, 2000).

Günümüzde “kadın erkek eşitliği”nin önem kazandığı, her ülkede bir yandan kadınların işgücü piyasasına hazırlanmaları (eğitim, meslek seçimi gibi..) açısından ve işgücü piyasasında ücretlendirme, çalışma koşulları, yükselme olanakları gibi karşılaştıkları koşullar açısından fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılırken, öte yandan da kadının geleneksel sorumluluklarının bir ölçüde de olsa azaltılması ve iş yaşamıyla uyumlaştırılmasına çalışılmaktadır”. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen uygulamada henüz arzulanan sonuçlar elde edilememekte, üstelik bu konuda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında da belirgin farklılıklar halen varlığını devam ettirmektedir (Koray, 2000).

AİLE İÇİNDE KADINA UYGULANAN ŞİDDET

Genel olarak, geleneksel aile birimi içinde şiddet olgusu ortaya çıkarsa, buna aile içi şiddet denir. Aile içi şiddet olgusunda faillerin ve mağdurların hepsi, doğum veya evlilik sonucu oluşan bir akrabalık ilişkisini paylaşırlar. Fail ve mağdur arasında bu unsurların mevcut olmadığı başka tür ilişkiler de, söz konusu olabilir. Örneğin, ayrı yaşayan kardeşler, eski eşler, kuzenler, ailesini terk etmiş babalar vb. buna geniş aile şiddeti (extended family violence) denir (Wodarski 1987).

Cinsiyete dayalı aile içi şiddetin tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Fakat konuyla ilgili araştırma ve incelemeler yakın tarihlerde ortaya çıkmıştır. Son olarak, 1990'lı yıllarda bir insan hakları ihlali olarak uluslar arası değerlendirmelerde dikkate alınmaya başlanmıştır. Aile içi şiddetle anlatılmak istenen; kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışıdır (Gelles, 1985).

Başlangıçta kadın istismarı, kadına eşi tarafından uygulanan ve zarar veren fiziksel şiddet olarak tanımlanmıştır. Kadının dövülmesi sosyal bir sorun olarak kabul edildikten sonra tanım; sexüel istismar, evlilikte tecavüz ve hatta pornografiyi de içine alarak genişletilmiştir (Gelles, 1985).

Steinmetz (1978), evlilik ilişkisi içinde erkeğin de kadın tarafından dövüldüğünü gösterdikten sonra, kadın istismarı yerine aile şiddeti, eş istismarı terimi kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bazı ruh ve toplum bilimciler, eş istismarı terimini kullanmanın, asıl toplumsal sorun olan kadının dövülmesinin önemini azaltacağından, kullanmamayı önermektedir.

Bu tartışmalar sonucu üzerinde en çok hemfikir olunan tanım şudur: “Aile içi şiddet; eşlerden birinin fiziksel ve psikolojik yaralanmasıyla veya yaralanma tehdidiyle sonuçlanan, istemli olarak yapılan ya da istemli olarak yapıldığı algılanan eylemlerdir.” (Andrews, 1994).

Wodarski (1987), eşe yönelik saldırgan davranışlar konusunda gerçekleştirdiği çalışmasında, sorunu önce mağdur açısından incelemektedir. Bu çerçevede mağdurun (kadının) ve saldırgan davranışta bulunan kişinin (erkeğin) sosyal, ekonomik ve psikolojik özelliklerini incelemektedir. Ayrıca, kadının saldırgan davranışlara maruz kaldığı bir ilişkiyi sürdürme nedenlerini ve saldırgan davranışların alkol, hamilelik ve stresle ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Seltzer ve Kalmuss (1988)’a göre, aile ilişkileri çerçevesinde saldırgan davranışların üç kaynağı vardır: Çocukluk döneminde yaşanan sosyalizasyon, gençlik ile yetişkinlik dönemlerinde edinilen deneyimler ve bireyin yaşamında var olan gerilimlerin düzeyi. Bireyler, fiziksel saldırganlığın kabul gören bir davranış biçimi olabileceğini, öncelikle aile üyeleriyle yaşadıkları deneyimler aracılığı ile öğrenirler. Daha sonraki yaşamlarında, öğrendikleri bu saldırgan davranış ve tutumları, kendi özel ilişkilerinde de sürdürme eğilimi geliştirebilirler.

Aile içi şiddetin nedeninin genetik faktörler olduğu, en azından bu faktörlerle ilişkili olduğu konusunda bazı kanıtlar vardır. Örneğin, hiddet duygusunun nörolojik ve metabolik temelleri olduğunu gösteren bulgular vardır. Fakat, bu kızgınlığın neden eş ve çocuğa yöneldiği açıklanamamıştır. Aile içi şiddetin psikolojik nedenlerden kaynaklandığı hususu da bir dereceye kadar geçerli görülebilir. Örneğin, şiddet kullananın saldırganlığı önemli bir faktördür (Seltzer ve Kalmuss, 1988).

Wiggins, ailede şiddete yol açan durumsal faktörleri analiz eder. Ona göre, erkeğin karısına saldırıda bulunmasına üç durum yol açar (Günşen, 1995):

3. Kadının erkeğin isteklerini yerine getirmemesi, (çocuk doğurma, cinsel ilişki gibi)
4. Kadının kocasından çok şey istemesi,
5. Erkeğin kadına saldırısına, dışarıdan müdahale olması.

Fiziksel güç ve zor kullanımının hoşgörülle karşılanması da kadınlara uygulanan şiddetin, yargı organlarına ve topluma yansıtılmamasının nedenlerindendir. Şiddet uygulayan kişinin ceza görmeden fiziksel güç ya da zor kullanabilmesi, toplum ve kültürün şiddeti desteklemesinin temel öğelerinden biridir. Kadın aile içinde yaşadığı şiddete karşı koymak için ailesi, komşuları, polis ve mahkemeden yardım istediğinde, yardım isteği sık sık cevapsız kaldığı gibi, ilgisizlik ve tepkisizlikten örülmüş bir duvarla da karşılaşmaktadır (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

Kadınların uygulanan şiddeti açıklayamamalarının bir başka nedeniyse karakollarda kadınların başvurabileceği, “yalnızca kadınlarla ilgilenen” bir bölümün olmamasıdır. Çünkü kadınlar uygulanan şiddeti bir erkeğe anlatmakta zorlanmaktadırlar. Kadın polislerin görev yaptığı ünitelerin olmasının, kadınların kendini savunmada, başına geleni daha rahat anlatmada önemli bir yer tutacağı görüşü yaygındır (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

AİLE İÇİNDE KADINA UYGULANAN ŞİDDETİN TÜRLERİ

Aile içi şiddete maruz kalanlar temelde 3 ana grupta görülmektedir. Bunlar kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Kadınlara yönelik şiddeti de 5 grupta toplamak mümkündür:

1. Psikolojik İstismar
2. Ekonomik Şiddet
3. Cinsel İstismar
4. Fiziksel İstismar
5. İhmal

1. PSİKOLOJİK İSTİSMAR

Fiziksel veya cinsel istismar ile birlikte olabildiği gibi, tek başına da görülebilmektedir. Çoğunlukla aşağılama, bağırma, yetersiz olduğunu söyleme, hiçbir şey beceremediğini, çocuklarına bakamadığını söyleme, patolojik ölçüde kıskançlık, korkutma, gizliliği bozma, batıl inançlar veya paranoya düzeyinde inanmama, ne yaptığını araştırma şeklinde kendini gösterir (Aksoy ve ark., 1999).

2. EKONOMİK İSTİSMAR

Çalışan kadının parasını elinden alma, ekonomik anlamda onu kullanma, ihtiyaçlarını karşılamama şeklinde kendisini gösterir. Özellikle erkeğin çalışmadığı durumlarda çok fazla gözlenir (Aksoy ve ark., 1999).

3. CİNSEL İSTİSMAR

Kadının rızası dışında cinsel ilişkiye zorlanmasıdır. Genelde fiziksel istismar ile birlikte görülür. Pek çok kadında psikosomatik semptomlara rastlanır. Baş ağrıları, sırt ve pelvik ağrıları, uzun süreli ağrı kesici, trankilizan kullanma, fakat buna rağmen şikayetlerin geçmemesi, hamilelerde düşük veya erken doğum yapma hikayeleri bulunur (Aksoy ve ark., 1999).

Cinsel şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türüdür. Bu tip şiddet, temel insan haklarının büyük bir ihlalidir. Cinsel şiddet, fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan zarara yol açabilecek olan cinsel nitelikli davranışlardır. Evlilik içi tecavüz ve ensest, cinsel şiddetin en ağır ve yaygın yaşanan iki türüdür (UNHCR);

Tecavüz, saldırganlığın ağır bastığı bir cinsel saldırıdır. Bir kadınla onun isteği dışında kurulan tüm cinsel yakınlıklar, içki ya da başka bir ilaç etkisi altında olup cinsel ilişki kurmaya karar verebilecek durumda olmayan bir kadınla kurulan her tür cinsel ilişki, bir kadının fiziksel güç kullanmakla tehdit edilerek zorlandığı cinsel yakınlıkların tümü tecavüzdür. Tecavüz eden kişi ve tecavüz edilen kişi arasındaki ilişki koca, sevgili, eski koca, akraba her ne olursa olsun uygulanan eylem bir saldırganlık eylemi ve tecavüzdür (UNHCR).

Ensest aile içinde olan cinsel istismardır. Bu istismar, eşler dışında aile bireylerinden birinin, cinsel doyum amacıyla ailenin bir diğer üyesiyle cinsel temasa kadar giden ilişki kurması demektir (UNHCR).

4. FİZİKSEL İSTİSMAR

Kadının ailesinden biri, eşi veya partneri tarafından fiziksel saldırıya maruz kalmasıdır. Bu tür bir istismara maruz kalan kadınlar, genellikle ciddi bir sorun

olmadığı sürece acil servise veya doktora başvurmazlar. Başvurduklarında ise, gerçek nedeni saklamaya çalışırlar. Bu tutumun sebebi, ayrılmanın getireceği maddi problemler ve sosyal sorunlar ile başa çıkamama korkusudur. Fiziksel istismara maruz kalan kadınlar pasif, kötümser ve aile içindeki şiddetten dolayı kendilerini suçlayan bir davranış içerisindeyler. Sıklıkla intihara teşebbüs ederler ve bir kısmında kişilik bozuklukları, depresyon veya şizofrenik eğilimler gözlenir (Aksoy ve ark., 1999).

5. İHMAL

İhmal, fizik veya cinsel istismara göre tanımı daha zor yapılan bir kavramdır. İhmal davranışları içinde yetersiz bakım, duygusal ve sosyal yoksunluk, uzak veya ilgisiz davranmak, ihtiyaçlarını öngörememe ve karşılayamama sayılabilir (Ammerman ve Hersen, 1990)

Şiddetin bu kadar çok çeşidiyle hayatlarına devam eden kadınların hastanelere ve karakollara başvurma oranlarına bakıldığında ise karşımıza inanılması zor sonuçlar çıkmaktadır.

AİLE İÇİ ŞİDDET İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Eşler arasındaki şiddetin sebeplerini değerlendirmek ve müdahaleyi kolaylaştırmak için çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramların hepsi deneysel verilerle desteklenmemektedir.

1. AİLEYE SAĞLANAN EKONOMİK KAYNAK GÖRÜŞÜ

Bu görüşe göre; aile içinde karar verme gücü, kişinin aileye getirdiği kaynakların değerine bağlıdır. Hemen tüm toplumlarda, erkeğin daha çok güce sahip olmasının nedeni, eve gelen daha çok kaynağı idare etmesine bağlıdır. Ayrıca bu güç, toplumsal yapılar tarafından da desteklenmektedir (Levinson, 1990).

Düşük sosyo-ekonomik seviyedeki insanlar eve daha az kaynak getirebildiğinden daha fazla engellenme yaşarlar. Bu tür ailelerde sadakat, sevgi, ödül alışverişini desteklemek zordur. Bu yüzden, daha fazla şiddet yaşanması beklenebilir. Ancak araştırma verileri eşler arasındaki şiddet sıklığının sosyo-ekonomik seviyeden bağımsızlığını ortaya koymaktadır (Levinson, 1990).

Geleneksel aile içinde erkek, baba ve koca olarak daha büyük rollere sahiptir. Ancak ailenin diğer üyelerinin gelir, eğitim ve meslek durumları erkekten daha yüksek olabilir. Bu tutarsızlık stres ve engellenme yaratır. Erkek bu stres ve engellenme ile baş etmek ve üstünlüğünü korumak için şiddet kullanabilir. O'Brein ve Gelles böylesi durum tutarsızlığı olan ailelerde, olmayanlara göre daha fazla şiddet olduğunu göstermektedirler (O'Leary, 1988).

Good, eşlerden biri para ve prestij gibi kaynakları kaybederse, diğer eşin davranışına egemen olmak için şiddeti kullanabileceğini söylemektedir. Şiddetin

kullanılması kültüre bağlıdır. Özellikle aile içi güç dengelerinin yasal olarak belirsiz olduğu toplumlarda şiddetin kullanılmasının yaygın olduğu bildirilmektedir (O'Leary, 1988).

Geleneksel rol beklentilerinin hızlı değişime girdiği toplumlarda, yüksek rollere sahip aile üyeleri üstünlüklerini sürdürmek için şiddet kullanabilir. Yani kadının değişen beklentileri ve eşitlik isteği, erkeğin geleneksel olarak sahip olduğu konumu tehdit eder. Erkek de bu konumu korumak için şiddet kullanabilir (O'Leary, 1988).

2. ÖDÜL – CEZA GÖRÜŞÜ

Eşler arası şiddette ödül-ceza esasını getiren bu görüşün temel varsayımı; aile üyelerinin amaçlarını yerine getirmek için şiddet kullanması ve sonuçta ödedikleri bedelin, elde ettikleri kazançtan daha değersiz olmasıdır. Ödül ve cezayı etkileyen faktörler, dolaylı olarak aile içi şiddeti etkiler. Erkek fiziksel olarak daha gelişmiş olduğu için, şiddetin neden olacağı fiziksel yaralanmadan daha az korkar. Bu yüzden ödeyeceği bedel düşüktür. Ekonomik bağımsızlığı olan kişinin ödeyeceği bedel de düşüktür. Bazı alt kültürlerde erkeğin şiddet uygulaması, aile reisliğini kanıtlayan bir eylem olarak değerlendirilir. Koca, şiddet uygulaması sonucunda bedel ödeme yerine kazanç sağlar. Aile içinde olan olayların özelliği, bir başkasının, hatta yasal güçlerin şiddete müdahale etmesini engeller. Bu da şiddet sonucunda ödenecek bedeli düşürür (O'Leary, 1988).

Ekonomik ve aileye gelen kaynak görüşleri, daha çok aile içi güçler üzerinde dururken; ödül-ceza anlayışı daha çok toplum üzerindeki güçler üzerinde durur.

3. ALT KÜLTÜR ANLAYIŞI GÖRÜŞÜ

Bu teori, aile şiddeti sıklığının ve derecesinin toplumdan topluma ve toplumların katmanları arasında değişmesi temeline dayanır. Şiddetin onaylandığı toplumlarda, kültürlerde ve alt kültürlerde aile içi şiddet yüksek orandadır. Bu toplumlarda şiddetin niye fazla olduğunu araştırmak ve anlamaya çalışmak, aile içi şiddetin o toplumlarda niye sık olduğunu açıklar (O'Leary, 1988).

4. ATAERKİL ANLAYIŞ GÖRÜŞÜ

Eşler arasındaki şiddeti, feminist bakış açısından değerlendirir. Bu anlayışa göre eşler arasındaki şiddet; sosyal ve ekonomik süreçlerle direkt ya da dolaylı olarak desteklenen ataerkil sosyal düzen ve aile yapısının neden olduğu bir olaydır (Gelles, 1985).

Ataerkil yapının en önemli kaynaklarından biri otoritedir. Otorite bir kişiye, grubun diğer üyelerini de ilgilendiren kararları alma hakkı verir. Birçok toplum var olduğundan beri, erkek egemendir ve eşleri üzerinde hak sahibidirler. Bunu sürdürmek amacıyla şiddet kullanılabilir (Gelles, 1985).

5. TOPLUMSAL ÖĞRENME GÖRÜŞÜ

Bilişsel temelli bir görüştür. Çeşitli toplumsal olayların, insan davranışı üzerindeki etkisi üzerinde durur. Önceki saldırganlık araştırmalarına büyük oranda rehberlik eden içsel dürtü ve engellenme yaklaşımları, son yıllarda yerini bu yaklaşıma bırakmıştır. Bu görüş saldırganlığın içsel bir dürtü olduğunu reddeder, öğrenilerek toplumsal tutumlar içinde yer aldığını ileri sürer (Levinson, 1990).

Eşler arası şiddete, çevresel ve durumsal etkenlerin birleşiminin neden olduğu kabul edilir. Çevresel etkenler; birey, evlilik ilişkisi ve toplumsal özellikleri kapsar. Bunların üçünün birleşimi, eşler arası şiddetin yer alacağı ya da almayacağı bir çevre oluşturur. Durumsal etkenler ancak, çevresel etkenler var olduğunda eşler arasındaki şiddeti ortaya çıkarır (Levinson, 1990).

O'Leary (1988), eşler arasındaki şiddete neden olan beş etken birdirmektedir. Bunlar, önceki ailede saldırganlık olması, stres, saldırgan kişilik, alkol kullanımı ve evlilik doyumsuzluğudur. Bu beş etkenin birlikte olması, eşler arasındaki şiddeti doğurmaktadır.

6. GENELLEMELER ANLAYIŞI GÖRÜŞÜ

Bazı toplum bilimciler; genel geçer toplumsal, sosyolojik kavramların, aile içi şiddete uyarlanmasının ortaya çıkardığı bütünleştirmelerin, ayrıştırıcı güç açısından durağanlığa ve sınırlılığa yol açtığını ileri sürmektedirler. Bu nedenle Straus ve Gilles-Sims, aile içi şiddete daha kapsamlı ve dinamik bir çatıya sahip genellemeler görüşünü uyarlamışlardır. Genellemeler görüşünde temel ilke; bütünü, parçalarının toplamından daha büyük olmasıdır. İşleyişi küçük parçalara bölmek yerine, alt birimler arasındaki ilişkileri değerlendirmek daha fazla bilgi verir (Gelles, 1985).

Şiddet, bireysel bozukluğun değil, işleyiş bozukluğunun ürünüdür. Ailenin bir işleyiş olarak devam edebilmesi için gerekli olan geri bildirimler, dengeli olmayı veya şiddet gibi çatışmayı doğurur. Şiddet eyleminden doğan olumlu geri bildirimler, şiddeti giderek artırır. Olumsuz geri bildirimler ise; şiddet seviyesinin katlanılabilir düzeyde kalmasını sağlar. Şiddet eylemi aile işleyişi içinde, saldırganın istediği sonucu doğurursa; şiddet konusunda olumlu geri bildirim alınır. Aile kabullerine aykırı şiddet

kullanımı, şiddet çatışmasına ek başka bir çatışma yaratır. Bu da olumsuz geri bildirime neden olarak şiddeti belli seviyede tutar (Gelles, 1985).

İnsanlar İçin Şiddet	Şiddet İçin İnsanlar
* Toplumun şiddetli olması	* Şiddetli toplumun şiddetli olması
* Az sayıda şiddetli bireyler	* Şiddetli bireylerin şiddetli olması
Şiddetli İnsanlar İçin Şiddet	Şiddet İçin Şiddetli İnsanlar
* Çoğunlukla şiddetli insanların şiddetli olması	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Yalnızca şiddetli insanlar	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Aile üyeleri arasında şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* İyi bir şiddetli insan	Şiddetli İnsanlar İçin Şiddet
* Riskli şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Madon? Şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Doğru şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Yalnızca şiddetli insanların şiddetli olması	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Doğru şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* İnteraktif şiddetli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
İnsanlar İçin Şiddet	Şiddet İçin İnsanlar
* Bağlılık ilişkileri	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Eski görevli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Kurumlar, ilişkiler, ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Eski görevli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması
* Eski görevli ilişkiler	* Şiddetli insanların şiddetli olması

AİLE İÇİ ŞİDDETİ ETKİLEYEN RİSK FAKTÖRLERİ

Çizelge 1. Eşler arası şiddet ile ilişkili risk faktörleri

<u>Hedefin Bireysel Özellikleri</u>	<u>Ailenin Özellikleri</u>
* Toplumsal geri çekilme * Aşırı aktif ya da pasif kişilik	* Yetersiz ekonomik kaynak * Zayıf disiplin-kurumlaşma * Geniş aile ile ilişkilerin zayıf veya çatışmalı olması * Sayıca fazla veya ciddi stresör * İstenmeyen gebelik * Yüksek seviyeli iç çatışmalar * Toplumsal geri çekilme
<u>Saldırganın Bireysel Özellikleri</u>	<u>Toplumsal Özellikler</u>
* Çocukluk döneminde şiddete hedef ve/veya tanık olma * Yetersiz elseverlik * Aile üyelerinden gerçekçi olmayan beklentiler * İş ile ilgili stresler * Ruh sağlığı problemleri * Madde kullanım bozukluğu * Düşük dürtü denetimi * Yetersiz başa çıkma düzenekleri * Düşük benlik saygısı * Travmatik veya uygunsuz cinsellik	* Komşuların sık değişmesi * Komşularda yüksek suç oranı * Yüksek işsizlik * Ekonomik zayıflık * Yetersiz toplumsal yardım kaynakları * Adli sistemin eşler arasındaki şiddet konusunda yetersiz kalması * Dengesiz cinsel beklentiler * Bedensel cezalandırmanın onaylanması * Medyada sık şiddet görüntüleri
<u>İlişkinin Özellikleri</u>	
* Bağılılık problemleri * Eşten gerçekçi olmayan beklentiler * Kadının aile sorumluluğunu dengesiz olarak yüklenmesi * Eşler arasındaki sosyo-ekonomik uyumsuzluk	

Çizelge 1’de Andrews (1994)’ün tanımladığı risk faktörleri belirtilmiştir. Burada toplumsal öğrenme örneğinde eşler arası şiddete neden olan beş psikolojik etken gözden geçirilecektir. Bu beş etkenin karşılıklı etkileşimleri Çizelge 1’de görülmektedir.

1. EBEVEYN ŞİDDETİ

Birbirlerine fiziksel saldırıda bulunan ebeveynler, genel saldırgan davranış ve eşler arası şiddet için örnek oluştururlar. Okul öncesi dönemde birçok ebeveyn, disiplin aracı olarak fiziksel cezalandırmayı kullanır. Çocuğu istenmeyen bir davranıştan alıkoymak için sık sık dövmek, ilkel başa çıkma işlevi için örnek oluşturur. Ebeveyn çocuğa, engellenme ile başa çıkmanın yolunun saldırganlık olduğu mesajını verir. Bazen de ebeveyn, dövmenin ardından özür diler ve kontrolünü kaybettiğini söyler. Bu ebeveyn, saldırgan bir örnek oluşturduktan sonra, çocuğa kontrolünü kaybetmiş olma akıllaştırmasını öğretir. Çocukken dövülme, benlik saygısını azaltır. Benlik saygısının azlığının eşler arasındaki şiddet ile ilişkili olduğu bilinir (O’Leary, 1988).

Eşlerine şiddet uygulayanların pek çoğunun, ebeveynler arası şiddetin olduğu evlerden geldikleri bildirilmektedir (O’Leary, 1988). Birçok çalışma bu öngörüğü destekler (O’Leary ve diğerleri, 1989). Ebeveyn şiddetine tanık olmanın, erkek çocuğu, kız çocuğundan daha doğrudan etkilediği ileri sürülmektedir. Ebeveyn şiddeti erkeği doğrudan etkilerken, kadını saldırgan kişilik üzerinden dolaylı etkiler. Straus (1980), erken ergenlikte dövülmenin; erkeğin eşine şiddet uygulamasına neden olurken, kadında şiddete hedef olmayı katlanılabilir hale getirdiğini göstermiştir.

2. STRES

Stresin eşler arasındaki şiddet ile ilişkili olduğu, birçok araştırmacı tarafından gösterilmektedir (O'Leary ve diğerleri, 1985).

Şiddet, strese tepki türlerinden sadece biridir. Tek başına şiddete neden olmaz. Diğer faktörlerle birlikte, şiddetin tetiğini çeken bir etkidir. Ebeveyn şiddetine tanık olan bir erkeğin stressiz bir ortamda eşine şiddet uygulama olasılığı %5 iken, stresli bir ortamda bu oran %17'ye ulaşmaktadır (O'Leary, 1988).

3. SALDIRGAN KİŞİLİK

Ergen ve çocukken davranış bozukluğu gösteren çocuklar, erişkin dönemde sıklıkla saldırgan kişilik yapısına sahip olurlar. Çabuk öfkelenir, sık sık kavgalara girerler. Kavga tecrübesi, kavgalardan başarılı olarak çıkmalarına neden olabilir. Kavgaya eğilimleri daha çok artar. Bu kişilerin, eşlerine yüksek oranda şiddet uygulamaları beklenir. Yüksek saldırganlık derecelerine sahip erkek ve kadının, eşlerine daha fazla şiddet uyguladığı gösterilmiştir. Saldırganlık bildirimi ile eşe saldırganlık arasında; erkeklerde %45, kadınlarda %61'lik bir ilişki bulunmuştur. Kadının saldırganlığı, daha çok davranışın özelliği olarak ortaya çıkar. Kadın, başkasına daha az sıklıkla şiddet uygular. Ama uygularsa, eşine uygulama olasılığı erkekten daha fazladır (O'Leary, 1988).

4. ALKOL KULLANIMI

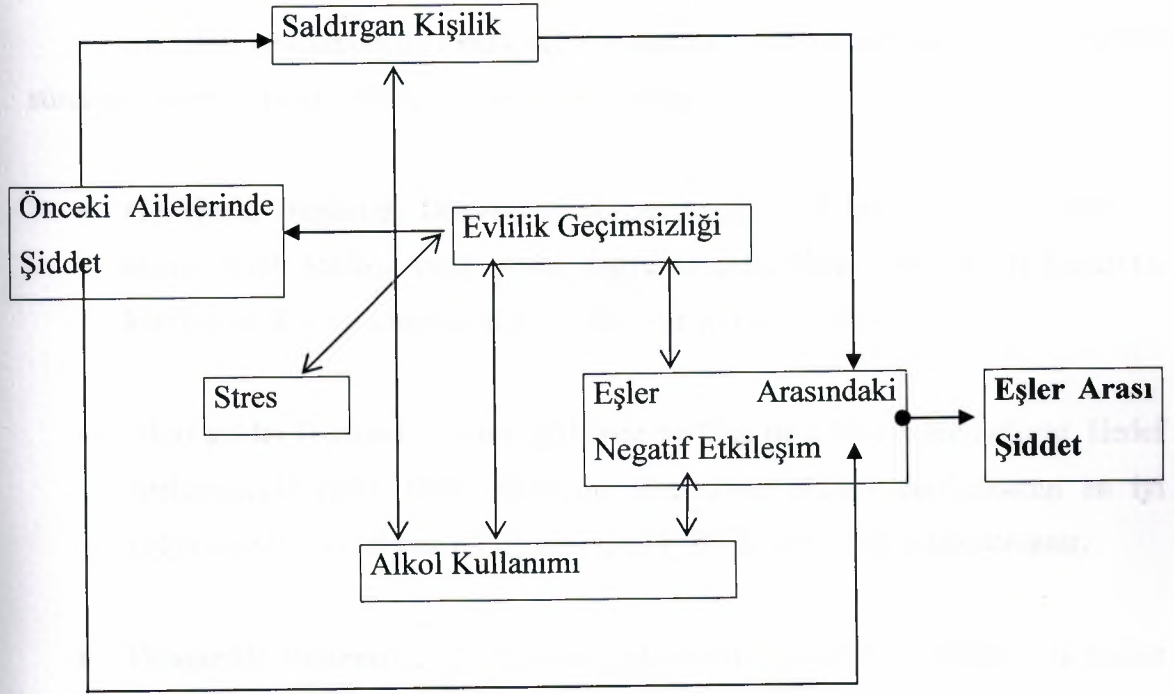
Alkolizm veya alkol kullanımı, e e saldırı ile ilgili olarak en çok tartışılan konulardan biridir. Saldırı sırasında alkol kullanım oranı %21'den %95'e kadar değişen oranlarda bildirilmektedir (O'Leary, 1988).

Alkolün, ılımlı bir hava yaratarak şiddet seviyesini d ş re eği ve eşler arasındaki kavgada şiddet olasılığını azaltacağı ileri sürülmüştür. Ancak, kabul edilemeyen davranışın engellenmesi işkevinde de baskılayacağından, şiddet olasılığını artırır. Yapılan kontrollü deneySEL çalışmalarda, alkolün saldırganlığı doza bağımlı olarak artırdığı gösterilmiştir. Rosenbown ve O'Leary (1989), eşine saldıranların %40'ının alkolik olduğunu, doymulu evliliği olanların ise sadece %5'inde alkolizm olduğunu tespit etmişlerdir.

5. EVLİLİK DOYUMSUZLUğU

Evlilik doyumsuzluğu, eşler arası saldırıda önemli etkenlerden biridir. Rosenbown ve O'Leary (1989), evlilik doyumsuzluğunun ebeveyn şiddetinden, saldırgan kişilik yapısından, çocukken d v lmekten ve alkol kullanımından daha çok eşe saldırı ile ilişkili olduğunu bildirmektedirler. Bu araştırmacılar saldırganlığa neden olan zincir içinde, evlilik doyumsuzluğunun anahtar rolü oynadığını ileri sürerler. Ancak O'Leary ve arkadaşları yaptıkları başka bir çalışmada saldırganlık bildirilen grupta evlilik uyum derecelerini yüksek bulmuşlardır. Bu çalışmada evlilik uyumunun, eşler arasındaki şiddette önemli bir etken olmadığı ileri sürülmektedir. Bu iki çalışmadan çıkarılabilecek sonuç; eşler arasındaki olumsuz etkileşimin saldırganlıkta anahtar rolü oynayabileceği, ancak her zaman saldırganlık için gerekli olmadığıdır. Zira yüksek doymulu olan evliliklerde de şiddet görülebilir (O'Leary, 1988).

Şekil 1. Toplumsal öğrenme çerçevesinde beş risk faktörünün karşılıklı etkileşimi

* Handbook of Family Violence (O'Leary, 1988).

EŞLER ARASINDAKİ ŞİDDETİN KLİNİK GÖRÜNÜMLERİ

Johnston ve Campbell (1993); eşler arasındaki şiddetin değerlendirme ve terapi sürecini kolaylaştırmak için üç evreye ayırmaktadır .

- **Gerilimin Başladığı Dönem:** Saldırgan küçük konuları mazeret göstererek, sözel olarak saldırır veya şiddet doğrultusunda tehdit eder. Hedef kusurunu kabul ederek veya sözel karşı ataklarla başa çıkmaya çalışır.
- **Akut şiddet Dönemi:** Kontrol edilemez bir öfke ile saldırı eylemi oluşur. Hedef başlangıçta karşılık verir, fakat bir süre sonra şiddeti durdurmanın en iyi yolunun, edilgen kalmak olduğunu öğrenir. Bu dönem 2-24 saatte sonlanır.
- **Pişmanlık Dönemi:** Saldırgan hoş görmelerle, ricalarla, tartışmalarla eşinin gönlünü almaya çalışır. Hemen her defasında böyle bir olayın bir daha hiç tekrarlanmayacağı konusunda sözler verir Değerli hediyeler alır, kadın da bu hediyeleri kabul eder. Yani bir şiddet döngüsü için birinci faz başlayana kadar, herşey yolundaymış gibi görünür.

Johnston, eşler arasındaki şiddetin üç kaynağı olduğunu ileri sürmektedir (Johnston ve Campbell, 1993). Şiddeti başlatan kişi (intrapsişik seviye), insanlar arasındaki ilişkileri yöneten konuşulmayan kurallar ve beklentiler (etkileşim seviyesi) ve çevreden kaynaklanan olası stresörler (dış çevre). Johnston, bu üç kaynağın olması ya da olmamasına bağlı olarak 8 ayrı şiddet formu tanımlamaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Eşler Arasındaki Şiddetin Tipleri

TİPLER	BİRİNCİL KAYNAK		
	İntrapsişik	Etkileşim	Dış Çevre
<i>Tekrarlayıcı Erkek Saldırganlığı</i>			
Ayrılık Var	+	+	+
Ayrılık Yok	+	+	-
<i>Kadının Başlattığı Şiddet</i>			
Ayrılık Var	+	-	+
Ayrılık Yok	+	-	-
<i>Erkek Kontrollü Karşılık Şiddet</i>			
Ayrılık Var	-	+	+
Ayrılık Yok	-	+	-
<i>Boşanma Sonrası Şiddet</i>			
Ayrılık Var	-	-	+
Ayrılık Yok	-	-	-

1. TEKRARLAYICI ERKEK SALDIRGANLIĞI

Bu tip şiddet, dövülen kadın sendromunu (Wife Battering Sendrom) temsil eder. Şiddetin kökeni, erkeğin iç dinamiklerine bağlıdır. Bu iç dinamikler engellenmeye katlanabilmenin zayıflığı, dürtü kontrol sorunları, öfke, kendi gücüne yönelik tehdit algılandığında sahip olma, kıskanma tepkisi ve erkeklik duygusudur. Vakaların yarısında, alkol ve ilaç kötüye kullanımı şiddetin en büyük öncüsüdür. Süreğen dayanın hedefi olan kadın, genellikle şiddeti kışkırtmaz, başlatmaz (en azından istemli olarak yapmaz). Sıklıkla, sonraki dövülmenin ne zaman olacağını bilmez. Bu tip şiddet, en ciddi ve en korkutucu olanıdır, yaşamı tehdit eder. Saldırgan kendisine hiçbir sınır koymaz, vurur, tekmeler, birşeyler atar, ölümle tehdit eder ve hatta silah kullanır. Bunlarla birlikte sürekli sözel olarak istismar eder. Amacı acı vermek, gerilimini denetleyebileceği seviyeye düşürmektir. Bunlar şiddet olaylarını reddetmeye, küçümsemeye meyillidir. Birçoğu şiddeti nişanlılık, hamilelik döneminde başlatır ve tekrarlayıcı olarak sürdürür (Johnston ve Campbell, 1993).

Onur kırıcı ufak sözlerden çabuk yaralanan ve kadına aşırı bağımlı olan erkekler, ayrılma ile tehdit edildiklerinde şiddeti artırır. Ani yaralayıcı ayrılıklara, hemen tüm erkekler tepki gösterir. Uç örneklerde yaralama ve intihar gündeme gelebilir. Bu erkeklerin çoğu, ayrılma ile baş edebilirken, bazıları saldırganlık eğilimlerini uzun süre devam ettirir (Johnston ve Campbell, 1993).

Saldırganlar; tehlikeli olmaya meyilli, başkalarının düşüncelerine hassas ve çabuk zarar gören, zayıf benlik saygısına sahip kişilerdir. Saldırganlıkları, duygusal bağımlılık ve yetersizliklerini dengelemeye yöneliktir. Stres eşikleri düşüktür ve günlük streslere öfke ile tepki gösterirler. Öfkelerini çocuklarına ve eşlerine kolayca yansıtırlar. Bu da, çabucak şiddete dönüşebilir. Saldırganlar geleneksel aşırı erkek gösterisine ve erkeklik duygularına sahiptirler (Johnston ve Campbell, 1993).

Çiftin, içinde bulunduğu güç dinamiklerine göre kadın, fiziksel ve psikolojik baskı altında tutulur. Uzun süre bu ilişkide kalan kadın korkak olur, benlik saygısı azalır ve süregelen depresyon gelişir. Kadın; telkine eğilimlidir, uysaldır, kocasına bağımlıdır ve içinde bulunduğu durumdan sadece kendini sorumlu tutar. Bu kadınlar, kendilerinin ya da çocuklarının ciddi tehlike altında olduğunu inkar ederler ve küçümserler. Bu gruptaki kadınların hepsi dövülen kadın sendromu içine girmez. Bir kısmı şiddete katlanamaz. İlk şiddet atağından sonra, evliliğin erken dönemlerinde evi terkederler. Bunlar gerçeği iyi değerlendirebilen, benlik saygısı yüksek kadınlardır (Johnston ve Campbell, 1993).

2. KADININ BAŞLATTIĞI ŞİDDET

Bu tip şiddette ilk fiziksel atağı kadın başlatır. Bu atak kanağını, kadının iç gerginliğinden ve strese katlanamamasından alır. Tipik olarak eşlerinin edilgenliğine, kendilerini bir yöne yöneltememelerine tepki olarak çabuk öfkelenirler, çoğunlukla histeriktirler. Eşlerinin bazı eylemlere girişmeleri ve beklentilerini karşılamaları için sürekli dırdır ederler, vururlar, tekmelerler, birşeyler atarlar. Çatışmanın erken dönemlerinde erkekler, korunmak amacıyla kavganın içine katılırlar. Kadının bu öfke patlamaları, evlilik boyunca tekrarlanır. Ayrılık söz konusu olduğunda daha da şiddetlenir. Eğer ayrıldıktan sonra kadının ekonomik yerleşme, vesayet gibi sorunları olarsa şiddet daha da artar (Johnston ve Campbell, 1993).

Güç dengeleri açısından kadın etkindir, isteyicidir, duygusal olarak kocasının gözünü korkutur. Ancak, koca gerçekten uyarılırsa daha büyük bir fiziksel denetim sağlama gücüne sahiptir. Dolayısıyla güç ilişkisi az veya çok dengede kalır. Kadınlar iddiacıdırlar, kendilerini korkusuz olarak tanımlarlar. Bazı vakalarda madde kullanım sorunu olabilir. Bunlar daha fazla fiziksel hasar verirler. Kocasının arabasını çarpar, silah ile tehdit eder, hatta yaralarlar (Johnston ve Campbell, 1993).

Erkekler tipik olarak agresiftirler. Bazen depresif, sıklıkla obsesiftirler. Akla uydurma düzenekleri kullanırlar. Bazen karılarına hiç karşılık veremeyecek şekilde baskılanırlar. Birçok erkek karısının şiddetinden korkar, saldırgan davranmaktan, kavganın içine itilmekten utanır, aşırı rahatsız olur. Bazıları ise, kendilerine vekaleten eşlerinin öfke içinde olmasından zevk alırlar, kendilerinin öfke içinde olmasından hiç hoşlanmazlar (Johnston ve Campbell, 1993).

3. ERKEK DENETİMLİ KARŞILIKLI ŞİDDET

Bu tip şiddet, eşler arasındaki bir anlaşmazlıktan köken alır. Sessiz tepkiden fiziksel şiddete kadar ilerler. Saldırımı erkek ya da kadın başlatsa bile erkek fiziksel üstünlüğü ile kontrolü elinde tutar. Erkek kavgayı denetleyebildiğini hissederek, kendini haklı görür. Fiziksel saldırganlık, kişilerarası çatışmanın çözülme yoludur. Günlük hayatta sık kullanılır ve belli kuralları vardır (arkadan vurulmaz gibi). Buna bağlı olarak bu erkekler, eşlerini amaçlarına ulaşınca kadar döverler. Şiddet seviyesi kadının gösterdiği karşı koymaya bağlıdır. Alkol devreye girerse, şiddet seviyesi artar ve olay ertesi gün hatırlanmaz. Kadın pasif bir öfke ile teslim olursa, şiddet durur. Karşı saldırı devam ederse, şiddet tehlikeli seviyelere ulaşır. Bu durumda erkek ve kadın birbirlerinden korkmaz, her ikisi de iddiacıdır. Her saldırıya hızlıca saldırı ile yanıt verirler. Bazı çiftlerde karşılıklı kavga cinsel uyarılma yaratabilir. Bu ailelerde evlilik sürdükçe, şiddet sıklığı ve seviyesi artar. Ayrılma olursa birbirlerini uyarmayacakları için şiddet sonlanır. Her ikisi de benzer bir ilişkiye girerse, ancak o zaman şiddet yeniden başlar (Johnston ve Campbell, 1993).

4. BOŞANMA SONRASI ŞİDDET

Bu grupta şiddet bireylere yabancıdır. Evlilik içinde şiddet yoktur. Boşanma sonrası psikolojik örselenmeler, şiddetin başlamasına neden olur. Örselenmeler, bazı bireylerde çok şiddetlidir. Bu kişiler kendilerinin aile dünyasından atıldıklarını hissederek. Şiddet eylemine, eşlerini denetim altına almak için girerler. Katlanılamayacak bir kayıp ile tehdit edilince, eşlerinin terk etmesini fiziksel olarak önlemeye çalışırlar. Şiddet; ani olarak vurma, birşeyler atma, onun için değerli olan bir eşyaya zarar verme şeklindedir. Çaresiz kalan bazı kadınlar değerli eşyalarına zarar verir, giysilerini keser. Bazı erkekler, eşinin evi terketmesini engellerler ve hatta bunun için silah kullanırlar. Şiddet genellikle, sembolik anlamı olan olaylar olduğu zamanlarda (son ayrılma zamanı, vesayette değişiklik, eski eşini yeni eşi ile görme) veya özel zamanlarda (yıldönümü) olur (Johnston ve Campbell, 1993).

Genellikle şiddet, kendisini zor duruma düşmüş gibi hisseden kişi tarafından başlatılır. Saldırıya uğrayan, eşinin alışık olmadığı bu davranışı yüzünden şaşırır, eşinin delirdiğini düşünür. Bu şiddet, eş ile yeniden olumsuz özdeşleşme yapıldığında meydana gelir. Eşlerde bir olumsuz imaj daha bırakma, boşanma sonrası ilişkileri daha çok bozar. En azından çocuklar ile ilgili konularda kurulması gereken iletişim tamamen kopar (Johnston ve Campbell, 1993).

Bu tip şiddet devam etmez, tekrarlanmaz. Atak sayısı bir-iki ile sınırlıdır. Nadir durumlarda daha çok olabilir, ama yine de sonludur. Şiddeti uygulayan kişi, herşeyi iyi hatırlar, genellikle bu konuda açık sözlüdür. Ancak kendisi de saldırganlığından rahatsızlık duyar (Johnston ve Campbell, 1993).

Güç dinamikleri açısından şiddet, dengeyi belirgin biçimde değiştirir. Hedef eşinden çok korkar hale gelir (Johnston ve Campbell, 1993).

AİLE İÇİ ŞİDDETE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Partnerinin kadına uyguladığı şiddet yaş, sosyoekonomik durum, din, etnik kökenden etkilenmemektedir. Ancak gebelik, bekarlık ve boşanmış olmak veya eşinden ayrı yaşamak kadının şiddet görme riskini artırmaktadır. Şiddet gören kadın duygusal açıdan katı bir aile ortamında pasif olmaya yöneltlmıştır, sosyal açıdan yalnızdır, şiddetin bütün ailelerde olduğuna inanmaktadır, saldırganın davranışlarından kendini sorumlu tutmaktadır, onun bir gün değişeceğine dair inancını hiç kaybetmez, bu nedenle itaatkardır, Özenlik saygısı az ve bağımlı kişilik özelliğı olan bu kadınlar, oldukça ciddi fizyolojik ve psikolojik sorunları olmasına karşılık, yaşadıkları şiddeti inkar etme eğilimindedir, aile içi ve çevresindeki rolü gelenekselcidir (Wodarski, 1987).

Lenore Walker'a göre eşler arasındaki şiddet bir döngü içerisinde gerçekleşmektedir. Şiddet döngüsü genelde eşler arasında sürekli bulunan bir gerilimin giderek artması ve şiddetin tetikleyicisi (trigger) adı verilen erkeğın sözünü tutmama, yemeğın vaktinde hazır olmaması, ev ve çocuklarla yeterince ilgilenmeme, kocaya kız arkadaşları ve para ile ilgili sorular sorma, kocanın izni olmadan bir yere gitme, erkeğın cinsel isteklerini reddetme, kadının sadakatine duyulan güvensizlik gibi nedenlerle yaşanan bir artmış gerilim, suçlama ve tartışma süreci arkasından gelen dayak aşaması ki tekmeleme, itme, tokatlama, sarsma, çeşitli obje ve silahların kullanımı vardır. Cinsel istismar, sözel tehdit ve istismarda bu dönemde söz konusudur. Patlama sürecinin arkasından balayı dönemi adı verilen sakin dönem gelir ki bu dönemin süresi zaman içinde kısalma eğilimindedir. Erkeğın şiddeti inkar etme, içkili olmaya bağlaması söz konusudur. Erkek bu dönemde üzgün olduğunu ve bir daha asla tekrarlanmayacağına dair söz vermektedir (Lowdermilk ve ark., 2000)

KADIN AİLE İÇİNDE ŞİDDETİ NASIL YAŞAR?

Aile içi şiddete, özellikle koca dayacağına toplumsal ön yargılarla yaklaşan bakış açısı, şiddete maruz kalan kadını korumaktan çok, eylemin varlığını ve sürekliliğini destekler niteliktedir. Cinsiyetçi rollerin şiddeti kabul edişleri de, toplumsal normların sürekliliğinin bir sonucu olarak kabul edilebilir. Yaşamını mutlaka bir aile içinde geçirmeye koşullandırılan kadın, şiddet karşısında güçsüzlük, utanma, korku, suçluluk ve kızgınlık gibi iç içe geçmiş çelişkili duygularını denetleyecek, onu kurtaracak ve hatta şiddet ortamından kopuşunu, uzaklaşma isteğini sağlayacak güçten çoğu zaman zorunlu kabullenişle uzak kalır. Şiddete uğramış olan bütün kadınlar kızgınlık duyar, ancak çoğu zaman bunu saklar ve kendi üzerine çevirir. İçine kapanır ve depresyona girer. Kızgınlık ifade edilebilirse, kadın açısından değişimler hızlanır. Kızgınlığın pozitif bir değeri olduğunu, bu duygusunda haklı olduğunu bilmeye hakkı vardır (Öztunalı-Kayır, 1997).

Şiddet döngüsünde, şiddet ya aniden ya da belirli, farkedilir bir gerginliğin ardından başlar. Şiddeti daha önce aralıklarla ya da sürekli yaşayan kadın bunu durdurmak için kendince çarelere başvurur, evin düzenini sağlar, çocukları kontrol eder ve şiddetin patlamasına neden olabilecek herşeyi önlemeye çalışır. Kadın olayı yaşarken sinmiştir ve yapabileceği, değiştirebileceği hiçbir şeyin olmadığına inanmıştır. Gün ve gün hayatta kalmaya yönelik taktikler geliştirmekten dolayı, olaylara uzun vadeli ve geniş açıdan bakabilme becerisini yitirmiştir (Yıldırım-Güneri, 1997).

Kadın, şiddetle ilk kez karşılaştığı anlarda şaşkın ve şoka girmiş bir durumdadır ve şiddetin varlığını kabul etmez. Bunu, bir anlık geçici bir kızgınlığın sonucu olarak görür ve devamının olabileceğini düşünmez. Şiddetin varlığını ancak, olayın sürmesiyle birlikte açıklama ya da yardım isteme durumuna geldiğinde kabul eder. Kendi başına bir sorumluluk almanın, aile içi karar vermenin ona uygun olmadığı öğretilen kadının, içselleştirdiği şiddeti tanımadaki engelleri şu şekilde olmaktadır (Yüksel, 1997).

- Şiddetin olağanlaştırılması,
- Şiddete kör kalınması,
- Hep yarın; yakında duracak beklentisi veya hayalleri,
- Ben nasılsa durdurmayı beceremem, çaresiz ve beceriksizim yargısı,
- Şiddetin kesik kesik gelmesi, ara verilen devrede yok sayılmasının kolay olması.

Psikolojik, fiziksel ve sosyo-ekonomik engeller (çocuklar, aile ve toplum baskısı, ekonomik bağımsızlık v.b) ise, yaşanan şiddetin sürekliliğini körüklemektedir. Özellikle, fiziksel şiddet kadar kısa veya uzun vadede izler bırakabilen duygusal şiddet, zorlama, aşağılama, psikolojik her türlü ceza olabilmekte, bunun yanı sıra sözel hakaret, eleştiri, alay gibi küçük düşürücü davranışlar da şiddetin diğer boyutlarını göstermektedir. Kadını ailesinden, sosyal çevresinden uzak tutma, ekonomik kaynakları bir tehdit, kontrol ve yaptırım aracı olarak kullanmak da başka bir şiddet uygulamasıdır. Şiddeti yaşayan kadın için kopuş isteği, kendisini tanıma ve gücüne bağlıdır (Yüksel, 1997).

AİLE İÇİ ŞİDDETİN SIKLIĞI

Straus (1980) ve arkadaşları A.B.D.'de ulusal örneklem yöntemiyle 2143 aile ile yaptıkları araştırmada, bir yıl içinde kadınların %3.8'inin kocaları tarafından dövüldüğünü, %28'inin de evlilikleri boyunca en az bir kere şiddete hedef olduklarını bildirmektedirler.

Endüstrileşmiş Batı Toplumlarında, kadınlara yönelik şiddetin büyük bir sorun olduğu bilinmektedir. Doç. Dr. Ferda Ulufer ÖZBAŞARAN'a (2001) göre, dünyadaki kadınların yaklaşık dörtte biri evlerinde şiddete maruz kalmaktadır. ABD'de, her iki evlilikten birinde fiziksel şiddet söz konusudur ve her yedi saniyede bir, bir kadın, bir erkek tarafından dövülmektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet araştırmaları kapsamında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır;

Tayland'da kadınların %50'si kocaları tarafından sürekli olarak dövülmekte, Ekvator'da kadınların %80'i fiziksel şiddete maruz kalmakta, Nikaragua'da, erkeklerin %44'ü eşlerini ya da kız arkadaşlarını dövmektedir (Efendioğlu, 1994).

Pakistan'da ev kadınlarının %99'u, çalışan kadınların %77'si kocaları tarafından dövülmektedir (Efendioğlu, 1994).

Fransa'da şiddete maruz kalan kurbanların %95'i kadındır ve bunların %51'i kocaları tarafından şiddete maruz bırakılmaktadır (Sümer, 1995).

Diğer ülkelerde yapılan çalışmaların sonuçları da benzerdir. İngiltere'de evlilik boyunca şiddete hedef olma oranı %25, Tayland'da %20 olarak bildirilmektedir (Andrews ve Brown, 1988; Hoffman ve başk., 1994).

Birlikte yaşayan çiftler üzerinde 1985'te yapılan bir araştırmada, "yaklaşık her sekiz kocadan birinin, eşine bir ya da daha çok sayıda fiziksel saldırıda bulunmuş olduğu görülmüştür. Bu saldırıların üçte birinden fazlasında yumruklama, tekmeleme, boğazını sıkma, dayak yeme ve bıçak ya da tabanca kullanımı gibi şiddet biçimleri uygulanmaktadır." Araştırmalar, kadına yönelik ev içi şiddetin gerçek yaygınlığının belki de iki katı olduğunu kabul etmektedir (Özbaşaran, 2001).

Aile içi şiddetle bağıntılı başka bir bulgu da, hamilelik süresince şiddet uygulamasının sık sık karşımıza çıkmasıdır. Kaynaklara göre, tüm dövülen kadınlar arasında yaklaşık %50'lik bir kesim içinde hamilelik sırasında şiddet olayına rastlanmaktadır (İlkkaracan, 2001).

Yapılan bir başka araştırmaya göre ise kadınların "%89'unun psikolojik şiddete, %39'unun fiziksel şiddete, %15'inin cinsel şiddete, %2'sinin ise cana yönelik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır (İlkkaracan, 2001).

Straus, erkeklerin eşleri tarafından uygulanan şiddete hedef olma oranını yıllık %4 olarak bildirmektedir. O'Leary de özbildirimli bir çalışmada, kadınların eşlerine daha fazla şiddet uyguladıklarını bildirmektedir (O'Leary ve başk., 1989).

Straus'a (1980) göre; şiddet bulunan ailelerin yarısında, ¼'ünde sadece kadın, ¼'ünde ise sadece erkek şiddete hedef olmaktadır. Erkeğin bu kadar yüksek oranda hedef olması, çalışmaların yöntemine bağlanmaktadır. Şiddetin sonucu ile ilgilenilmediğinden, erkeğin neden olduğu yaralanmanın büyüklüğü, bu yöntemlerle gösterilmez. Ayrıca kadının kendini savunmak amacıyla yaptığı karşı ataklar ile, tamamen savunmasız birine vurmak aynı eylem olarak değerlendirilir.

Kadınların şiddete hedef olmalarının sonuçları konusunda A.B.D. Federal Araştırma Bürosu'nun 1987 raporunda şu saptamalar yapılmaktadır:

- Her 18 saniyede, bir kadın dövülmektedir.

- Acil polikliniklere başvuran kadınların %21'i, kocası tarafından dövülen kadınlardır.
- Acil polikliniklere yaralanma nedeniyle başvuran kadınların yarısı, kocaları tarafından dövülen kadınlardır.
- Öldürülen kadınların %30'u eşi, erkek arkadaşı ya da eski eşi tarafından öldürülmektedir. Erkeklerin ise %6'sı eşi ya da kız arkadaşları tarafından öldürülmektedir.
- İntihar girişiminde bulunan siyah kadınların $\frac{1}{2}$ 'si, beyaz kadınların $\frac{1}{4}$ 'ü sebep olarak eşleri tarafından dövülmeyi göstermektedirler.

KADINLARIN, MARUZ KALDIKLARI ŞİDDETİ DURDURMADA KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Bireylerin, şiddete uğrayan kadınlar hakkında en sık gösterdikleri tepkiler, “Mutlaka bunu hak edecek bir davranışta bulunmuştur” ya da “Peki bunlara neden katlanıyor? Neden çekip gitmiyor?”dur. Kadının, istemediği koşullarda kalmasını gerektiren bir zorunluluk olmadığı görüşü oldukça yaygındır. Ancak gerçekte kadını engelleyen birçok faktör vardır. Bunlar (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001):

- Kadının tekrar ve daha fazla şiddete maruz kalma korkusu (öldürülen kadınların yaklaşık yarısı, ya ayrılmış ya da ayrılma aşamasında olan kadınlardır.)
- Ekonomik bağımlılık (ayrılan kadın çoğu kez aile ve arkadaşlarının desteğinden yoksun kalmaktadır.)
- Sosyal leke (dul kadın ya da bekar anne toplumun kendini suçlayacağından korkar.)
- Ruhsal bağımlılık (birçok kadın hala eşini sevmektedir, değişeceğini ümit etmektedir.)
- Kendine saygınlığın zayıflığı (dayak ve sözel istismarla geçen yıllardan sonra kadınların çoğu birey olma özelliklerini yitirirler, kendilerini şiddet uygulayanın gözüyle görmeye başlarlar) olarak sayılabilir.

Anlaşılmama, engellenme ve zorla bastırılma; çaresizlik, yetersizlik, bağımlılık ve güvensizliğe neden olur. Kadın bir süre sonra kendini gerçekten yetersiz ve çaresiz görmeye başlar (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

Genel olarak baktığımızda, kadınların maruz kaldıkları şiddeti durdurmada karşılaştıkları engelleri 3 ana başlıkta toplayabiliriz: 1. Duygusal Engeller, 2. Sosyal Engeller, 3. Ekonomik Engeller

1. DUYGUSAL ENGELLER

Çaresizlik ve yetersizlik duyguları, gelecek ve değişme korkusu, “benim kabahatim, yetersizliğim” düşüncesi duygusal engellerdir (Yüksel, 1996).

2. SOSYAL ENGELLER

Aile ve arkadaş baskısı, yasal ve sosyal yardımın olmaması sosyal engellerdir. Evlilikten ayrılma süreci, kocanın şiddetin dozunu yükselttiği dönemdir. Ayrıldıktan uzun zaman sonra da kadın, kocanın şiddetine maruz kalma riski altındadır (Yüksel, 1996).

Kadının dayak yemesi çevresi ve resmi kurumlar tarafından doğal karşılanıp, “aile içi özel sorun” olarak nitelendirilmektedir (Yüksel ve başk., 1988) ve polis genellikle aile içi şiddeti, “karı-koca ve aile fertleri arasına girilmez” düşüncesi ile örtbas etmeye çalışmaktadır (Sokullu-Akıncı, 1999).

3. EKONOMİK ENGELLER

İşsizlik ve kadının çocuklarıyla birlikte gidebileceği bir yerinin olmaması, ekonomik engelleri teşkil eder (Yüksel, 1996).

Çalışan kadın, cinsiyet ve yaş itibarı ile belli bir kategori teşkil eden ve fiilen de ekonomik hayatın içinde bulunan kadınları ifade eder (Kurtkan Bilgiseven, 1998). Çalışan kadın, iş hayatı ile aile hayatının getirdiği sorumlulukları dengeleme çabası içindedir. Böylece hem evde, hem işte çalışmak zorunda olan kadınların ikili yükü denilen sorun ortaya çıkmıştır (Sandıkçioğlu, 1998). Aile hayatı lehine denge

bozulduğunda, iş hayatında ikinci sınıf çalışan olma durumunda kalınırken, iş hayatına ağırlık verildiğinde ise aile hayatından taviz verilmekte, bu da kadını ruhsal çöküntüye itmektedir (Günindi-Ersöz, 1999).

Günindi-Ersöz'e (1999) göre, şehirde kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, işgücüne katılımı da yükselmekte, fakülte ve dengi okul mezunu kadınlarda işgücüne katılım oranı %71.1'e ulaşmaktadır. Boşanmış kadınlarda işgücüne katılım oranı %42.8'e yükselirken, evli kadınlarda %12.8'e kadar düşmektedir.

Gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde kadınların çalışma sorununu inceleyen OECD uzmanları, iyi bir kazanç söz konusu olmadığı için çalışma alanına çekilemeyen kadınları ekonomik yaşama etkin bir biçimde katabilmek için, "onlara çocuklarına baktırmak için sarf edeceklerinden daha fazla net ücret ödeneceği güvencesinin verilmesi ve buna göre gerekli ücret düzenlemelerinin yapılması ya da onların çocuklarını bir başkasına emanet etmelerine gerek bırakmayacak bir sistemin uygulanmasını" temel koşul olarak görmektedirler (Garabaghi, 1986).

Kadına her alanda erkekle eşit şekilde öğrenim görme imkanı tanınmış olmasına ve bu kadar uzun zaman geçmesine rağmen, kadın için uygun görülen meslekler sınırlıdır. Bu konuda yapılan araştırma sonuçlarına göre halen öğretmenlik, hemşirelik ve çeşitli kamu ve özel kuruluşlarda memurluk gibi meslekler kadın için öngörülmektedir (Yüksel, 1996).

ŞİDDETİN KADIN SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİLERİ

Kadına yönelik şiddet kadın sağlığını olumsuz etkilemekte, bütün sağlık sistemleri üzerinde global bir yük oluşturmaktadır. ABD’de yapılan bir araştırmaya göre şiddet gören kadınların sağlık harcamaları 2.5 kat, sağlık kuruluşlarına başvurusu ise 2 kat artmış olarak bulunmuştur (WHO, 1996).

Şiddete uğramış kadın, hırpalanmış kadın sendromu yaşamaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlarla ilgili olarak yapılan araştırmaların verilerine göre; bu kadınlarda fiziksel yaralanmalar, diş kırıkları, burun, dudak yaralanmaları, bilinç kaybı, ilaç ve alkol kullanımı, kaygı, depresyon, kabus görme, güvensizlik, uykusuzluk, intihar girişimleri, sosyal izolasyon, komplike baş ağrıları gibi bozukluklar daha yüksek oranlarda görülmektedir. Kadın psikiyatri hastalarının %30–50’sini şiddete uğramış kadınlar oluşturmaktadır (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

A.B.D’de dayak yiyen kadınların, diğerlerine göre dört-beş kat daha fazla psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duydukları ve beş kat daha fazla intihar ettikleri belirlenmiştir. Hamilelikte dayanın sonuçları; düşük yapmaktan, erken doğuma, gelişmemiş bebek doğumundan, ceninin zarar görmesine ve ölmesine kadar uzanabilmektedir (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

Kadına yönelik aile içi şiddet, kadının beden ve psikolojik sağlığını etkilediği gibi toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı zararlar toplum bünyesinde de derin ve kalıcı izler bırakmaktadır (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

Evdeki şiddete tanık olma çocukları da olumsuz etkilemektedir. Şiddete tanık olan çocuklarda ;

- İçer dönmeye, zorluk karşısında mücadele yerine kaçmayı seçme,

- Aşırı uyuma, yaratıcılığını kullanamama, denemekten korkma, başarının kesin olduğuna inanmadan harekete geçmeme,
- Aşırı kazanma isteği, kaybetmekten nefret etme,
- Duygularını saklama.
- Yalan söyleme, aldatma.
- Her şeye olumsuz bir tutumla tepki verme.
- Yatak ıslatma.

gibi davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Anneleri babaları tarafından dövülen erkek çocuklar, aynı şiddeti ileride kendi evlerine de taşımaktadırlar (Kadınlar Dünyası Dergisi, 2001).

Şiddetin kadın sağlığı üzerindeki ölümcül olmayan etkileri

Dünya Sağlık Örgütü'nün 1996 yılı raporuna göre, sadece kadın olmaları ve uğradıkları şiddet nedeniyle üreme çağındaki kadınların sağlıklı yaşanacak yıllarının %5-%16'sını kaybettikleri belirtilmektedir. Şiddet sadece bir sağlık sorunu değil aynı zamanda sağlığı olumsuz etkileyen bir risk faktörü olarak da ele alınmaktadır. Kadına yönelik şiddet kesik, kırık, iç organ yaralanmaları, organ kayıpları, kalıcı sakatlıklarla, istenmeyen gebeliklere, HIV dahil cinsel yolla bulaşan hastalıklara, PID ve düşüklerle neden olabilmektedir. Ayrıca şiddet gören kadınlarda kronik pelvik ağrı, astma ve baş ağrıları sık görülen sağlık sorunlarıdır. Şiddet gören kadınlarda madde kötüye kullanımı, korunmasız cinsel ilişkide bulunma gibi kendine zarar verici davranışlar sık rastlanmaktadır. Şiddet gören kadınlarda depresyon, korku, anksiyete, azalmış özbenlik saygısı, cinsel işlevlerde bozukluklar, yeme problemleri, obsesif-kompulsif davranış bozukluklarıyla, post travmatik stres bozukluğuna neden olabilmektedir (WHO, 1996).

Şiddetin kadın sağlığı üzerindeki ölümcül etkileri

Şiddet kadını intihara sürükleyebilmekte, cinayete kurban gitmesine neden olabilmekte, anne ölümlerini artırmakta ve HIV/AIDS'in yayılmasına neden olabilmektedir. Şiddetin fiziksel ve ruhsal sağlık sonuçları sosyal ve duygusal olarak bireyin, ailenin ve toplumun tümünü etkilemektedir. Kısa ve uzun vadede düşünüldüğünde şiddetin etkileri kadının mesleki ve kariyer yaşamını olumsuz etkileyerek veya sona erdirirken, onu yoksulluğa ve ekonomik bağımsızlığını kaybetmeye itecektir. Eğer şiddet aile içinde yaşıyorsa, aile yaşamı tahrip olurken, çocuklar yoksulluk yaşayacak ve aile yaşamına olan güven ve inançlarını kaybedeceklerdir (WHO, 1996 ve WHO, 1998).

AİLE İÇİ ŞİDDETİN TEDAVİSİ

Eşler arası şiddetin tedavisi, dövülen kadına ve döven erkeğe yoğunlaşmaktadır. Bunun en belirgin nedeni, erkeğin hedef olduğu şiddetin sonuçlarının, toplumsal ve kültürel nedenlerle fazla zarar vermemesidir. Bütün şiddet şekillerinin sadece öz bildirimli tarama çalışmalarında ortaya çıkarılması ve erkeklerin bu konuda yardım almak için kurumlara müracaat etmemeleri diğer nedenlerdir (O'Leary, 1988).

1. DÖVÜLEN KADININ TEDAVİSİ

Dövülen kadının tedavisinin en önemli güçlüğü, tedavi sürecinde bile şiddetin tesbit edilememesidir. Kadın, dövülmenin neden olduğu sıkıntı, depresyon, evlilik sorunları nedeniyle, tedavi edilirken bile şiddeti saklayabilir. Bunun nedeni, sadece saklama değil, inkar etme ve önemsememe de olabilir. Değerlendirmede birincil görev, kadın dövülüyorsa bunu ortaya koymak ve ne tür bir şiddete hedef olduğunu belirlemektir. Şiddeti ortaya çıkarmanın en iyi yolu, doğrudan sorular yöneltmektir. Bu yöntem genellikle iyi sonuç verir. Ancak şiddetin ipuçları konusunda dikkatli olmak gerekir. Evlilik ilişkisini tartışmaktan kaçınmak, korkaklık, eşi kıskanç-kısıtlayıcı-müdahaleci olarak tanımlamak, kendisinin herhangi bir davranışı nedeniyle eşinin rahatsız olması konusunda yoğun anksiyete duymak, şiddetin ince ipuçları olarak değerlendirilmelidir (O'Leary, 1988).

Eylem planı belirlenmeden önce şiddetin cinsiyeti ve yaralanma riski değerlendirilmeli, özkıym ve yaralanma riski varsa çocuk ve kadın için güvenli bir yer bulunmalıdır (O'Leary, 1988).

Dövülen kadının psikoterapisi daha çok intpapsişik olaylarla ilişkilidir, ancak toplum ruh sağlığı açısından çok değerlidir. Feminist bakış açısından, dövülen kadının

psikoterapisi uygunsuz bir müdahale olarak görülür. Ancak, bu durumdaki birçok kadın tedavi için başvurur. Birçok kadın duygusal dengesinin bozulduğundan yakınır, psikolojik desteğe ihtiyaç duyar. Psikiyatrist yaşantılarını dinlemeli, duygularını onaylamalı, yargılayan yaklaşımlardan kaçınmalıdır. Bu dönemde kadın, öfkesini hissetmeye ve dışa vurmaya ihtiyaç duyar. Öfkeyi dışa vurma eğitimi verilebilir ve görüşmelerde dışa vurması desteklenir. Ancak, öfkenin evde dışa vurulması şiddet davranışını artırabileceğinden, bu konu hasta ile tartışılmalıdır (O'Leary ve başk., 1985).

Ayrıca terapi sürecinde kadının gerçek gücünü algılamasına, benlik saygısının artırılmasına, yaşamını kendisinin yönlendirmesine, çevreden kopukluğunun azaltılmasına yardımcı olunmalıdır. Bu amaçların sağlanması için anksiyete kontrol mekanizmaları, sistemik duyarsızlaştırma, biofeedback (bilişsel yeniden yapılandırma) kullanılabilir (Beck, 1976).

Son yıllarda, özellikle batıda sığınma evlerinin sayısının ve niteliğinin gelişmesiyle, dövülen kadınların oluşturduğu kendine yardım (self help) ve destek grup terapileri yoğun olarak uygulanmaya başlanmıştır (Dickstein, 1988). Bu gruplarda amaç, kadına yalnız olmadığını hissettirmek, psikolojik bağımlılığını azaltmak, benlik saygısını artırmak, geleneksel cins rolleri ile mücadele etmesini sağlamak, kişiler arası çatışmalarda fiziksel güç kullanılabileceği kabulünü ve katlanabilmeyi azaltmaktır. Bu amaçları yerine getirmek için grup tartışmaları, rol oynama, gevşeme eğitimleri ve psikodrama tekniklerinden faydalanılır (O'Leary, 1988).

Dövülen kadına uygulanan farklı terapi tekniklerinin etkinliği konusunda karşılaştırmalı deneysel veriler yoktur. Bazı uygulamacılar, grup tedavisinin duygusal bağımsızlığı ve yalnızlık hissini azaltmada en etkili yöntem olduğunu bildirmektedirler (O'Leary, 1988).

2. SALDIRGAN ERKEĞİN TEDAVİSİ

Saldırgan erkeğin tedavisinde amaç, şiddeti durdurmaktır. Bazı tedavi yaklaşımları davranışın değişimi üzerinde dururken, bazıları da tutum ve düşünüş biçimlerinin değişmesi üzerinde durur.

Davranış değişikliği geliştirmeyi hedef alan yöntemler, stresörleri tanıma, yeteneklerini artırmayı ve bunlara karşı farklı tepki göstermeyi, öfkeyi denetleyebilmeyi, kişiler arası ilişkide sorun çözme yöntemlerini geliştirmeyi ve daha iyi iletişim kurabilmeyi sağlamaya çalışır. Bu amaçlarla günlük tutma, sitemik duyarsızlaştırma ve gevşeme tekniklerinden yararlanılır (O'Leary, 1988).

Tutum, düşünüş ve kabulleniş biçimlerinin değişimi üzerinde duran terapiler, bilinçlenme ve bilişsel yeniden yapılanmayı içerir. Bilinçlendirme, katı cinsiyet rolü beklentilerini değiştirmeyi, kadına saldırının kişisel ve toplumsal kökleri konusunda içgörü artırmayı, duygulardan haberdar olmayı amaçlar. Bilişsel yeniden yapılanma kadının bireyleşmesini geliştirmeye, eşe empatik tepkileri artırmaya, öfkeyi artıran gerçek olmayan inanışları azaltmaya yöneliktir (O'Leary, 1988).

1970'lerde Adams ve arkadaşları, karılarını döven erkekler için bir tedavi programı önerdiler. Bu yöntem, devam eden şiddetin bedelini ve sonuçlarını artırarak, erkeği özürü ile yüzleştirme temeline dayanır. Bir seri bireysel görüşme yapıldıktan sonra grup tedavisine alınır, 9-12 ay sürer. Zaman içinde erkek, davranışı konusunda sorumluluğunu kabul eder, cinse özgü davranış kalıplarını reddeder. Daha çok bilişsel yeniden yapılanmaya benzeyen bu yöntemin en büyük özelliği, değer yargılarını değiştirmeyi amaçlamasıdır (Dickstein, 1988).

Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, şiddeti bırakan erkeğin beş aşamadan geçtiği bildirilmektedir:

1. Kendi uyguladığı şiddetten sadece kendisinin sorumlu olduğunu inkar etme
2. Şiddet konusunu sorun olarak gündeme getirdiği için eşe karşı sinirlilik, öfkelenme
3. Bazı değişimlerin faydalı olabileceğine inanma
4. Farklı davranabilme çatışması içinde depresyon ve şaşkınlık
5. Başkalarını fiziksel güç ile denetleyemeyeceğini kabul etme

3. ÇİFTİN BİRLİKTE TERAPİSİ

Tartışmalı bir konudur. Eşler arası şiddette, aileyi esas alan yaklaşımı kabul edenlerin önerdikleri bir yöntemdir. Aileyi esas alan yaklaşımı, eşler arası şiddete uyarlayan klinisyenler; eşler arası şiddetin özgün bir ilişki yapısı temelinde oluştuğunu, şiddetin karşılıklı etkileşimin bir sonucu olduğunu, davranışların öngörülebildiğini, tekrarlayıcı olduğunu, şiddetin evliliği sürdürmede önemli bir role sahip olduğunu ileri sürerler. Bu nedenle, şiddetin ortaya çıkmasına ve devam etmesine neden olan ilişki biçimlerinin, ancak çiftlerin birlikte tedavi edilmesiyle sağlanabileceği görüşünü savunurlar (O'Leary, 1988).

Çiftlerin birlikte terapisine karşı olanlar, şiddetin öğrenilmiş bir davranış olduğunu ve sorumluluğunun sadece saldırgana ait olduğunu kabul ederler (O'Leary, 1988).

Çift terapisinin en önemli sakıncası şiddeti artırabilmesidir. Şiddet devam ederken eşleri beraber değerlendirmek, dövülenin kendisini ifadesini sınırlar. Bu nedenle, önce saldırganın bireysel tedavisiyle şiddeti durdurduktan sonra çift tedavisinin uygulanabileceği kabul edilir (O'Leary, 1988).

Saldırgan erkeklerle yapılan tüm terapi çeşitlerinde en önemli sorun, güdülenme eksikliğidir. Erkeklerin 1/2 - 1/3'ünün ilk seanstan sonra terapiye gelmedikleri bildirilmektedir. Erkek, tedavide kalmak ve katılmak için güçlü bir kışkırtıcı nedene ihtiyaç duyar. Tedavide kalmalarına neden olan en büyük dürtü de, eşini kaybetme korkusudur. Bazı erkekler şiddetin bir sorun olduğunu ancak terk edilince anlarlar (Saunders, 1986).

İLGİLİ LİTERATÜR VE BENZER ARAŞTIRMALAR

YURTDIŞINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

- **Aile Araştırma Kurumu; “Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları”**

Bu çalışmada, aile bireyleri arasındaki yaş, cinsiyet ve iş üstünlüğüne dayanan farklılaşmaların neden olduğu “tahakküm” duygusunun sürekli bir problem kaynağı oluşturduğu ortaya konulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, aile içinde tahakküm kurma eğiliminin, aile içi şiddetin temel mekanizması olduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan, büyüklerin çocuk yetiştirmede sıkça başvurdukları fiziksel baskıya dayalı eğitimin çocukluktan başlayarak oluşan şiddet duygusunun temelini oluşturduğu iddia edilmektedir. Aile içi şiddetin en belirgin hedefi ise, hiç şüphesiz kadınlardır. Dünyada özellikle eşlere yönelik yaşanan şiddet olaylarının %80’inin tarama ile sonuçlandığı belirtilirken, kadınlara karşı aile dışından yapılan saldırıların oranının ise %54 seviyesinde olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu kitapta, dünyadaki şiddetin nedenlerinin ortaya konulmasından sonra nicel ve nitel teknikler kullanılarak değerlendirilen anket çalışması ile 5 bölgede, 4.287 hanede aile içi şiddet eğilimleri tespit edilmiştir. Ayrıca, söz konusu anket sonuçlarına göre; aile içi şiddet olaylarının yazılı ve görsel basın tarafından hiçbir eğitici ve toplumsal analiz yapılmadan kamuoyuna verilmesi nedeniyle, medyanın şiddeti topluma kanıksatan bir rol üstlendiği tespit edilmiştir.

- **Nephan ATAV; “Şahsiyetin Gelişmesinde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerin Etkileri”**

Yazar bu araştırmasında, aile içi ilişkilerin niteliğinin, çocuğun kişiliğinin oluşumu üzerindeki etkisini incelemektedir. Öncelikle bir şahsiyet tanımlaması yapılmakta ve şahsiyeti oluşturan başlıca unsurlar irdelenmektedir. Aile içi ilişkiler;

ana-baba ilişkisi, çocuk-ebeveyn ilişkisi ve kardeşler arası ilişki olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Yazar daha sonra, her gruptaki farklı ilişki biçimlerinin, çocuk kişiliğinin oluşumuna etkisini analiz etmektedir.

- **Tülin İÇLİ, Aslıhan G. ÖGÜN, Nilüfer ÖZCAN, “Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Suçluluğu”**

1995 yılında UNESCO ve Adalet Bakanlığı’nın işbirliği ile Prof.Dr. Tülin G. İÇLİ koordinatörlüğünde bir ekip tarafından yürütülen bu çalışma, T.C. Devlet Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır.

Çalışma İstanbul, Ankara ve İzmir’de “zengin, orta, fakir” olmak üzere üç farklı sosyo-ekonomik tabakadan 1.070 evli kadının (kontrol grubu) ve Türkiye’nin çeşitli bölgelerindeki cezaevlerinde bulunan 351 suçlu kadına (deney grubu) anket uygulanarak, varsayımları sınanmış olan kantitatif bir araştırmadır.

Kadının “suçluluğu”nu, şiddet gören kadının sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri ve aile ilişkileri çerçevesinde değerlendirerek, aile üyeleri arasında fiziksel şiddetin ne ölçüde onaylandığını ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma, amacına uygun biçimde kadını hem “suçlu” hem de “mağdur” konumunda ayrı ayrı ele almaktadır.

Çalışmada aile içi şiddet, aile üyelerinden birinin diğerine karşı şiddet uygulaması olarak tanımlanmaktadır. Diğer alanlardaki şiddetten farklı olarak, aile içi şiddetin karakterini fail ile mağdur arasındaki ilişkinin tabiatı belirlemektedir.

Aile içi şiddet, temelde bir kadın problemi olarak ele alınmakta ve böylece “kadının suçluluğu”, kendini savunmak ve tepki göstermek biçiminde ortaya konmaktadır.

Şiddet olgudu, evlenme biçimi, kadın ve eşinin öğrenme durumu, evlilikte ekonomik bir sıkıntı olup olmadığı, kocanın işsizliği ve ev dışı sorunları, kocanın alkol kullanıp kullanmadığı gibi değişkenlerle ölçülmüştür.

Araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar özetle şöyle sıralanabilir:

Şiddet kullanan eşler de, buna maruz kalan kadınlar da, genelde öğrenim düzeyi düşük, ekonomik sıkıntılar yaşayan kişilerdir ve evde kendileri dışında aile çevresinden birileri ile birlikte yaşamaktadırlar.

Kadına karşı şiddet çoğunlukla, ev içinde gerçekleşmektedir ve şiddete maruz kalan kadının genellikle ev kadını statüsünde oluşu ve boşanmayı uygulamaya koyamayışı, kadını suç işlemeye kadar götürebilmektedir. Çünkü suçlu kadınlar arasında kocasını öldürenler ilk sırada yer almaktadır ve kadın “suç” işlediği sırada evlidir.

Ayrıca şiddetin toplumumuzda önemli ölçüde onaylanan ve sert tepki ile karşılaşmayan bir olgu oluşu da araştırmanın ortaya koyduğu bir başka sonuçtur.

- **Karl P. MACKAL; “Psychological Theories of Aggression”**

Şiddet ve saldırıya ilişkin, kuramsal bir çalışmadır. Şiddetin klasik, sosyolojik, biyokimyasal, gerilim-saldırı hipotezine dayalı, etnolojik değerlendirmesi yapılmaktadır. Amaç; kuramların temellendiği kanıtları yeniden gözden geçirerek analiz etmek ve analizleri kullanılır kılacak metodlar geliştirmek olarak gösterilmektedir.

Örneğin; klasik bakış açısına göre acı, başarısızlık v.b. durumlar, bireyde fiziksel saldırıya varan şiddet eğilimine yol açmaktadır. Erkekler, kadınlara oranla acı ve

başarısızlık gibi olumsuz deneyimlere karşı daha fazla duyarlıdır. Dolayısıyla daha fazla şiddet eğilimi göstermektedirler.

- **Diane GOLDSTEIN; “Spouse Abuse”**

Çalışma, evlilik içi (karı-koca arası) şiddetin ABD ve diğer ülkelerde ciddi bir sosyal ve psikolojik problem olduğundan yola çıkarak, evlilik içi şiddete ilişkin kuramsal açıklamalar getiren bir makaledir.

Aile içi şiddeti anlamak için; bireysel, sosyo-psikolojik, sosyo-kültürel olmak üzere üç açıklama modeli üzerinde durulmaktadır. Erkeği fail, kadını mağdur olarak kabul eden makalede, polis müdahalesi, yasal çözümler, psikolojik tedavi v.b. kontrol ve korunma yöntemleri tartışılmaktadır.

K.K.T.C.’DE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Amerika ve Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmaların çokluğuna rağmen, Türkiye ve K.K.T.C. gibi geleneksel yapının toplumsal alanda etkisini koruduğu ülkelerde, özellikle kadına yöneltilen şiddet konusunda veri tabanı oluşturmak oldukça güç bir iştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, aile içi sorunların yakın akraba/arkadaş çemberi dışına çıkamaması olarak görülmektedir (White, 1994). Özellikle aile içerisinde yaşanan şiddet ve suistimal, aile içi mahremiyet alanı içerisinde görülmekte ve buna paralel olarak aile içi sorunlar, dışarıdan gelebilecek yardım ve desteklerden yoksun biçimde, yine aile içerisinde çözülmeye çalışılmaktadır.

Bugüne kadar K.K.T.C.’de aile içi şiddet konusunda yapılmış, kapsamlı bir araştırmadan söz etmek pek mümkün değildir.

K.K.T.C.'de aile içi şiddet konusunda yapılan ilk çalışma, Dr. Mehmet ÇAKICI ve Dr. Ebru ÇAKICI tarafından 1996 yılında Kuzey Kıbrıs'taki Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Bakanlığı Genel Orta Eğitim ve Mesleki Eğitim Daireleri'ne bağlı liselerin tümünde, 2215 Lise II. sınıf öğrencisi arasında "çocuk istismarı" konusunda yapılmıştır. Bu çalışmada çocukların yarısının, hayatlarında en az bir kez tokat yediği, 10 çocuktan birinin tekmelendiği, yumruklandığı, üçte birinin de psikolojik istismar davranışlarına maruz kaldığı tespit edilmiştir. B çalışmada, çocukluk çağına yaşanan aile içindeki şiddet olaylarının sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımını artırdığı ortaya konmuştur. Bu çalışmanın amacı, kadına yönelik şiddet konusunda niteliksel ölçütler içerisinde bir ön rapor hazırlamak ve daha sonraki yapılacak yaygınlık çalışmaları için bir yol gösterici olmaktır (Çakıcı ve Çakıcı, 1996).

Yine Dr. Mehmet Çakıcı ve Dr. Ebru Çakıcı tarafından 2003 yılında, K.K.T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Orta Eğitim ve Mesleki Teknik Eğitim Daireleri'ne bağlı 34 lisenin tümündeki 2515 Lise II. sınıf öğrencisi arasında yapılan "Kuzey Kıbrıs'ta Çocuk İstismarı Yaygınlığı" araştırmasında, ailede maruz kalınan şiddet sıklığına da bakılmıştır. Buna göre; araştırmaya katılan öğrencilerin %9,7'si hayatında en az bir kez annesinin babası tarafından dövüldüğünü, %6,7'si hayatında en az bir kez babasının annesi tarafından dövüldüğünü belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %19,5'i hayatında en az bir kez babasının kendisini dövdüğünü ve %19,1'i de hayatında en az bir kez annesinin kendisini dövdüğünü ifade etmiştir (Çakıcı ve Çakıcı, 2003).

K.K.T.C.'de kadınlara yönelik şiddet konusunda yapılan sadece bir araştırma bulunmaktadır. Niteliksel bir çalışmayı içeren araştırma, 2001 yılında Dr. Mehmet Çakıcı, Dr. Ebru Çakıcı ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. İki aşamalı olan bu araştırmanın birinci aşaması niteliksel tekniklerden biri olan Anahtar Kişi görüşmelerine dayanmaktadır. Araştırma, Magosa'dan 21, Güzelyurt'tan 22, Girne'den 22, Lefkoşa'dan 23, İskele'den 15 ve Karpaz'dan 23 olmak üzere, K.K.T.C'nin 6 ayı

bölgesinden yaklaşık 126 kişiyle yürütülmüştür. Çalışmaya alınan kişiler, aile içi şiddete maruz kalmış kişilerden ve aile içi şiddete uğrayan kişilerle ilgilenen meslek gruplarından, yanıt vermesini güçleştirecek bir organik rahatsızlığı olmayan, zekası normal düzeyde kişilerden seçilmiştir. Araştırma, kadına yönelik şiddetin önemini vurgulamakta ve kadına yönelik şiddetin sadece yabancı ülkelerde değil, K.K.T.C’de de yoğun olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, araştırmaya katılan kişilerin de vurguladığı gibi, bu konuların mahrem sayılması nedeniyle toplum içinde konuşulmaması, şiddeti toplumda yokmuş gibi göstermektedir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

Araştırmaya katılan kişiler, kadına yönelik şiddetin daha çok sözel olduğunu açıklamıştır. Fakat fiziksel şiddet uygulanırken de, beraberinde hakaret, aşağılama, bu davranışı hak ettiği yönünde suçlamalar da bulunmaktadır., sözel şiddetin de fiziksel şiddet eşliğinde kullanıldığını söylenmektedirler. Fiziksel şiddet sırasında daha yoğun olarak tokat, yumruk gibi aletsiz saldırıların olduğu veya ortamda bulunan eşyaların kullanıldığı belirtilmektedir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

Şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan bireylerin özellikleri araştırıldığında; 20-45 yaş aralığında şiddetin daha sık olduğu, şiddete maruz kalan kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğu, şiddet uygulayan erkeklerin de eğitim düzeylerinin düşük olduğu, ancak bunların içerisinde yüksek eğitimlilerinde olduğu görülmektedir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

Araştırmaya sonuçlarına göre, K.K.T.C’de özellikle kırsal bölgelerde ve göçmenlerin yerleştiği bölgelerde şiddetin yüksek olduğu görülmektedir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

Araştırmada, şiddete bağlı boşanmaların düşük olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeninin, kadınların maddi bağımsızlıklarının olmaması ve aile desteği düşük kişiler olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Çakıcı ve diğerleri, 2001).

BÖLÜM III

YÖNTEM, EVREN VE ÖRNEKLEM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde, veri toplama aracının geliştirilmesi (araştırmanın bu kesiminden sonra “Anket” olarak anılacaktır), seçilen bir örneklem esasında uygulanması, toplanan verilerin bilgisayar ortamında işlenmesi, çözümlenmesi ve araştırmaya ilişkin bulguların genelleştirilmesi konularına yer verilmiştir. Araştırmamız bir “Anket Çalışması”dır. Bu araştırmada kullanılan anket formu yolu ile elde edilen bilgiler, SPSS istatistik çözümleyici data editörüne aktarılmış ve SPSS ortamında istatistiksel çözümlemeye tabi tutulmuştur. Buna göre grupların ortalamalar arası farkının düzeyini belirlemek için t testi ve ki-kare analizleri yapılmıştır.

Bu araştırma “Aile içinde eşi tarafından şiddete uğrayan kadınların şiddeti yaşama düzeyleri, çalışıp çalışmamalarına göre değişir mi?” sorusuna yanıt aramaktadır. Araştırmamızın amaçlarına uygun olarak gereken bilgiler, çalışmamıza katılan kadınlardan toplanacaktır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, Lefkoşa sınırları içerisinde yaşayan ve araştırmanın kuramsal çerçevesinde tanımı yapılan aileler içerisinde yaşayan kadınlar oluşturmaktadır.

Çalışmamıza 200 kadın katılmıştır. Katılan 200 kadından %50'si (100 kadın) çalışan, %50'si (100 kadın) de çalışmayan kadınlar arasından seçilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmamızda kullanacağımız ölçek türü olan “Anket”, görüşmeciye derinlemesine soru sorma imkanı tanımayan ve çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan oluşan bir veri toplama aracı türüdür. Çok sayıda birimden, veri toplama amacına uygunluğu bakımından bu araştırmada tercih edilmiştir. Bu teknikle veriler kısa zamanda toplanır ve kodlanması kolaydır. Hatta çoğu sorular için, ayrıca bir kodlama yönergesi hazırlanmasına gerek kalmayabilmektedir.

ANKET FORMU

“Kadın Anket Formu” olarak gerçekleştirilen bu forum 4 bölümden oluşmaktadır.

1. Bölüm: Kadınların yaşı, doğum yeri, medeni hali, evliliğinin kararlaştırılması, akraba evliliği olup olmadığı, evlilik süresi, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, çalışıp çalışmama durumu, aptığı iş, çalıştığı ortamdan memnuniyeti, kendisinin ve eşinin gelir seviyesi, kimlerle birlikte yaşadığı, oturduğu evin kime ait olduğu, evlenmeden önce uzun süreli ilişki yaşayıp yaşamadığı, ilk erkek arkadaşıyla çıkma yaşı, evlenmeden önce cinsel ilişki yaşayıp yaşamadığı, kaç defa evlendiği, eşiyle ayrılmayı düşünüp düşünmediği, hiç ayrılık yaşayıp yaşamadığı ve ayrılık yaşayıp tekrar barıştıysa barışma sebepleri, daha önce boşanma yaşayıp yaşamadığı, yakın çevresinde ve anne-babasinda boşanma olup olmadığı gibi sorulara yer verilmiştir.

2. Bölüm: Ailesi tarafından rahatsız eden takma isimle çağrılmak, aşağılayıcı küçük düşürücü sıfatların kullanılması, inanç ve hedefleriyle alay edilmesi, başkalarının yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunmak, sevgi ve ilgi görmemek, sorunları olduğunda destek görmemek, hastalandığında geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek, istediği ve ihtiyacı olan birşeyi almak için mümkün olduğu halde para verilmemesi, geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi, bir şey fırlatmak, itmek sıkıca tutmak, tokat atmak, yumruklamak tekmelemek, sopa kemer v.b. bir aletle vurmak, defalarca vurmak-dövmek, bir yere kilitlemek, boğmaya çalışmak, yakmak, bıçak çekmek, bıçaklamak, silah ile korkutmak, yaralamadan ateşli silah kullanmak, ateşli silah kullanarak yaralamak, aileden herhangi biri tarafından istemediği halde cinsel içerikli sıfatlar kullanılması, cinsel içerikli dokunmalar, cinsel ilişkiye girme, tecavüz, aileden olmayan herhangi biri tarafından istemediği halde cinsel içerikli sıfatlar kullanılması, cinsel içerikli dokunmalar, cinsel ilişkiye girme, tecavüz, aile içinde doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalanıp hırpalanmadığı, ailede uğradığı şiddet sebebiyle hiç polise başvurup başvurmadığı, aile içinde şiddetin kimin tarafından uygulandığı, anne ya da babanın kendini kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanıp kullanmadığı ve ailenin tercih ettiği ceza yöntemleri ile ilgili sorular sorulmuştur.

3. Bölüm: Eşi tarafından rahatsız eden takma isimle çağrılmak, aşağılayıcı küçük düşürücü sıfatların kullanılması, inanç ve hedefleriyle alay edilmesi, başkalarının yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunmak, sevgi ve ilgi görmemek, sorunları olduğunda destek görmemek, hastalandığında geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek, istediği ve ihtiyacı olan birşeyi almak için mümkün olduğu halde para verilmemesi, geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi, bir şey fırlatmak, itmek sıkıca tutmak, tokat atmak, yumruklamak tekmelemek, sopa kemer v.b. bir aletle vurmak, defalarca vurmak-dövmek, bir yere kilitlemek, boğmaya çalışmak, yakmak, bıçak çekmek, bıçaklamak, silah ile korkutmak, yaralamadan ateşli silah kullanmak, ateşli silah kullanarak yaralamak, eşi tarafından istemediği halde cinsel

ilişkiye zorlanması, istemediği bir cinsel pozisyona zorlanması, istemediği halde hamile bırakılmak, eşi tarafından doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalanıp hırpalanmadığı, eşi tarafından uğradığı şiddet sebebiyle hiç polise başvurup başvurmadağı, eşinin kendini kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanıp kullanmadığı, eşin tercih ettiğı ceza yöntemleri, bu sebeplerle ayrılık yaşayıp yaşamadağı ve eşinden boşanmayı düşünüp düşünmediğı ile ilgili sorular sorulmuştur.

4. Bölüm: Kadınların şiddetle ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Her soru farklı şiddette istismarı araştırmaktadır. İstismarın şiddeti kadar sıklığı da önem taşıdığından, her soruda bu cezalandırma şekline ne sıklıkla maruz kaldıkları da sorulmuştur.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamız bir “Anket Çalışması”dır. Bu araştırmada kullanılan anket formu yolu ile elde edilen bilgiler, SPSS istatistik çözümleyici data editörüne aktarılmış ve SPSS ortamında istatistiksel çözümlemeye tabi tutulmuştur. Bunu takiben, daha önce belirlenen alanlardaki soruların veya soru gruplarının çapraz ilişkilerine ait verilerin ham SPSS çıktıları olarak alınmıştır. Buna göre grupların ortalamalar arası farkının düzeyini belirlemek için t testi ve ki-kare analizleri yapılmıştır.

Elde edilen veriler tablolastırılarak, değerlendirilmeye hazır hale getirilmiş ve araştırmanın amaçlarına uygun olarak değerlendirilmiştir.

Tezin yazımı için Word for Windows XP bilgisayar programı kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, Kişisel Bilgi Form'unu kullanarak toplanan veriler ve verilerin istatistiksel analizi sonucu elde edilen bulgular, araştırma amaçlarına uygun olarak ele alınmıştır.

Çalışmamıza katılan 200 kadından %50'si (100 kadın) çalışan, %50'si (100 kadın) de çalışmayan kadınlar arasından seçilmiştir.

200 kadının yaş ortalaması 36.58 ± 9.47 ' dir ve 17 – 68 yaş arasındadır.

Tablo 1. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Genel Ortalamaları

Doğum Yeri	Çalışan	Çalışmayan	t	p
Yaş	35.59±8.18	37.58±10.56	-1,489	0,138
Evlilik Süresi	11.59±7.19	14.06±10.82	-1,901	0,059
Çocuk Sayısı	1.61±1.08	2.12±1.40	-2,871	0,050

Çalışan ve çalışmayan kadınların yaş ortalamasına bakıldığında, yaş açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kadınların yaşları	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
17-20 yaş arası	2	%2	3	%3	5
21-30 yaş arası	31	%31	23	%23	54
31-40 yaş arası	40	%40	37	%37	77
41-50 yaş arası	24	%24	28	%28	52
51-68 yaş arası	3	%3	9	%9	12
Toplam	100	%100	100	%100	200

Çalışmamıza katılan kadınlar 17-68 yaş arasındadır. 20-50 yaş arası kadınlar çoğunluktadır.

Evlilik süresi açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Fakat çalışmayan kadınların evliliklerinin daha uzun süreli olduğu görülmektedir.

Çocuk sayısı açısından ise, çalışmayan kadınların ortalama çocuk sayısı, çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 2. Çalışan Kadınların İş Durumu

İş Durumu	Çalışan	
	N	%
Kendi işyerinde çalışan	23	%23
Eşinin yanında / birlikte çalışan	5	%5
Özel bir şirkette çalışan	39	%39
Bir devlet kurumunda çalışan	19	%19
Emekli	1	%1
Serbest çalışan	11	%11
Diğer	2	%2
Toplam	100	%100

Çalışmamıza katılan çalışan kadınların çoğunluğu özel şirketlerde çalışmaktadır. Geri kalanlar çoğunluk sırasıyla; kendi işinde çalışan, bir devlet kurumunda çalışan, serbest çalışan, eşinin yanında/birlikte çalışan, diğer işlerde çalışan ve emekli kesimden oluşmaktadır.

Tablo 3. Çalışan Kadınların İş ve İş Ortamlarından Memnuniyet Durumları

	Memnun		Memnun Değil		Emin Değil		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Çalıştığı İşten	74	%74	17	%17	9	%9	100	%100
Elde ettiği gelirden	54	%54	40	%40	6	%6	100	%100
İşyerindeki arkadaş ilişkilerinden	71	%71	23	%23	6	%6	100	%100
İşyerindeki ortamından	70	%70	20	%20	10	%10	100	%100
İşyerindeki amirlerinden	65	%65	27	%27	8	%8	100	%100

Çalışan kadınların üçte ikisi; çalıştığı işten, elde ettiği gelirden, işyerindeki arkadaş ilişkilerinden, işyerindeki ortamından ve işyerindeki amirlerinden memnun olduğunu ifade etmiştir. Geriye kalanların çoğunluğu ise elde ettiği gelirden memnun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Doğum Yeri Açısından Karşılaştırılması

Doğum Yeri	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
K.K.T.C.	70	%70	68	%68	138
Türkiye	25	%25	30	%30	55
İngiltere ve diğer	5	%5	2	%2	7
Toplam	100	%100	100	%100	200

* $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2 = 1,769, p = 0,413$$

Doğum yeri açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Çalışmamıza katılan kadınların çoğunluğu K.K.T.C. doğumludur. Geri kalanlar sırasıyla; Türkiye, İngiltere ve diğer ülkelerde doğanlar olarak sıralanmaktadır.

Tablo 5. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Medeni Durumları Açısından Karşılaştırılması

Medeni Hali	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Evli	63	%63	77	%77	140
Boşanmış	21	%21	16	%16	37
Dul ve Ayrı	16	%16	7	%7	23
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=5,597, p=0,061$$

Medeni durumları açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kadınların çoğunluğunu evli bayanlar oluşturmaktadır. Çalışmamıza en az katılanlar dul ve ayrı olanlardır. İki grup arasında fark bulunamamasına rağmen, çalışmayan kadınlar arasında evli olanların, çalışan kadınlar arasında ise boşanmış, dul ve ayrı olanların daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evliliğe Karar Verme Şekli Açısından Karşılaştırılması

Evliliğe Karar Verme Şekli	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Kendileri karar vererek	71	%71	63	%63	134
Ailelerin tavsiyesi veya kararıyla	29	%29	37	%37	66
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=1,447, p=0,229$$

Evliliğe karar verme şekli açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamasına rağmen, çalışan kadınların kendileri karar vererek eşleriyle evlenmelerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Aile tavsiyesi veya kararıyla evlenme açısından ise çalışmayan kadınların oranı, çalışan kadınlara göre daha yüksektir.

Tablo 7. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Akraba Evliliği Açısından Karşılaştırılması

Akraba Evliliği Durumu	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Var	5	%5	11	%11	16
Yok	95	%95	89	%89	184
Toplam	100	%100	100	%100	200

* $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=2,446, p=0,118$$

Akraba evliliği açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kadınların çoğunluğunun, eşleri ile aralarında akrabalık bağı yoktur. Fakat çalışmayan kadınların akrabalık bağı oranlarının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eğitim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Okur-yazar değil ve İlkokul Mezunu	5	%5	14	%14	19
Ortaokul Mezunu	15	%15	17	%17	32
Lise Mezunu	52	%52	56	%56	108
Yüksekokul Mezunu, Yüksek Lisans ve üzeri	28	%28	13	%13	41
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=10,024, p=0,018$$

İki grubu karşılaştırdığımızda çalışan kadınların eğitim düzeyi, çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Kadınların büyük çoğunluğunu lise mezunu olanlar oluşturmaktadır. Fakat çalışmayan kadınlar arasında okur-yazar olmayan, ilkokul mezunu ya da ortaokul mezunu olanların çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yüksekokul mezunu ya da yüksek lisans yapmış olanlara bakıldığında ise çalışan kadınların oranı daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 9. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aylık Gelirleri Açısından Karşılaştırılması

Aylık Geliri	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Geliri Yok	0	-	98	%98	98
600,000,000 ve altı	29	%29	1	%1	30
601,000,000 – 750,000,000	16	%16	0	-	16
751,000,000 – 999,000,000	20	%20	1	%1	21
1,000,000,000 – 1,499,000,000	15	%15	0	-	15
1,500,000,000 – 1,999,000,000	12	%12	0	-	12
2,000,000,000 ve üzeri	8	%8	0	-	8
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

p=0,000

İki grubu karşılaştırdığımızda çalışan kadınların gelir düzeyi, çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Çalışmayan kadınların çoğunluğu doğal olarak kendine ait gelire sahip değildir. Çalışan kadınların aylık gelir düzeyine bakıldığında ise, 600 milyon ve daha az gelir elde edenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Aylık Gelirleri Açısından Karşılaştırılması

Eşinin Aylık Geliri	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Cevap Verilmeyen	15	%15	3	%3	18
600,000,000 ve altı	8	%8	4	%4	12
601,000,000 – 750,000,000	6	%6	7	%7	13
751,000,000 – 999,000,000	20	%20	9	%9	29
1,000,000,000 – 1,499,000,000	29	%29	24	%24	53
1,500,000,000 – 1,999,000,000	10	%10	26	%26	36
2,000,000,000 ve üzeri	12	%12	27	%27	39
Toplam	100	%100	100	%100	200

* $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$p = 0,000$

İki grubu karşılaştırdığımızda çalışmayan kadınların eşlerinin gelir düzeyi, çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların eşlerinin aylık gelir düzeyi genelde 1,000,000,000 TL ile 1,500,000,000 TL arasında daha fazlayken (%29), çalışmayan kadınların eşlerinin aylık gelir düzeyi 2,000,000,000 TL ve üzerindedir (%27). Boşanmış ve dul olan kadınlar, bu soruya cevap vermemişlerdir.

Tablo 11. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yaşadıkları Yerin Kime Ait Olduğunun Karşılaştırılması

Yaşanılan yerin mülkiyeti	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Eşine Ait	21	%21	35	%35	56
Kendisine Ait	16	%16	14	%14	30
Eşi İle Ortak Malları	29	%29	17	%17	46
Kira	18	%18	15	%15	33
Lojman	0	-	4	%4	4
Diğer (aileler v.s)	16	%16	15	%15	31
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=11,069, p=0,050$$

İki grubu yaşadıkları yerin kime ait olduğu açısından karşılaştırdığımızda, iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede fark bulunmuştur. Çalışan kadınların %29'unun yaşadıkları yerin mülkiyeti, eşi ile ortak mallarıdır. %21'i de yaşadıkları yerin mülkiyetinin eşine ait, %18'i kira, %16'sı kendisine ait ve %16'sı da ailelere ait olduğunu ifade etmiştir. Çalışmayan kadınlara baktığımızda ise, %35'i yaşadıkları yerin mülkiyetinin eşlerine ait olduğunu belirtmiştir. Geri kalanların %17'si eşleri ile ortak malları, %15'i kira, %15'i ailelere ait, %14'ü kendisine ait olduğunu ve %4'ü de lojman olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 12. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evlilik Öncesi İlişkileri Açısından Karşılaştırılması

	Çalışan		Çalışmayan		χ^2	p
	N	%	N	%		
Evlilik Öncesi İlişki Var mı?						
Var	36	%36	30	%30	0,814	0,367
Yok	64	%64	70	%70		
Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Var mı?						
Var	18	%18	18	%18	0,000	1,000
Yok	82	%82	82	%82		

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Evlilik öncesi ilişki yaşama açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Her iki gruptaki kadınların çoğunluğu da evlilik öncesi ilişki yaşamamış kişilerdir. İki grup arasında fark bulunamamasına rağmen, evlilik öncesi ilişki yaşayan kadınlara baktığımızda çalışan kadınların oranının, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Evlilik öncesi ilişki yaşamayan kadınlarda ise, çalışmayan kadınların oranı, çalışan kadınlara göre daha yüksektir.

Evlilik öncesi cinsel ilişki yaşama açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların çoğunluğu, evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamamıştır.

Tablo 13. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Evlilik Öncesi İlişki Ortalamaları

	Çalışan	Çalışmayan	t	p
Evlilik öncesi ilişki sayısı	0,55±0,94	0,42±0,74	1,081	0,281
Evlilik öncesi ilk ilişki yaşı	11,11±9,71	8,45±9,03	2,004	0,046
Evlilik öncesi cinsel ilişki sayısı	0,40±0,91	0,38±0,88	0,158	0,875

Evlilik öncesi ilişki sayısı açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Evlilik öncesi yaşanan ilk ilişki yaşı açısından çalışan kadınların ilk ilişki yaşı ortalaması, çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Evlilik öncesi yaşanan cinsel ilişki sayısı açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 14. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yaptıkları Evlilik Sayıları Açısından Karşılaştırılması

Evlilik Sayısı	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
1 defa	94	%94	92	%92	186
2 defa	5	%5	8	%8	13
3 defa	0	-	0	-	0
4 defa	1	%1	0	-	1
Toplam	100	%100	100	%100	200

* $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2 = 1,714, p = 0,424$$

Evlilik sayısı açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamasına rağmen, bir defa evlenme oranı açısından çalışan kadınların oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. İki defa evlenenlerin oranına baktığımızda ise, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Çalışmamıza katılan kadınlar arasında üç defa evlenen bulunmamaktadır. Dört defa evlenme oranına baktığımızda ise, çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 15. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinden Ayrılmayı Düşünmeleri Açısından Karşılaştırılması

Ayrılmayı hiç düşündü mü?	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Hiç düşünmedi	34	%34	38	%38	72
Birkaç defa	38	%38	38	%38	76
Sık sık	28	%28	24	%24	52
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=0,530, p=0,767$$

İki grup eşlerinden ayrılmayı düşünmeleri açısından karşılaştırıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Hem çalışan, hem çalışmayan kadınların çoğunluğu eşinden ayrılmayı hiç düşünmemiş veya birkaç defa düşünmüşlerdir. Eşlerinden ayrılmayı hiç düşünmeyenlerin oranına baktığımızda, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Birkaç defa ayrılmayı düşündüğünü söyleyen kadınların oranı eşit olarak bulunmuş, sık sık eşinden ayrılmayı düşündüğünü söyleyen kadınların oranı ise çalışan kadınlarda, çalışmayan kadınlara daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 16. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Uzun Süreli Ayrılık Yaşamaları Açısından Karşılaştırılması

Hiç (boşanmadan) uzun süreli ayrılık yaşandı mı?	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Hiç olmadı	53	%53	56	%56	109
Birkaç defa	37	%37	34	%34	71
Sık sık	10	%10	10	%10	20
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=0,209, p=0,901$$

Eşleri ile uzun süreli ayrılık yaşamaları açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Genel olarak baktığımızda, kadınların çoğunluğu boşanmadığı sürece eşi ile uzun süreli ayrılık yaşamamıştır, fakat çalışan kadınların çalışmayan kadınlara oranla daha fazla ayrılık yaşadıklarını görmekteyiz. Boşanmadan hiç ayrılık yaşamayanların oranına baktığımızda, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Birkaç defa ayrılık yaşayanların oranında ise, çalışan kadınların oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Sık sık ayrılık yaşayan kadınların oranı ise eşit bulunmuştur.

Tablo 17. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Yaşadıkları Uzun Süreli Ayrılık Sonucu Barışma Kararları Açısından Karşılaştırılması

Kaç kez barışma yaşandı	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Hiç ayrılık olmadı	56	%56	56	%56	112
Birkaç defa	34	%34	31	%31	65
Sık sık	10	%10	13	%13	23
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=0,530, p=0,767$$

Eşleri ile yaşadıkları uzun süreli ayrılık sonucu barışma kararları açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kadınların çoğunluğu eşiyile ayrılık yaşamadığını ifade etmiştir. Birkaç defa ayrılık yaşayanların oranına baktığımızda, çalışan kadınların oranının, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğunu gördüğümüz halde; sık sık ayrılık yaşayanların oranına baktığımızda çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 18. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri İle Yaşadıkları Uzun Süreli Ayrılık Sonucu En Önemli Barışma Sebepleri Açısından Karşılaştırılması

En önemli barışma sebebi	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Ekonomik sebepler	64	%64	76	%76	140
Yalnız yaşamamanın sorumluluğu	7	%7	3	%3	10
Başkalarının haklarında kötü düşünebilecekleri düşüncesi	3	%3	2	%2	5
Çocukların varlığı	19	%19	16	%16	35
Aile baskısı	5	%5	2	%2	7
Diğer (sevgi)	2	%2	1	%1	3
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=4,705, p=0,453$$

Eşleri ile yaşadıkları uzun süreli ayrılık sonucu barışma kararlarında en önemli etken karşılaştırıldığında iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamasına rağmen, barışma sebebi olarak çalışmayan kadınların ekonomik sebepleri gösterme oranı, çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Yalnız yaşamamanın sorumluluğu, başkalarının hakkında kötü düşünebilecekleri düşüncesi, çocukların varlığı, aile baskısı ve diğer sebepler (sevgi v.b) açısından baktığımızda ise, çalışan kadınların oranı daha yüksek görülmektedir.

Tablo 19. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Boşanma Yaşayıp Yaşamama Açısından Karşılaştırılması

Boşanma sayısı	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Hiç olmadı	71	%71	80	%80	151
1 defa	25	%25	16	%16	41
2 defa	4	%4	4	%4	8
3 ve üzeri	0	-	0	-	0
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=2,512, p=0,285$$

İki grup boşanma yaşayıp yaşamamaları açısından karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kadınların çoğunluğu hiç boşanma yaşamamış veya sadece bir defa boşanma yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Hiç boşanma yaşamayan kadınların oranına baktığımızda, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Bir defa boşanma yaşayanların oranında ise çalışan kadınların oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksektir.

Tablo 20. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Yakın Çevrelerinde Boşanma Yaşayan Kişilerin Varlığı Açısından Karşılaştırılması

Yakın çevrelerinde boşanan kişiler var mı?	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Hiç yok	8	%8	14	%14	22
Birkaç tane	46	%46	43	%43	89
Pek çok	46	%46	43	%43	89
Toplam	100	%100	100	%100	200

* $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2 = 1,839, p = 0,399$$

İki grup çevrelerinde boşanma yaşayan kişilerin varlığı açısından karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamasına rağmen, yakın çevresinde hiç boşanan kimse olmadığını söyleyenlerin oranına baktığımızda, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Birkaç tane veya pek çok kişi olduğunu söyleyenlerin oranında ise çalışan kadınların oranı daha yüksektir.

Tablo 21. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Boşanma Yaşayıp Yaşamaması Açısından Karşılaştırılması

Anne-baba boşanma yaşadı mı?	Çalışan		Çalışmayan		Toplam
	N	%	N	%	N
Evet	21	%21	16	%16	37
Hayır	79	%79	84	%84	163
Toplam	100	%100	100	%100	200

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

$$\chi^2=0,829, p=0,363$$

İki grup, anne-babalarının boşanma yaşayıp yaşamamaları açısından karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kadınların büyük çoğunluğunda anne baba boşanma yaşamamıştır. Anne-babası boşanma yaşayanların oranına baktığımızda ise, çalışan kadınların anne-babalarında boşanma yaşama oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 22. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı Psikolojik İstismar Açısından Karşılaştırılması

Anne-babanın uyguladığı psikolojik istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Rahatsız eden takma isimle çağrılmak							
Hiç olmadı	128	70	%70	58	%58		
Birkaç defa	59	21	%21	38	%38		
Sık sık	13	9	%9	4	%4	7,946	0,019
Aşağılayıcı sıfatların kullanılması							
Hiç olmadı	105	54	%54	51	%51		
Birkaç defa	80	37	%37	43	%43		
Sık sık	15	9	%9	6	%6	1,136	0,567
İnanç ve hedefler ile alay edilmesi							
Hiç olmadı	98	49	%49	49	%49		
Birkaç defa	81	34	%34	47	%47		
Sık sık	21	17	%17	4	%4	10,134	0,006
Başkalarının yanında küçük düşürmek							
Hiç olmadı	94	50	%50	44	%44		
Birkaç defa	81	33	%33	48	%48		
Sık sık	25	17	%17	8	%8	6,401	0,041

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, anne-babaları tarafından rahatsız eden takma isimle çağrılmak ile başkalarının yanında küçük düşürülmek açısından karşılaştırıldığında; çalışmayan kadınların oranları çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Anne-babaları tarafından aşağılayıcı sıfatların kullanılması açısından karşılaştırıldıklarında, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, yine çalışmayan kadınların oranının yüksek olduğu görülmektedir. İnanç ve hedeflerle alay edilmesi açısından ise, çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 23. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı İhmal Açısından Karşılaştırılması

Anne-babanın uyguladığı ihmal	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Sevgi ve ilgi görmemek							
Hiç olmadı	88	43	%43	45	%45		
Birkaç defa	67	21	%21	43	%43		
Sık sık	45	33	%33	12	%12	15,234	0,000
Sorunları olduğunda destek görmemek							
Hiç olmadı	93	45	%45	48	%48		
Birkaç defa	59	24	%24	35	%35		
Sık sık	48	31	%31	17	%17	6,231	0,044
Hastalandığında bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek							
Hiç olmadı	127	65	%65	62	%62		
Birkaç defa	51	21	%21	30	%30		
Sık sık	22	14	%14	8	%8	3,295	0,192
İhtiyacı olan birşeyi almak için mümkün olduğu halde para verilmemesi							
Hiç olmadı	115	64	%64	51	%51		
Birkaç defa	60	18	%18	42	%42		
Sık sık	25	18	%18	7	%7	15,910	0,000
Başarıları ile ilgilenilmemesi							
Hiç olmadı	119	58	%58	61	%61		
Birkaç defa	47	15	%15	32	%32		
Sık sık	34	27	%27	7	%7	17,989	0,000
Geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi							
Hiç olmadı	139	78	%78	61	%61		
Birkaç defa	38	9	%9	29	%29		
Sık sık	23	13	%13	10	%10	12,997	0,002
Anne veya babanın kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanması							
Hiç olmadı	136	72	%72	64	%64		
Birkaç defa	56	23	%23	33	%33		
Sık sık	8	5	%5	3	%3	2,756	0,252

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, anne-babaları tarafından sevgi ve ilgi görmemek, ihtiyacı olan bir şeyi almak için mümkün olduğu halde para verilmemesi ve geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi açılarından karşılaştırıldıklarında; çalışmayan kadınların oranları çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Sorunları olduğunda destek görmemek ve başarıları ile ilgilenilmemesi açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Hastalandığında geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek ve anne veya babanın kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanması açılarından karşılaştırıldıklarında ise, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, yine çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre biraz daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 24. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne Babalarının Uyguladığı Fiziksel İstismar Açısından Karşılaştırılması

Anne-babanın uyguladığı fiziksel istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Bir şey fırlatmak							
Hiç olmadı	99	50	%50	49	%49		
Birkaç defa	88	43	%43	45	%45		
Sık sık	13	7	%7	6	%6	0,132	0,936
İtmek, sıkıca tutmak							
Hiç olmadı	104	49	%49	55	%55		
Birkaç defa	84	42	%42	42	%42		
Sık sık	12	9	%9	3	%3	3,346	0,188
Tokat atmak							
Hiç olmadı	91	49	%49	42	%42		
Birkaç defa	93	42	%42	51	%51		
Sık sık	16	9	%9	7	%7	1,659	0,436
Yumruklamak, tekmelemek							
Hiç olmadı	162	80	%80	82	%82		
Birkaç defa	35	17	%17	18	%18		
Sık sık	3	3	%3	0	-	3,053	0,217
Sopa,kemer v.b. bir aletle vurmak							
Hiç olmadı	179	87	%87	92	%92		
Birkaç defa	19	11	%11	8	%8		
Sık sık	2	2	%2	0	-	2,613	0,271
Defalarca vurmak,dövmek							
Hiç olmadı	180	90	%90	90	%90		
Birkaç defa	16	7	%7	9	%9		
Sık sık	4	3	%3	1	%1	1,250	0,535
Bir yere kilitleme,hapsetme							
Hiç olmadı	176	86	%86	90	%90		
Birkaç defa	20	10	%10	10	%10		
Sık sık	4	4	%4	0	-	4,091	0,129
Boğmaya çalışmak							
Hiç olmadı	188	92	%92	96	%96		
Birkaç defa	12	8	%8	4	%4		
Sık sık	0	0	-	0	-	1,418	0,234
Yakmak (sigara v.b.)							
Hiç olmadı	199	100	%100	99	%99		
Birkaç defa	1	0	-	1	%1		
Sık sık	0	0	-	0	-	1,005	0,316
Bıçak çekmek							
Hiç olmadı	194	97	%97	97	%97		
Birkaç defa	6	3	%3	3	%3		
Sık sık	0	0	-	0	-	0,000	1,000

Bıçaklamak							
Hiç olmadı	198	98	%98	100	%100		
Birkaç defa	1	1	%1	0	-		
Sık sık	1	1	%1	0	-	2,020	0,364
Silah ile korkutmak							
Hiç olmadı	193	97	%97	96	%96		
Birkaç defa	6	2	%2	4	%4		
Sık sık	1	1	%1	0	-	1,672	0,433
Ateşli silah kullanmak, ancak yaralamamak							
Hiç olmadı	199	99	%99	100	%100		
Birkaç defa	0	0	-	0	-		
Sık sık	1	1	%1	0	-	1,005	0,316
Ateşli silah kullanarak yaralamak							
Hiç olmadı	100	100	%100	100	%100		
Birkaç defa	-	-	-	-	-		
Sık sık	-	-	-	-	-	x	x

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, anne-babaları tarafından bir şey fırlatmak; itmek, sıkıca tutmak; tokat atmak; yumruklamak, tekmelemek; sopa, kemer v.b. gibi bir aletle vurmak; defalarca vurmak, dövmek; bir yere kilitlemek, hapsetmek; boğmaya çalışmak; yakmak (sigara v.b.); bıçak çekmek; bıçaklamak; silah ile korkutmak; ateşli silah kullanmak ancak yaralamamak açısından karşılaştırıldıklarında, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen; bir şey fırlatmak; tokat atmak; yakmak ve silah ile korkutmak açısından çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre yüksek olduğunu görmekteyiz. İtmek, sıkıca tutmak; yumruklamak, tekmelemek; sopa, kemer v.b. bir aletle vurmak; bir yere kilitlemek, hapsetmek; boğmaya çalışmak; bıçaklamak ve ateşli silah kullanmak ancak yaralamamak açısından karşılaştırdığımızda ise çalışan kadınların oranının, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Ateşli silah kullanarak yaralamak açısından karşılaştırdığımızda ise iki grup arasındaki fark anlamsızdır.

Tablo 25. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileden Herhangi Biri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması

Aileden herhangi biri tarafından uygulanan cinsel istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Cinsel içerikli sıfatlar kullanılması							
Hiç olmadı	178	90	%90	88	%88		
Birkaç defa	21	10	%10	11	%11		
Sık sık	1	-	-	1	%1	1,070	0,586
Cinsel içerikli dokunmalar							
Hiç olmadı	178	88	%88	90	%90		
Birkaç defa	21	12	%12	9	%9		
Sık sık	1	-	-	1	%1	1,451	0,484
Cinsel ilişkiye girme							
Hiç olmadı	195	97	%97	98	%98		
Birkaç defa	2	2	%2	-	-		
Sık sık	3	1	%1	2	%2	2,338	0,311
Tecavüz							
Hiç olmadı	198	99	%99	99	%99		
Birkaç defa	1	1	%1	-	-		
Sık sık	1	-	-	1	%1	2,000	0,368

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; aileden herhangi biri tarafından cinsel içerikli sıfatlar kullanılması, cinsel içerikli dokunmalar, cinsel ilişkiye girme ve tecavüz şeklinde cinsel istismara uğramaları açısından karşılaştırıldıklarında aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen; cinsel içerikli sıfatlar kullanılması ve tecavüz açısından çalışmayan kadınların oranının çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Aileden biri tarafından cinsel içerikli dokunmalar ve cinsel ilişkiye girme açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışan kadınların oranı daha yüksektir.

Tablo 26. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileden Olmayan Herhangi Biri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması

Aileden olmayan herhangi biri tarafından uygulanan cinsel istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Cinsel içerikli sıfatlar kullanılması							
Hiç olmadı	126	54	%54	72	%72		
Birkaç defa	73	45	%45	28	%28		
Sık sık	1	1	%1	-	-	7,530	0,023
Cinsel içerikli dokunmalar							
Hiç olmadı	132	59	%59	73	%73		
Birkaç defa	66	39	%39	27	%27		
Sık sık	2	2	%2	-	-	5,667	0,059
Cinsel ilişkiye girme							
Hiç olmadı	188	91	%91	97	%97		
Birkaç defa	10	7	%7	3	%3		
Sık sık	2	2	%2	-	-	3,791	0,150
Tecavüz							
Hiç olmadı	199	100	%100	99	%99		
Birkaç defa	1	-	-	1	%1		
Sık sık	-	-	-	-	-	1,005	0,316

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; aileden olmayan herhangi biri tarafından cinsel içerikli sıfatlar kullanılması açısından karşılaştırıldıklarında; çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Cinsel içerikli dokunmalar, cinsel ilişkiye girme ve tecavüz şeklinde cinsel istismara uğramaları açısından karşılaştırıldıklarında ise; iki grup arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Buna rağmen aileden olmayan biri tarafından cinsel içerikli dokunmalar ve cinsel ilişkiye girme açısından karşılaştırıldıklarında çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlara göre daha yüksek; tecavüz açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışmayan kadınların oranı çalışan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 27. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aile İçinde Doktora ya da Hastaneye Başvuracak Şekilde Hırpalanmaları Açısından Karşılaştırılması

	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Aile İçinde Doktora ya da Hastaneye Başvuracak Şekilde Hırpalanmaları							
Hiç olmadı	176	89	%89	87	%87		
Birkaç defa	23	11	%11	12	%12		
Sık sık	1	-	-	1	%1	1,066	0,587

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; aile içinde doktora ya da hastaneye başvuracak şekilde hırpalanmaları açısından karşılaştırıldıklarında; iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, çalışmayan kadınların oranının çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 28. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Aileleri Tarafından Uğradıkları Şiddet Sebebiyle Polise Başvurmaları Açısından Karşılaştırılması

	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Aileleri Tarafından Uğradıkları Şiddet Sebebiyle Polise Başvurmaları							
Hiç olmadı	196	98	%98	98	%98		
Birkaç defa	2	1	%1	1	%1		
Sık sık	2	1	%1	1	%1	0,000	1,000

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; aileleri tarafından uğradıkları şiddet sebebiyle polise başvurmaları açısından karşılaştırıldıklarında; iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kadınların çoğunluğu şiddet sebebiyle polise başvurmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 29. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne ve Babalarının Aile İçinde Uyguladıkları Şiddet Açısından Karşılaştırılması

Anne ve Babalarının Aile İçinde Uyguladıkları Şiddet	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Babam annemi döver							
Hiç olmadı	133	67	%67	66	%66		
Birkaç defa	58	29	%29	29	%29		
Sık sık	9	4	%4	5	%5	0,119	0,942
Annem babamı döver							
Hiç olmadı	193	94	%94	99	%99		
Birkaç defa	7	6	%6	1	%1		
Sık sık	-	-	-	-	-	3,701	0,054
Babam beni döver							
Hiç olmadı	115	56	%56	59	%59		
Birkaç defa	76	41	%41	35	%35		
Sık sık	9	3	%3	6	%6	1,552	0,460
Babam kardeşlerimi döver							
Hiç olmadı	114	55	%55	59	%59		
Birkaç defa	75	41	%41	34	%34		
Sık sık	11	4	%4	7	%7	1,612	0,447
Annem beni döver							
Hiç olmadı	108	48	%48	60	%60		
Birkaç defa	75	43	%43	32	%32		
Sık sık	17	9	%9	8	%8	3,005	0,223
Annem kardeşlerimi döver							
Hiç olmadı	109	49	%49	60	%60		
Birkaç defa	75	43	%43	32	%32		
Sık sık	16	8	%8	8	%8	2,723	0,256

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup ailelerinde; babanın anneyi dövmesi, annenin babayı dövmesi, babanın kendisini dövmesi, babanın kardeşlerini dövmesi, annenin kendisini dövmesi ve annenin kardeşlerini dövmesi açısından karşılaştırıldıklarında; aralarında anlamlı fark bulunamamıştır. Buna rağmen; annenin babayı dövmesi, babanın kendisini dövmesi, babanın kardeşlerini dövmesi, annenin kendisini dövmesi ve annenin kardeşlerini dövmesi açısından karşılaştırıldıklarında çalışan kadınların oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Babanın anneyi dövmesi açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 30. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Anne ve Babalarının Doğru Bulmadığı Bir Davranışta Bulunduklarında Karşılaştıkları Tepkiler Açısından Karşılaştırılması

Anne ve Babalarının Doğru Bulmadığı Bir Davranışta Bulunduklarında Karşılaştıkları Tepkiler	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Hemen yardıma koşarlar							
Hiç olmadı	74	36	%36	38	%38		
Birkaç defa	64	30	%30	34	%34		
Sık sık	62	34	%34	28	%28	0,885	0,643
Yumuşak davranır, öğüt verirler							
Hiç olmadı	73	34	%34	39	%39		
Birkaç defa	60	28	%28	32	%32		
Sık sık	67	38	%38	29	%29	1,818	0,403
İlgilenmezler							
Hiç olmadı	87	45	%45	42	%42		
Birkaç defa	74	38	%38	36	%36		
Sık sık	39	17	%17	22	%22	0,799	0,671
Bağırır, kavga ederler							
Hiç olmadı	98	49	%49	49	%49		
Birkaç defa	49	25	%25	24	%24		
Sık sık	53	26	%26	27	%27	0,039	0,981
Döverler							
Hiç olmadı	122	62	%62	60	%60		
Birkaç defa	44	19	%19	25	%25		
Sık sık	34	19	%19	15	%15	1,322	0,516

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup ailelerinde; anne ve babalarının doğru bulmadığı bir davranışta bulunduklarında karşılaştıkları tepkiler açısından karşılaştırıldıklarında; aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Fakat, çalışan kadınların anne-babalarının doğru bulmadığı bir davranışta bulundukları zaman, ailelerinin yardıma geldikleri, yumuşak davranıp, öğüt verdikleri daha çok görülürken; aynı durumda çalışmayan kadınların ailelerinin daha çok ilgisiz kaldıkları veya dövdükleri göze çarpmaktadır. Bağırıp, kavga etme açısından iki grubun ailelerinin arasında fark görülmemektedir.

Tablo 31. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı Duygusal İstismar Açısından Karşılaştırılması

Eşlerinin uyguladığı psikolojik istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Rahatsız eden takma isimle çağrılmak							
Hiç olmadı	113	60	%60	53	%53		
Birkaç defa	67	32	%32	35	%35		
Sık sık	20	8	%8	12	%12	1,368	0,505
Aşağılayıcı sıfatların kullanılması							
Hiç olmadı	77	37	%37	40	%40		
Birkaç defa	90	45	%45	45	%45		
Sık sık	33	18	%18	15	%15	0,390	0,823
İnanç ve hedefler ile alay edilmesi							
Hiç olmadı	85	43	%43	42	%42		
Birkaç defa	76	31	%31	45	%45		
Sık sık	39	26	%26	13	%13	6,924	0,031
Başkalarının yanında küçük düşürmek							
Hiç olmadı	79	39	%39	40	%40		
Birkaç defa	82	37	%37	45	%45		
Sık sık	39	24	%24	15	%15	2,870	0,238

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, eşleri tarafından inanç ve hedefleri ile alay edilmesi açısından karşılaştırıldığında; çalışmayan kadınların oranları çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Eşleri tarafından rahatsız eden takma isimle çağrılmak, aşağılayıcı sıfatların kullanılması ve başkalarının yanında küçük düşürmek açısından karşılaştırıldıklarında ise, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Fakat çalışmayan kadınların eşleri tarafından rahatsız oldukları takma bir isimle çağırılma oranları, çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Eşleri tarafından aşağılayıcı sıfatların kullanılması ve başkalarının yanında küçük düşürülmek açısından ise, çalışan kadınların oranının daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 32. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı İhmal Açısından Karşılaştırılması

Eşlerinin Uyguladığı İhmal	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Sevgi ve ilgi görmemek							
Hiç olmadı	77	37	%37	40	%40		
Birkaç defa	66	25	%25	41	%41		
Sık sık	57	38	%38	19	%19	10,329	0,006
Sorunları olduğunda destek görmemek							
Hiç olmadı	78	37	%37	41	%41		
Birkaç defa	62	26	%26	36	%36		
Sık sık	60	37	%37	23	%23	5,085	0,079
Hastalandığında bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek							
Hiç olmadı	112	55	%55	57	%57		
Birkaç defa	62	31	%31	31	%31		
Sık sık	26	14	%14	12	%12	0,190	0,910
İhtiyacı olan birşeyi almak için mümkün olduğu halde para verilmemesi							
Hiç olmadı	98	49	%49	49	%49		
Birkaç defa	61	28	%28	33	%33		
Sık sık	41	23	%23	18	%18	1,020	0,601
Başarıları ile ilgilenilmemesi							
Hiç olmadı	98	48	%48	50	%50		
Birkaç defa	48	18	%18	30	%30		
Sık sık	54	34	%34	20	%20	6,670	0,036
Geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi							
Hiç olmadı	135	81	%81	54	%54		
Birkaç defa	26	11	%11	15	%15		
Sık sık	39	8	%8	31	%31	19,579	0,000
Eşlerinin kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanması							
Hiç olmadı	129	64	%64	65	%65		
Birkaç defa	61	28	%28	33	%33		
Sık sık	10	8	%8	2	%2	4,018	0,134

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, eşleri tarafından sevgi ve ilgi görmemek ve başarıları ile ilgilenilmemesi açılarından karşılaştırıldıklarında; çalışan kadınların oranları çalışmayan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Geçerli bir neden olmaksızın çalışmasına izin verilmemesi açısından karşılaştırıldıklarında ise; çalışmayan kadınların oranları çalışan kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Sorunları olduğunda destek görmemek, hastalandığında geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek ve eşlerinin kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullanması açılarından karşılaştırıldıklarında, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, yine çalışan kadınların oranlarının, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 33. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Uyguladığı Fiziksel İstismar Açısından Karşılaştırılması

Eşlerinin Uyguladığı Fiziksel İstismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Bir şey fırlatmak							
Hiç olmadı	88	43	%43	45	%41		
Birkaç defa	94	50	%50	44	%44		
Sık sık	18	7	%7	11	%11	1,317	0,518
İtmek, sıkıca tutmak							
Hiç olmadı	83	36	%36	47	%47		
Birkaç defa	97	54	%54	43	%43		
Sık sık	20	10	%10	10	%10	2,705	0,259
Tokat atmak							
Hiç olmadı	88	41	%41	47	%47		
Birkaç defa	89	45	%45	44	%44		
Sık sık	23	14	%14	9	%9	1,507	0,471
Yumruklamak, tekmelemek							
Hiç olmadı	148	73	%73	75	%75		
Birkaç defa	43	24	%24	19	%19		
Sık sık	9	3	%3	6	%6	1,608	0,447
Sopa,kemer v.b. bir aletle vurmak							
Hiç olmadı	180	90	%90	90	%90		
Birkaç defa	15	9	%9	6	%6		
Sık sık	5	1	%1	4	%4	2,400	0,301
Defalarca vurmak,dövmek							
Hiç olmadı	172	85	%85	87	%87		
Birkaç defa	20	12	%12	8	%8		
Sık sık	8	3	%3	5	%5	1,323	0,516
Bir yere kilitleme,hapsetme							
Hiç olmadı	178	87	%87	91	%91		
Birkaç defa	20	13	%13	7	%7		
Sık sık	2	-	-	2	%2	3,890	0,143
Boğmaya çalışmak							
Hiç olmadı	183	89	%89	94	%94		
Birkaç defa	16	11	%11	5	%5		
Sık sık	1	-	-	1	%1	3,387	0,184
Yakmak (sigara v.b.)							
Hiç olmadı	198	99	%99	99	%99		
Birkaç defa	1	1	%1	-	-		
Sık sık	1	-	-	1	%1	2,000	0,368
Bıçak çekmek							
Hiç olmadı	191	96	%96	95	%95		
Birkaç defa	9	4	%4	5	%5		
Sık sık	-	-	-	0	-	0,116	0,733

Bıçaklamak							
Hiç olmadı	198	99	%99	99	%99		
Birkaç defa	2	1	%1	1	%1		
Sık sık	-	-	-	-	-	0,000	1,000
Silah ile korkutmak							
Hiç olmadı	193	98	%98	95	%95		
Birkaç defa	6	2	%2	4	%4		
Sık sık	1	-	-	1	%1	1,713	0,425
Ateşli silah kullanmak, ancak yaralamamak							
Hiç olmadı	198	100	%100	98	%98		
Birkaç defa	2	-	-	2	%2		
Sık sık	-	-	-	-	-	2,020	0,155
Ateşli silah kullanarak yaralamak							
Hiç olmadı	99	100	%100	99	%99		
Birkaç defa	1	-	-	1	%1		
Sık sık	-	-	-	0	-	1,005	0,316

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, eşleri tarafından bir şey fırlatmak; itmek, sıkıca tutmak; tokat atmak; yumruklamak, tekmelemek; sopa, kemer v.b. gibi bir aletle vurmak; defalarca vurmak, dövmek; bir yere kilitlemek, hapsetmek; boğmaya çalışmak; yakmak (sigara v.b.); bıçak çekmek; bıçaklamak; silah ile korkutmak; ateşli silah kullanmak ancak yaralamamak; ateşli silah kullanarak yaralamak şeklinde fiziksel şiddet açısından karşılaştırıldıklarında, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna rağmen eşleri tarafından bir şey fırlatmak; itmek, sıkıca tutmak; tokat atmak; yumruklamak, tekmelemek; defalarca vurmak, dövmek; bir yere kilitlemek, hapsetmek; boğmaya çalışmak açısından karşılaştırıldıklarında çalışan kadınların oranının, çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Yakmak (sigara v.b.); bıçak çekmek; silah ile korkutmak; ateşli silah kullanmak ancak yaralamamak; ateşli silah kullanarak yaralamak açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışmayan kadınların oranı çalışan kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 34. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Cinsel İstismara Maruz Kalmaları Açısından Karşılaştırılması

Eşleri tarafından uygulanan cinsel istismar	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
İstemediği halde cinsel ilişkiye zorlama							
Hiç olmadı	97	43	%43	54	%54		
Birkaç defa	91	45	%45	42	%42		
Sık sık	12	8	%8	4	%4	3,119	0,210
İstemediği bir cinsel pozisyona zorlama							
Hiç olmadı	94	44	%44	50	%50		
Birkaç defa	95	52	%52	43	%43		
Sık sık	11	4	%4	7	%7	2,054	0,358
İstemediği halde hamile bırakılmak							
Hiç olmadı	149	76	%76	73	%73		
Birkaç defa	49	23	%23	26	%26		
Sık sık	2	1	%1	1	%1	0,244	0,885

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; eşleri tarafından istemediği halde cinsel ilişkiye zorlama, istemediği bir cinsel pozisyona zorlama ve istemediği halde hamile bırakılmak şeklinde cinsel istismara uğramaları açısından karşılaştırıldıklarında; iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna rağmen, eşleri tarafından istemediği halde cinsel ilişkiye zorlama ve istemediği bir cinsel pozisyona zorlama açısından karşılaştırıldıklarında çalışan kadınların oranı, çalışmayan kadınlara oranla yüksek bulunmuştur. İstemediği halde hamile bırakılmak şeklinde cinsel istismara uğramaları açısından karşılaştırıldıklarında ise, çalışmayan kadınların oranının, çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 35. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Doktora ya da Hastaneye Başvuracak Şekilde Hırpalanmaları Açısından Karşılaştırılması

	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Eşleri tarafından doktora ya da hastaneye başvuracak şekilde hırpalanmaları							
Hiç olmadı	167	84	%84	83	%83		
Birkaç defa	29	13	%13	16	%16		
Sık sık	4	3	%3	1	%1	1,316	0,518

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; eşleri tarafından doktora ya da hastaneye başvuracak şekilde hırpalanmaları açısından karşılaştırıldıklarında; aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, çalışmayan kadınların oranı, çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Genel olarak baktığımızda ise, kadınların büyük çoğunluğu eşleri tarafından doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 36. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşleri Tarafından Uğradıkları Şiddet Sebebiyle Polise Başvurmaları Açısından Karşılaştırılması

	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Eşleri tarafından uğradıkları şiddet sebebiyle polise başvurmaları							
Hiç olmadı	187	93	%93	94	%94		
Birkaç defa	11	6	%6	5	%5		
Sık sık	2	1	%1	1	%1	0,096	0,953

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; eşleri tarafından uğradıkları şiddet sebebiyle polise başvurmaları açısından karşılaştırıldıklarında; iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, çalışan kadınların polise başvurma oranı, çalışmayan kadınlara göre daha yüksektir. Fakat genel olarak baktığımızda, kadınların çoğunluğu eşleri tarafından uğradıkları şiddet sebebiyle polise başvurmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 37. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Eşlerinin Doğru Bulmadığı Bir Davranışta Bulunduklarında Karşılaştıkları Tepkiler Açısından Karşılaştırılması

Eşlerinin doğru bulmadığı bir davranışta bulunduklarında karşılaştıkları tepkiler	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Hemen yardıma koşar							
Hiç olmadı	93	46	%46	47	%47		
Birkaç defa	64	31	%31	33	%33		
Sık sık	43	23	%23	20	%20	0,283	0,868
Yumuşak davranır, öğüt verir							
Hiç olmadı	92	45	%45	47	%47		
Birkaç defa	66	33	%33	33	%33		
Sık sık	42	22	%22	20	%20	0,139	0,933
İlgilenmez							
Hiç olmadı	75	40	%40	35	%35		
Birkaç defa	83	41	%41	42	%42		
Sık sık	42	19	%19	23	%23	0,726	0,695
Bağırır, kavga eder							
Hiç olmadı	65	36	%36	29	%29		
Birkaç defa	91	42	%42	49	%49		
Sık sık	44	22	%22	22	%22	1,292	0,524
Aşağılar							
Hiç olmadı	86	44	%44	42	%42		
Birkaç defa	72	36	%36	36	%36		
Sık sık	42	20	%20	22	%22	0,142	0,932
Fiziksel şiddet uygular							
Hiç olmadı	136	65	%65	71	%71		
Birkaç defa	44	24	%24	20	%20		
Sık sık	20	11	%11	9	%9	0,828	0,661
Cinsel şiddet uygular							
Hiç olmadı	151	73	%73	78	%78		
Birkaç defa	37	20	%20	17	%17		
Sık sık	12	7	%7	5	%5	0,742	0,690

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup; eşlerinin doğru bulmadığı bir davranışta bulunduklarında karşılaştıkları tepkiler açısından karşılaştırıldıklarında, aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen; çalışan kadınların eşlerinin doğru bulmadığı bir davranışta bulunduklarında, eşlerinin yardım ettikleri, yumuşak davranıp öğüt verdikleri veya fiziksel ya da cinsel şiddet uyguladıkları daha çok görülürken; çalışmayan kadınların eşlerinin ilgisiz kaldıkları, bağırıp kavga ettikleri veya aşağıladıkları daha çok görülmektedir.

Tablo 38. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların, Şiddete Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması

Şiddete yönelik tutumları	C**	Çalışan		Çalışmayan		X ²	P*
		N	%	N	%		
Bir tokat şiddet değildir							
Katılmıyorum	149	80	%80	69	%69		
Bilmiyorum	12	6	%6	6	%6		
Katılıyorum	39	14	%14	25	%25	3,915	0,141
Hiçbir neden dayacağı kabul edilebilir gösteremez							
Katılmıyorum	33	21	%21	12	%12		
Bilmiyorum	7	1	%1	6	%6		
Katılıyorum	160	78	%78	82	%82	6,126	0,047
Nadir durumlarda son yöntem olarak dayak kullanılabilir							
Katılmıyorum	145	78	%78	67	%67		
Bilmiyorum	23	7	%7	16	%16		
Katılıyorum	32	15	%15	17	%17	4,481	0,106
Dayak atan kişi, problemleri etkin çözemeyen kişidir							
Katılmıyorum	14	10	%10	4	%4		
Bilmiyorum	13	9	%9	4	%4		
Katılıyorum	173	81	%81	92	%92	5,194	0,074
Bazı kişiler dayacağı hakeder							
Katılmıyorum	125	59	%59	66	%66		
Bilmiyorum	41	22	%22	19	%19		
Katılıyorum	34	19	%19	15	%15	1,082	0,582
Eşim bana vursa onu polise veririm							
Katılmıyorum	73	34	%34	39	%39		
Bilmiyorum	75	36	%36	39	%39		
Katılıyorum	52	30	%30	22	%22	1,693	0,429
Bir erkeğin, eşinin rızası olmadan onu cinsel ilişkiye zorlaması tecavüzdür							
Katılmıyorum	16	4	%4	12	%12		
Bilmiyorum	41	19	%19	22	%22		
Katılıyorum	143	77	%77	66	%66	5,066	0,079
Eşimin bana uyguladığı şiddeti ailemin bilmesi gerekmez							
Katılmıyorum	96	48	%48	48	%48		
Bilmiyorum	18	10	%10	8	%8		
Katılıyorum	86	42	%42	44	%44	0,269	0,874

Eşimin bana uyguladığı şiddeti çevremi bilmesi gerekmez							
Katılmıyorum	76	36	%36	40	%40		
Bilmiyorum	19	13	%13	6	%6		
Katılıyorum	105	51	%51	54	%54	2,875	0,237
Toplum boşanmaya kötü gözle bakıyor							
Katılmıyorum	77	42	%42	35	%35		
Bilmiyorum	21	13	%13	8	%8		
Katılıyorum	102	45	%45	57	%57	3,239	0,198
Toplum boşanan kadınlara kötü gözle bakıyor							
Katılmıyorum	76	43	%43	33	%33		
Bilmiyorum	22	14	%14	8	%8		
Katılıyorum	102	43	%43	59	%59	5,462	0,065
Mutsuz bir evlilik kesinlikle devam etmemelidir							
Katılmıyorum	26	12	%12	14	%14		
Bilmiyorum	20	8	%8	12	%12		
Katılıyorum	154	80	%80	74	%74	1,188	0,552
Çocukların varlığı, kötü bir evliliği sürdürmeye sebep değildir							
Katılmıyorum	40	20	%20	20	%20		
Bilmiyorum	20	10	%10	10	%10		
Katılıyorum	140	70	%70	70	%70	0,000	1,000
Aşağıdaki seçenekler, bir kadının kötü giden bir evliliği bitirmesinde kolaylaştırıcı rol oynayabilir							
Ekonomik bağımsızlık							
Katılmıyorum	24	14	%14	10	%10		
Bilmiyorum	4	3	%3	1	%1		
Katılıyorum	172	83	%83	89	%89	1,876	0,391
İş sahibi olmak							
Katılmıyorum	25	15	%15	10	%10		
Bilmiyorum	7	4	%4	3	%3		
Katılıyorum	168	81	%81	87	%87	1,357	0,507
Aile desteği							
Katılmıyorum	23	13	%13	10	%10		
Bilmiyorum	16	11	%11	5	%5		
Katılıyorum	161	76	%76	85	%85	3,144	0,208

Ailenin ekonomik desteği							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	27	16	%16	11	%11		
Katılıyorum	14	9	%9	5	%5		
	159	75	%75	84	%84	2,578	0,276
Eğitimli olmak							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	28	18	%18	10	%10		
Katılıyorum	12	7	%7	5	%5		
	160	75	%75	85	%85	3,244	0,197
Çalışıyor olmak							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	18	11	%11	7	%7		
Katılıyorum	10	5	%5	5	%5		
	172	84	%84	88	%88	0,982	0,612
Aileden kalma mal-mülk sahibi olmak							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	23	13	%13	10	%10		
Katılıyorum	22	12	%12	10	%10		
	155	75	%75	80	%80	0,734	0,693
İyi arkadaşlara sahip olmak							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	37	19	%19	18	%18		
Katılıyorum	30	19	%19	11	%11		
	133	62	%62	71	%71	2,769	0,250
Yeni bir erkek							
Katılmıyorum							
Bilmiyorum	29	13	%13	16	%16		
Katılıyorum	35	20	%20	15	%15		
	136	67	%67	69	%69	1,054	0,590

*p<0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

**C:İlgili soruyu cevaplayan kadın sayısı

İki grup, şiddete yönelik tutumları açısından karşılaştırıldıklarında, aralarında anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen, iki grubun tutumları arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

Genel olarak kadınların hepsi bir tokatı şiddet gibi algıladıklarını ifade ederken; çalışan kadınlar, bir tokatı şiddet olarak gördüklerini, çalışmayan kadınlara göre daha fazla belirtmişlerdir.

Kadınların çoğu dayanın kabul edilebilir bir nedeni olmadığını, nadir durumlarda bile dayanın kullanılamayacağını ve dayak atan kişinin problemleri etkin çözemeyen kişiler olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmayan kadınlar, dayanın kabul edilebilir bir nedeni olmadığını ve dayak atan kişinin problemleri etkin çözemeyen kişiler olduklarını çalışan kadınlara göre daha fazla ifade etmiş olmalarına rağmen, nadir durumlarda son yöntem olarak dayanın kullanılabileceğini de çalışan kadınlara oranla daha fazla belirtmişlerdir.

Kadınların çoğu hiç kimsenin dayayı hak etmeyeceğini ifade ettikleri halde, çalışan kadınlar, bazı kişilerin dayayı hakedebileceğini, çalışmayan kadınlara göre daha fazla ifade etmişlerdir.

Eşleri kendilerine vurduğu takdirde polise başvurma oranlarını karşılaştırdığımızda, çalışan kadınların polise daha fazla başvurduğunu görmekteyiz. Fakat genel olarak baktığımızda, kadınların çoğu polise başvurmadığını veya bu konuda kararsız kaldığını ifade etmiştir.

Çalışan kadınlar çoğunlukta olmak üzere, kadınların çoğu, bir erkeğin eşini cinsel ilişkiye zorlamasını tecavüz olarak değerlendirmektedir. Fakat çalışmayan kadınlar arasında tecavüz olarak değerlendirmeyen veya bu konuda kararsız olanları daha fazla görmekteyiz.

Eşlerinin kendilerine uyguladığı şiddeti çevrelerine veya ailelerine anlatma açısından karşılaştırdığımızda, çalışan kadınların genelde anlatmayı daha çok tercih

ettikleri görülmektedir. Çalışmayan kadınlar genelde, uğradıkları şiddeti ailelerine ve özellikle çevrelerine anlatmayı tercih etmemektedirler.

Çalışmayan kadınlar, toplumun boşanmaya ve boşanan kadınlara kötü gözle baktığını daha fazla ifade etmektedirler.

Çalışan kadınlar, mutsuz bir evliliğin devam etmemesi gerektiğini, çalışmayan kadınlara göre daha fazla ifade etmişlerdir.

Her iki gruptaki kadının çoğu da, çocukların varlığının, kötü giden bir evliliği sürdürmeye sebep olmadığını belirtmişlerdir.

Kötü giden bir evliliği bitirmede kolaylaştırıcı rol oynayabilecek unsurlar açısından iki grubu karşılaştırdığımızda; çalışmayan kadınların ekonomik bağımsızlık, iş sahibi olmak, aile desteği, ailenin ekonomik desteği, eğitilmiş olmak, çalışıyor olmak, aileden kalma mal-mülk sahibi olmak, iyi arkadaşlara sahip olmak ve yeni bir erkeğin hayatlarında olmasından, çalışan kadınlara göre daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmamız, KKTC’de kadına yönelik şiddetin varlığını ortaya koymakta ve kadınların çalışıp çalışmamalarının şiddeti yaşama düzeylerinde çok büyük bir fark yaratmadığını göstermektedir.

Çalışmamıza katılan kadınların genel özellikleri;

Çalışmaya katılan evli kadınların sayısı, boşanmış, dul ve ayrı yaşayanlara oranla daha fazladır. Çalışan kadınlarla çalışmayan kadınlar arasında medeni durum açısından fark bulunamamasına rağmen, çalışmayan kadınlar arasında evli olanların, çalışan kadınlar arasında ise boşanmış, dul ve ayrı olanların daha fazla olduğu görülmektedir. Genellikle çalışmayan kadınların meslek, eğitim, ekonomik ve sosyal destek yoksunluğu içinde olması, şiddet yüklü ilişkisini bitirme ve hayatında yeni bir dönemi başlatma güç ve cesaretini bulma konusunda güçlükler yaşamasına yol açar ve evliliğini sürdürmesini zorunlu kılar. Şiddete uğrayan kadınlar arasında evli kadınların çoğunluğu, pek çok araştırmanın da işaret ettiği bir bulgudur (Gelles, 1976; Dobash ve Dobash, 1979; Arıkan, 1987; Arıkan ve Koşar, 1994; Demiröz, 1996)

Evlilik süresi açısından iki grubu karşılaştırdığımız zaman, çalışmayan kadınların evliliklerinin daha uzun sürdüğü görülmektedir. Çalışmayan kadınlar ekonomik bağımsızlıklarının olmaması sebebiyle çaresiz kalarak, evliliklerini sürdürmeye zorunlu olmaktadır. Karaduman ve arkadaşları (1993), evlilik süresinin artmasıyla birlikte, kadınların şiddeti kabullenme oranlarının da arttığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan kadınların çoğu bir defa evlenmiş veya ilk evliliğini sürdüren

kişilerdir ve evlilik sayısı açısından da çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında fark bulunamamıştır.

Araştırmaya katılan çalışan kadınların çocuk sayısı 1-5 arasında değişirken (çoğunluğu 1-3 olmak üzere), çalışmayan kadınların çocuk sayısı 1-8 (çoğunluğu 1-5) arasındadır. Hafford (1991), şiddetin var olduğu ailelerin %80'inde çocuk olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma içinde yer alan kadınların tamamına yakınının en az bir çocuğa sahip oluşu da, bu görüşle paralellik arz etmektedir (Hafford, 1991:Aktaran Gülçür, 1996). Çocukların geleceği konusundaki kaygılar ve babasız bırakma endişesi kadının şiddeti benimsenmesine yardımcı olan etkenlerdir. Çocuk sayısının fazla oluşu da, evliliğin sürdürülmesinde ve şiddetin olağanlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Hem çalışan, hem de çalışmayan kadınların çoğunluğu evlilik öncesinde ilişki yaşamadığını belirtmişlerdir. İlişki yaşadığını belirten kadınların çoğunluğu da evlilik öncesinde bir kez ilişki yaşadığını ve uzun süreli ilişkiler yaşadıklarını, sonucun da çoğunlukla evlilikle sonuçlandığını ifade etmişlerdir. Evlilik öncesi yaşanan cinsel ilişki açısından da sonuç değişmemektedir. Kadınların büyük çoğunluğu, evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun sebebinin, Türk toplumundaki gelenek ve görenekler olması ihtimali yüksektir. Değişen sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlere karşın değişmeyen “kadın olma gerçeği”, kadının tüm toplumsal ilişkilerini belirlemektedir. Çok güçlü bir ataerkil aile yapısı ve cinsiyet ayırımı kadın için geçerli kuralları ve rolleri oluşturmaktadır. Bu toplum yapısı içinde kadın için “evlilik ve aile” vazgeçilmez bir öneme sahip olmaktadır (Arat,1995).

Çalışan kadınların ve çalışmayan kadınların üçte ikisi eşleriyle kendileri karar vererek evlenmişlerdir. Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların üçte biri de, ailelerinin tavsiyesi veya kararıyla evlendiğini ifade etmiştir. Türkiye’de yapılan

araştırmalarda, çalışan kadınların eşleriyle evliliğe kendilerinin karar verdiği daha çok görülürken, çalışmayan kadınlarda aileler aracılığıyla evlenme daha çok görülmektedir. Fakat yaptığımız araştırmaya katılan kadınların, evliliğe karar verme şekli açısından aralarında fark bulunamamıştır. Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye'ye göre daha küçük bir çevrenin oluşu ve çalışma ortamına giren bir kadının büyük bir çevre değişikliği yaşamaması arada fark olmamasının sebepleri arasında gösterilebilir. Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun eşleriyle aralarında akrabalık bağı yoktur. Çalışmayan kadınların eşleriyle aralarında akrabalık bağının daha fazla olduğu görülmektedir. Çevrelerinin daha kısıtlı olması ve genellikle aile çevresinde bulunmaları, çalışmayan kadınların eşleriyle aralarında akrabalık bağının daha fazla bulunmasına sebep olabilir.

Çalışmayan kadınların büyük çoğunluğu doğal olarak kendilerine ait gelire sahip olmadığını belirtmiştir. Çalışan kadınlar genel olarak çalıştıkları işten ve çalışma ortamlarından memnun olsalar da, elde ettikleri gelirden memnun olmadığını ifade edenlerin sayısı oldukça fazladır. Çalışan kadınların gelirleri ile eşlerinin gelir tablolarını karşılaştırdığımızda, erkeklerin gelirlerinin kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Erkeklerin çoğunluğu 751 milyon ile 1.500 milyon arasında gelir elde ederken, çalışan kadınlar 600 milyon ve altı ile 751-999 milyon arası gelir elde ettiğini belirtmiştir. Hem düzenli bir gelire sahip olmak, hem de bu gelirin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olmaması açısından durum kadının aleyhinde görünmektedir (Yıldırım, 1998). Yüzyıllar boyunca her toplumda kadın ve erkek arasında ayırım yapıldığı gibi, yine her toplumda ataerkil aile ve toplum yapısının egemen olduğu bir gerçektir. Kadın ve erkek arasında cinsiyet ayırımının bütün toplumlarda bir rol ayırımına yol açtığı, bu rol bölüşümü nedeniyle kadının ev ve özel yaşamla sınırlandığı, erkeğin ise toplumda evin ekmeğini kazanan, aile gelirini temin eden, kararlarda söz sahibi olan bir güç olarak etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Bir diğer ifade ile üretim işlevi erkeğe, üreme ve ev işleri kadına aittir. Kadının eğitim, çalışma ve çalışmasının karşılığını alması toplumsal ekinliklere katılması hep "kadın" olduğu için engellenmiş ve sınırlandırılmıştır (Koray, 2000). Kadınların yaptığı işin, aileye destek olmak için yapılan

bir çalışma olduğu yolundaki yaygın görüş, kadınların, ekonomik büyüme dönemlerinde gereksinme duyulan ve gerileme dönemlerinde bir kenara itilen yedek bir işgücü oluşturduğu düşüncesine yol açmakta ve kadınlarla erkekler arasında bir ücret eşitsizliği oluşturmaktadır (Wahl, 1984).

Çalışan ve çalışmayan kadınların üçte ikisi, en az bir kez eşinden ayrılmayı düşündüğünü ve yarısından fazlası da en az bir kez eşiyle boşanmadan ayrılık yaşadığını belirtmiştir. Fakat bu ayrılıkların çoğunun barışmayla sonuçlandığı görölmektedir. Her iki grupta da en çok görölen barışma sebepleri ekonomik nedenler ve çocukların varlığıdır. Çocukların geleceği, ekonomik kaygılar ve aile baskısının etkisi şiddetin benimsenmesinde ve evliliğin sürdürölmesinde önemli etkenler olarak görölmektedir (Karaduman ve ark., 1993). Kadının uğradığı şiddeti sonlandırmak için evi terketmesinden bir süre sonra tekrar geri döndüğü görölmektedir. Eve dönüş nedenlerinin başında da çocukları gelmektedir. Bu bulgu, kadının anne kimliğinin şiddete katlanma, şiddetle birlikte yaşamak zorunda kalışına kaynaklık ettiğine işaret etmektedir. Şiddete uğrayan kadın, çocuklarını babasız bırakmaktan, tek başına büyütmekten kaçınmaktadır. Kadının ekonomik yetersizliği de, aleyhine işleyen nedenlerdendir. Uğradığı şiddete bir son vermek için çıkış yolu arama sürecinde, ailesinin kendisine destek ve yardım vereceğini uman kadının, manevi olarak da yalnız bırakıldığı görölmektedir. Kadın; ailesinin evi terk kararına destek vermediğini, yalnız bırakıldığını ve şiddete uğradığı eve geri dönmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Kadın çaresizlikten, olanaksızlıktan, kendi hayatı ile ilgili özgürce karar almasını kolaylaştırıcı seçeneklerin olmayışından ve çocuklarını, bir figür olarak kalsa bile babanın varolduğu bir ortamda büyütmek istediğinden dolayı eve geri dönmektedir (Yıldırım, 1998).

Hem çalışan hem çalışmayan kadınların çoğunluğu hiç boşanma yaşamamış veya sadece bir defa boşanma yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Çalışmayan kadınlarda

boşanma daha az görülmektedir. 2001 yılında Çakıcı ve arkadaşları tarafından yapılan kadına yönelik şiddet araştırmasında, şiddete bağlı boşanmaların düşük olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni çalışmayan kadınların zaten maddi bağımsızlığı olmayan, aile desteği düşük kişiler olması varsayılmıştır. Eğitim düzeyi yüksek, çalışan kadınlarda şiddetin daha sık boşanmaya yol açtığı görüşü hakimdir. Evlilik sürdürülürken hukuki yardım hemen hemen hiç aranmazken, sadece boşanma sırasında hukuki yardım alınmaktadır (Çakıcı ve diğerleri, 2001). Çalışan ve çalışmayan kadınların aileleri incelendiğinde, anne-babalarının da çoğunlukla boşanma yaşamamış olduğu görülmektedir.

Ailede yaşanan şiddetin genel görünüşleri;

Çalışan kadınlarla çalışmayan kadınların, aileleri tarafından psikolojik istismar, ihmal, fiziksel ve cinsel istismara uğramaları açısından aralarında fark bulunamamıştır. Ancak, ailelerin psikolojik istismarı ve ihmali, fiziksel ve cinsel istismardan daha fazla uyguladıkları anlaşılmaktadır. Bunun sebebi, toplumda psikolojik istismar ve ihmalin şiddet olarak algılanmaması olabilir. Fiziksel istismar uygulanırken de beraberinde hakaret, aşağılama ve bu davranışı hak ettiği yönünde suçlamalar eşlik etmektedir. Fiziksel istismar olarak, ailelerin daha çok bir şey fırlatmak, itmek, sıkıca tutmak, tokat atmak, yumruklamak, tekmelemek, sopa, kemer gibi bir aletle vurmak, defalarca vurmak ve bir yere kilitleme gibi davranışları sergiledikleri görülmektedir. Boğmaya çalışmak, yakmak, bıçak çekmek, bıçaklamak, silahla korkutmak, yaralamadan ateşli silah kullanmak ve ateşli silah kullanarak yaralamak daha az görülen durumlardır. Pagelow (1984) ve Na'amat (1991)'a göre, kadınların maruz kaldığı fiziksel olan ve fiziksel olmayan şiddet (sözel, ekonomik, cinsel şiddet) ortalamaları birbirine yakındır. Şiddete uğrayan kadının her iki şiddet türüne birlikte uğradığı görülmektedir. Bir şiddet türünün varlığı, diğerini yok saymamakta, aksine birbiriyle içiçe tezahür etmektedir. Araştırmayla elde edilen, şiddete uğrayan kadınların salt birine değil her türüne uğradıkları şiddetin sözlü, duygusal, fiziksel ve cinsel biçimler açısından birbiriyle içiçe

görünür olduğu sonucu, konuyla ilgili literatürle paralellik göstermektedir (Pagelow, 1984 ve Na'amat, 1991).

Çalışan ve çalışmayan kadınların, aileleri tarafından doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalanmaları açısından aralarında fark bulunamamıştır. Fakat şiddet görse dahi, iki gruptaki kadınların da susmayı tercih ettiği ve polise başvurmadığı görülmektedir. Bu kadınların, ihtiyaç duymadıklarından değil, uğradıkları şiddetten kaynaklanan şikayetlerini kendi kendilerine giderme, utanma, hastaneye ulaşma güçlüğü, bilgisizlik, bilinçsizlik veya boşverme nedenleriyle hastaneye veya polise gitmedikleri görülmektedir (Yıldırım, 1998). 2001 yılında Çakıcı ve arkadaşları tarafından yapılan kadına yönelik şiddet araştırmasında da benzer sonuçlar bulunmuştur. Aile içi şiddet mahrem bir olay olarak algılandığından, ancak ağır yaralanmalarda hastane başvurusu olduğu belirtilmektedir (Çakıcı ve ark., 2001). Yıldırım (1998), ev içinde uğradığı şiddeti yine özel alanında bırakan, kamusal alanda toplumsal huzur ve asayiş sağlamla görevli polisi, aile içi ilişkilere taşımayan bu gruptaki kadınlarda, “kol kırılır yen içinde kalır” atasözündeki anlayışın hakim olduğunu belirtmektedir. Polise başvuran kadınlarda ise çaresizlik, polisin korkutucu, vazgeçirici bir etkisinin olabileceği umudunun son çözüm yolu olarak görüldüğü gözlenmiştir (Yıldırım, 1998).

Çalışan ve çalışmayan kadınların ebeveynlerinin aile içinde uyguladığı şiddet açısından aralarında fark bulunamamıştır. Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların, aile içinde babadan anneye ve babadan çocuklara yönelik şiddet olaylarına maruz kaldığı görülmektedir. Aile içi şiddetin öncelikle kadına ve çocuğa yönelik olarak görüldüğü düşünülecek olursa, çocukların evde yaşanan şiddetten paylarına düşen şiddeti ciddi boyutlarda yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu durum çeşitli araştırmacıların sürekli değindiği, vurguladığı bir husustur. Çakıcı ve arkadaşlarının 1996 ve 2003 yıllarında KKTC genelinde yaptıkları “çocuk istismarı” yaygınlık çalışmasında da benzer sonuçlar alınmıştır (Çakıcı ve Çakıcı, 1996 ve 2003). Anne ve babanın geçmişlerinde şiddet deneyiminin olması, çocuğa yönelik şiddet göstermede

önemli rol oynayabilmekte ve şiddet davranışını göre öre öğrenen kişilerin, anne-baba olduklarında bu davranışları çocuklarına karşı göstermeleri mümkün olabilmektedir (Yıldırım, 1998). Gelles'in (1980) şiddetin ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden biri olarak gördüğü, şiddetin kuşaklararası aktarımı, bu araştırmada da gözlenmiştir. (Gelles, 1980). Çocukların sosyalizasyonu, aile kurumunun en önemli fonksiyonlarından biridir. Anne-baba; bu fonksiyonları gerçekleştirmesi gereken temel kişilerdir.

Eşle yaşanan şiddetin genel görünüşleri;

Çalışan kadınlarla çalışmayan kadınların, eşleri tarafından psikolojik istismar, ihmal, fiziksel ve cinsel istismara uğramaları açısından aralarında fark bulunamamıştır. Ancak, eşlerin psikolojik istismarı ve ihmali, fiziksel ve cinsel istismardan daha fazla uyguladıkları da göze çarpmaktadır. Fakat fiziksel istismar uygulanırken de beraberinde hakaret, aşağılama, bu davranışı hak ettiği yönünde suçlamalar yine eşlik etmektedir. Bir şey fırlatmak; itmek; tokat atmak; yumruklamak; defalarca vurmak; bir yere kilitlemek ve boğmaya çalışmaya, çalışan kadınların daha fazla maruz kaldığı görülürken; yakmak (sigara v.b.); bıçak çekmek; silah ile korkutmak; yaralamadan ateşli silah kullanmak ve ateşli silah kullanarak yaralamaya, çalışmayan kadınların daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur. Elde edilen verilere bakıldığında, çalışmayan kadınların çalışan kadınlara oranla, eşleri tarafından daha ağır fiziksel istismara maruz kaldıkları göze çarpmaktadır. Çalışmayan kadınların ekonomik bağımsızlıklarının olmaması sebebiyle daha çaresiz konumda olmaları ve evliliklerini sürdürmek için şiddete daha fazla kabul göstermeleri, istismarı daha şiddetli yaşamalarına sebep olmaktadır.

Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların, eşleri tarafından hayatlarında en az bir kez, istemediği halde cinsel ilişkiye zorlama, istemediği bir cinsel pozisyona zorlama ve istemediği halde hamile bırakılmak şeklinde cinsel istismara maruz kaldıkları ve cinsel istismara uğramaları açısından aralarında fark olmadığı görülmektedir. Fakat

genel olarak veriler incelendiğinde, çalışan kadınların zorla cinsel ilişkiye girme ve istemedikleri cinsel bir pozisyona zorlanma şeklinde istismara daha fazla maruz kaldıkları görülürken, çalışmayan kadınların daha çok istemediği halde hamile bırakılmak şeklinde istismara uğradıkları göze çarpmaktadır. Evlilikte çocuk sayısının fazla olması kadınların şiddete katlanmalarının en önemli sebeplerinden olduğu için, çalışmayan kadınlar istemedikleri halde hamile bırakılmak şeklinde istismara daha fazla maruz kalmaktadırlar. Yapılan araştırmalar, kadınların kocalarına bağımlı olduklarından dolayı eşler arası ilişkiye daha büyük değer verdiğini ortaya koymuştur. Kadın, kocasından şiddet görse dahi bunu kabullenerek eşiyle birlikte yaşamayı sürdürmektedir. Çünkü ekonomik özgürlüğü olmayan kadın buna mecbur kalmaktadır. Ekonomik özgürlüğü olan kadın ise, ailedeki bütünleştirici rolünden dolayı eşinin şiddetine katlanmaya deva etmektedir (T. İş Bankası, 1998).

Çalışmaya katılan kadınların, eşleri tarafından doktora veya hastaneye başvuracak şekilde hırpalandıkları görülmektedir. Çalışma hayatının varlığı hırpalanma olayının önüne geçmemektedir. Fakat şiddet görse dahi, iki gruptaki kadınların da, ailelerinde uğradıkları şiddeti gizledikleri gibi yine susmayı tercih ettikleri ve polise başvurmadıkları görülmektedir. 2001 yılında Çakıcı ve arkadaşları tarafından yapılan kadına yönelik şiddet araştırmasında da, aile içi şiddet mahrem bir olay olarak algılandığından, ancak ağır yaralanmalarda hastane başvurusu olduğu belirtilmektedir (Çakıcı ve ark., 2001). Yıldırım (1998), kadınlarda ev içinde uğradığı şiddeti yine özel alanında bırakan, kamusal alanda toplumsal huzur ve asayiş sağlamla görevli polisi, aile içi ilişkilere taşımak istemeyen bir anlayışın hakim olduğunu belirtmektedir. Polise başvuran kadınlarda ise çaresizlik, polisin korkutucu, vazgeçirici bir etkisinin olabileceği umuduyla son çözüm yolu olarak görüldüğü gözlenmiştir (Yıldırım, 1998).

Kadınların genel olarak şiddetle ilgili tutumları ise;

Çalışmayan kadınlar arasında, bir tokatı şiddet gibi algılamayanlar, dayanın kabul edilebilir nedenleri olabileceğini ve nadir durumlarda dayanın kullanılabileceğini ifade edenler çalışan kadınlara göre daha fazladır. Çalışan kadınlar, bazı kişilerin dayayı hakedebileceğini belirtmişlerdir.

Çalışan kadınlar arasında dayak atan kişinin problemleri etkin çözemeyen kişiler olduklarını belirtenler daha fazladır. Çalışan kadınların eşi kendisine vurduğu takdirde polise başvurma konusunda daha cesur olduğunu görülmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında kadınların çoğunun polise başvurmadağı veya bu konuda kararsız kaldığı göze çarpmaktadır. Bu sonuçlar, araştırmaya kadılan kadınların şiddet karşısındaki davranışları ve ilgili literatürle de paralellik göstermektedir (Yıldırım, 1998). Çalışan kadınların ekonomik özgürlükleri nedeniyle kendine güvenlerinin daha fazla olması, şiddete uğradıkları takdirde polise gitme konusunda onları daha cesur kılabilmektedir.

Çalışmayan kadınlar arasında, bir erkeğin eşini cinsel ilişkiye zorlamasını tecavüz olarak değerlendirmeyenlerin daha fazla olduğunu görmekteyiz. Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların yarısına yakını, eşlerinin kendilerine uyguladığı şiddeti çevrelerine veya ailelerine anlatma taraftarı olmadığını ifade etmiştir. Genel olarak baktığımızda ise, çalışan kadınların genelde maruz kaldıkları şiddeti çevrelerine anlatmayı daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Çalışmayan kadınların genelde, uğradıkları şiddeti ailelerine ve özellikle çevrelerine anlatmayı tercih etmedikleri görülmektedir. Kadınların, hem ailenin kutsallığını ve mahremiyetini korumak, hem de bir iç sorunu dışarıya aktardığı, paylaştığı için görmesi muhtemel tepkiden korunmak için, uğradığı şiddeti en yakınları hariç kimseyle paylaşmadığı görülmektedir. Şiddet gören kadınların çoğu uğradığı şiddeti, örselenmişliğini, sorunlarını, duygularını, düşüncelerini kendine yakın hissettiği, sırdaşı gördüğü arkadaşıyla paylaşmaktadır. Genellikle bu yakın arkadaş da, uğradığı şiddetin tüm boyutlarını anlayabilecek, kendisiyle empti kurabilecek eşinden şiddet gören, benzer yaşantısı olan bir kadındır.

Bu paylaşım sürecinin kadına iki açıdan etkisi olabilir; birincisi, benzer yaşantılar içinde olduğunu görerek uğradığı şiddeti kabullenme, katlanma, onunla beraber yaşamayı öğrenme ve birlikteliğini sürdürmesini sağlayacak rasyonelleşmeyi ve meşrulaştırmayı yapabilir. Diğer bir sebep de, şiddetle başa çıkmada yeni yol ve yöntemler öğrenebilmesi ve uygulayabilmesidir (Yıldırım, 1998).

Hem çalışan hem çalışmayan kadınları büyük çoğunluğu, toplumun boşanmaya ve boşanan kadınlara kötü gözle baktığını düşünmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında, çalışmayan kadınların çalışan kadınlara göre, toplumun boşanmaya ve boşanan kadınlara kötü gözle baktığını daha fazla ifade ettikleri görülmektedir.

Çalışan ve çalışmayan kadınların %20'si de çocukları varsa, kötü gitse bile evliliklerini sürdürmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çocukların varlığı, şiddetin benimsenmesinde ve evliliğin sürdürülmesinde önemli bir etken olarak görülmektedir (Karaduman ve diğerleri, 1993). Kadının uğradığı şiddeti sonlandırmak için evi terketmesinden bir süre sonra, tekrar geri döndüğü görülmektedir. Eve dönüş nedenlerinin başında da çocukları gelmektedir. Bu bulgu, kadının anne kimliğinin şiddete katlanma, şiddetle birlikte yaşamak zorunda kalışına kaynaklık ettiğine işaret etmektedir. Şiddete uğrayan kadın, çocuklarını babasız bırakmaktan, tek başına büyütmekten kaçınmaktadır.

Kötü giden bir evliliği bitirmede kolaylaştırıcı rol oynayabilecek unsurlar açısından iki grubu karşılaştırdığımızda; çalışmayan kadınların ekonomik bağımsızlık, iş sahibi olmak, aile desteği, ailenin ekonomik desteği, eğitilmiş olmak, çalışıyor olmak, aileden kalma mal-mülk sahibi olmak, iyi arkadaşlara sahip olmak ve yeni bir erkeğin hayatlarında olmasından, çalışan kadınlara göre daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

Kayıtlara yeterince geçmemekle birlikte, kadınlara yönelik şiddet olaylarına pek çok ülkede sıklıkla rastlanmaktadır. Fakat kadınların istismarı, sadece batı ülkelerinin

sorunu değildir. Bu sonuçlar kadına yönelik şiddetin KKTC için de önlenmesi gereken bir sorun olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Sonuçlar, kadınlara yönelik şiddetin varlığı ortaya koymaktadır. Toplumda şiddetten söz ederken herkes, toplumu saran bir şiddet dalgasından yakınmaktadır. Aile içi şiddetten söz ederken de şiddetin pek çok ailede yaygın bir şekilde kullanıldığı vurgulanmakta, ancak görüşülen kişilerin hepsinde de kendi aileleri söz konusu olduğunda şiddetten söz etmeme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bugün birer anne-baba olan aile bireylerinin geçmişi ve kendi aileleri içinde, anne ve babalarının şiddet kullanımını değerlendirmelerinde de ortaya çıkmaktadır. Aile hep pembe gözlükle bakılan ve içinde olup bitenlerin yabancılardan gizlendiği bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır.

Herşeye karşın; ailede başta çocukların, daha sonra da kadınların şiddete maruz kaldıkları ve bu şiddet kullanımının da pek çok kez meşrulaştırıldığı gözlenmektedir. Bu durumun toplumun genelinde hakim olan güç ilişkilerinin bir yansıması olduğu ve kadınların bu meşrulaştırma temelinde aile içi şiddetin yeniden üretilmesine katkıda bulundukları söylenebilir. Aile içi şiddet kullanımı da kendi nedenlerini büyük ölçüde bir güç ilişkisi temelinde şekillenen genel toplumsal şiddetten alır. Koca, kendisini, ailede gücün ve iktidarın sahibi olarak görür. Karısını ve çocukları ise kendine bağımlı varlıklar hatta, bir anlamda üzerlerinde her türlü tasarrufta bulunabileceği kendi mülkü olarak görür. Namus ve benzeri kavramların büyük ölçüde bu anlayış üzerinde şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Koca, erkek egemen toplumun genelindeki anlayışa paralel olarak, belli davranış normları oluşturup bir namus çerçevesi çizmekte, kadının

ve çocukların bu çerçevenin dışına çıkmalarını hoş görmemektedir. Bu temelde şiddeti de meşrulaştırmaktadır. Kadınlar ise çoğunlukla bu güç ilişkisini kabul ederek, bir anlamda şiddetin yeniden üretilmesine yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmanın sonuçları, kadının çalışma hayatında olmasının şiddeti yaşama düzeyini etkilemediğini göstermektedir. İster çalışsın, ister çalışmasın kadınlar yaşamlarının her döneminde, psikolojik istismar, ihmal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmaktadırlar. Buna rağmen araştırmaya katılan kadınların uğradıkları şiddeti gizlemeyi tercih ettikleri ve aileleri veya eşleri tarafından hastaneye başvuracak kadar hırpalansalar bile en son çare olarak hastaneye veya polise gittikleri görülmektedir. Hem çalışan hem çalışmayan kadınların, maruz kaldıkları şiddete katlanmalarının en önemli sebepleri ekonomik sebepler ve çocukların varlığıdır. Çalışan kadınların ekonomik bakımdan biraz daha özgür olmalarından dolayı şiddeti yaşama düzeyleri daha hafif olurken çalışmayan kadınlar daha ağır istismara uğramaktadırlar.

ÖNERİLER

Dünyada çeşitli ülkelerde ve etnik gruplarda yapılan çalışmalara göre kadına yönelik şiddetin bir çok ülkede bulunduğu gösterilmiştir. Ancak dünyanın bazı bölgelerinde kadına yönelik şiddet yaşanmamaktadır. Böyle bir ortamın varlığı kadına yönelik şiddetin önlenemez bir durum olduğu yönündeki düşüncüyü çürütmektedir.

Eşler arası şiddet, disiplinler arası kapsamlı değerlendirme gerektiren önemli bir halk sağlığı sorunudur. Korunmak için psikiyatrist, sosyolog, sosyal psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve eğitimcilerin ortak çalışmaları ile geliştirilecek kültüre uygun uzun vadeli programlar yapılmalıdır.

Eşler arası şiddetten korunmada bireyler, aileler, alt kültürler ve tüm toplum değişim için hedef alınmalıdır. Korunmanın ilk basamağı sorunun ortaya çıkmasını önlemektir. Bu nedenle kadınlara yönelik bilimsel araştırmalar yapılarak, topluma özgü risk faktörleri tespit edilmeli ve bunlarla mücadele edilmelidir. Ayrıca kadınlara yönelik eğitici programlar hazırlanarak, şiddetle başa çıkma mekanizmalarını ve benlik saygısını artırıcı eğitimler sağlanmalı ve sorunun ortaya çıkması önlenmeye çalışılmalıdır. Toplumun bilinç düzeyini ve farkındalığını artırmaya yönelik geniş eğitim programları ile erken ve etkin müdahalenin önemi vurgulanmalıdır. Yasal güçlere verilen düzenli hizmet içi eğitimle, kendi çatışmalarının işlerine yansımaları engellenmeli ve tüm yasal süreçlerin etkin olarak uygulanması sağlanmalıdır.

Çocuklukta şiddete maruz kalmak, ebeveynler arası şiddete tanık olmak, erkeğin ileride eşine şiddet uygulama ihtimalini artırır ve kadının şiddeti kabul etmesine neden olur. Bu nedenle çocuğa karşı uygulanan şiddeti önlemek, eşler arası şiddeti önleme konusunda önemli bir adımdır. Eşler arası şiddeti önlemek amacıyla etkin müdahaleler yaparak, çocukların ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olmalarını önlemek, gelecekteki eşler arası şiddeti önemli oranda azaltacaktır. Bu sebeple çocuk istismarının

önlenmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Çakıcı ve arkadaşları tarafından 1996 ve 2003 yıllarında yapılan “KKTC’de Çocuk İstismarı Yaygınlığı” araştırmaları, çocuk istismarının KKTC’de önlenmesi gereken bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Dövülen kadınların çoğu polis, sağlık görevlileri, arkadaşlar, aile bireyleri gibi kişilerden yardım istediklerinde durumun ciddiye alınmadığını görmekte ve çaresizlik duygusuna kapılmaktadır. Kadınların şikayette bulunabilecekleri kendileriyle ilgilenen özel bir birimin olması, kötü davranışa maruz kalan kadınlara eyleme geçme gücü verecektir. K.K.T.C.’de bir sığınma evi hala mevcut değildir. Kadınların gerektiğinde sığınabilecekleri merkezlerin olması ve şiddete maruz kalan kadınların başvuracağı kuruluş olasılıklarının artırılması gerekmektedir.

Şiddete uğrayan kadınlara yönelik yapılabilecek destek verici hizmetlerden, kamusal alanda bilinçlendirmeden, eğitim amaçlı programların geliştirilip uygulanmasına ve politikalar oluşturulmasına kadar her aşama ve süreçte yapılması gereken birçok şey vardır. Bu imkanların sağlanması, kadınların daha bilinçli ve toplumda daha aktif olmalarını sağlayacak, kadınların kendi yaşamlarının denetimini tekrar ellerine geçirmelerine ve gerekli kararları verebilmelerine olanak sağlayacaktır. Kadınların bilinçlenmeleri, toplumun diğer alanlarına da olumlu etki yapacak, toplumun daha huzurlu, daha refah yaşamasına ve yaşam kalitesinin yükselmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ADASAL, Rasim. (1980). **Kişilik ve Karakter Portreleri**. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları, 64.

AKSOY, E. ve ark. (1999). **Aile İçi Şiddet, Birinci Basamak İçin Adli Tıp El Kitabı**. Ankara: Polat Matbaası, 131.

AKYÜZ, Gülsüm. (1995). *Devlet, Aile ve Kadın*. **Evrensel Kültür Dergisi**, 42, (6), 42.

ALTAN, Şengül ve ERSÖZ, Aysel. (1994). *Kadının Çifte Yükümlülüğü*. **Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Bülteni**, 3, sayı:2,

AMMERMAN, R.T. ve HERSEN, M. (1990). **Case Studies in Family Violence**. New York and London: Plenum Press

ANDREWS, A.B. (1994). *Developing community systems for the primary prevention of family violence*. **Fam. Community Health**, 16, 1-9.

ANDREWS, A.B. ve W.G. BROWN. (1988). *Marital violence in the community: A bibliographical approach*. **British Journal of Psychiatry**, 153, 12-305.

ARAT, N. (1995). **Türkiye’de Kadın Olgusu**. İstanbul: Say Yayınları

ARCHER Dane ve Rosemary GARTNER. (1996). *Barış Dönemi Kayıpları*. **Cogito**, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 6-7, 247.

ARIKAN, Çiğdem. (1987). *Sosyal Hizmetler Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet*. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 5, 1, s.75-97

ARIKAN, Çiğdem ve KOŞAR, Nesrin. (1994). *Güneydoğu Anadolu'da Kırsal Kesim Kadın ve Erkeklerinin Evlilik İlişkisine ve Toplumda Kadının Konumuna Bakışları*. AAK Aile Kurultayı, 16-18 Kasım

AYTAÇ, Serpil. (1999). *Çalışma Yaşamında Kadın ve Kariyer*. TİSK, Türkiye'de Kadın İşgücü Semineri I-II, Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara

BALCIOĞLU, İbrahim. (2001). *Şiddet ve Toplum*. İstanbul: Bilge Yayıncılık

BEBEL, Agust. (1982). *Kadın ve Sosyalizm*. İstanbul: İletişim Yayınları, 56.

BECK, A.T. (1976). *Cognitive Therapy and Emotional Disorders*. University Press, New York.

BENDASON, Ney. (1997). *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları* (Çev. Şirin Tekeli), Cep Üniversitesi Dizisi, İletişim Yayınları

BETZ, E. Nancy ve FITZGERALD, F. Louise. (1987). *The Career Psychology of Women*. Academic Press. Inc.

BOZKURT, G. (1989). *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

CİN, H. Ve AKGÜNDÜZ, A. (1995). *Türk Hukuk Tarihi, 1. Cilt, 3. Baskı*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul: Cihan Matbaası, s.73

ÇAĞLAYAN, M.M. **Türk Ceza Kanunu, 3. Baskı, 4. Cilt.** Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara: Sevinç Matbaası

ÇAKICI, Mehmet ve ÇAKICI, Ebru. (1996). **Kuzey Kıbrıs'ta Çocuk İstismarı Yaygınlığı.** Kıbrıs Türk Ruh Sağlığı Derneği , Lefkoşa: Devlet Basımevi

ÇAKICI, Mehmet, ÇAKICI, Ebru ve ark. (2001). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Kadına Yönelik Şiddet.* **Kıbrıs Türk Tıp Dergisi (Cyprus Turkish Medical Journal),** II, 2, Ağustos

ÇAKICI, Mehmet ve ÇAKICI, Ebru. (2003). **Kuzey Kıbrıs'ta Çocuk İstismarı Yaygınlığı.** Kıbrıs Türk Ruh Sağlığı Derneği , Lefkoşa: Devlet Basımevi

ÇİFTÇİ, Oya. (1982). **Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kadın Görevlisi Kadınlar.** Sevinç Matbaası, Ankara.

DEMİRÖZ, Filiz. (1996). **Evli Kadınlara Yönelik İstismar ve Kadınların Sığınmaevleri Hakkındaki Düşünceleri.** H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Ankara (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

DICKSTEIN, L.J. (1988). **Spouse Abuse and Other Domestic Violence.** Psychiatric Clinic of North America, 11, 29-611.

DOBASH, R. Emerson, and DOBASH, Russell. (1979). **Violence Against Wives.** New York: The Free Press

DOĞRAMACI, E. (1992). **Türkiye'de Kadının Dünyası Ve Bugünü.** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

DÖNMEZER, Sulhi. (1996). *Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları*. **Cogito**, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 6-7, 216.

EFENDİOĞLU, Ali. (1994). *Kadına Karşı Şiddet Evrenseldir*. **Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müd. Bülteni**, 17, 2.

EKİN, Nusret. (1990). *Kadın İşgücü ve İstihdamı Sorunları*. İş ve İşçi Bulma Kurumu Konferansları, Ankara

ERAYDIN, Ayda. (1999). **Yeni Üretim Süreçleri ve Kadın Emeği**. Cem Web Ofset, Ankara

ERKEN, Filiz. (1993). *Duygusal, Fiziksel, Cinsel Şiddet*. **Dolaşan Mavi Çorap Dergisi**, Ankara, 1, (1), 22.

ERÖZ, M. (2000). **Türk Ailesi, 2. Baskı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s.44

ERTEN, Yavuz ve Cahit ARDALI. (1996). *Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psiko-sosyal Yapıları*. **Cogito**, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 6-7, 143.

FEYZİOĞLU, F.N. (1986). **Aile Hukuku, 3. Baskı**. Filiz Kitabevi, İstanbul: Bayrak Matbaacılık, s.402

FROMM, Erich. (1984). **İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. 1 Basım**. İstanbul: Payel Yayınları

GARABAGHİ, Ninou K. (1986). *Kadınların Ekonomik Yaşama Katılmalarına Yeni Bir Yaklaşım: Toplumsal, Ekonomik ve Siyasal Yaşamda Kadın, Ülkelerden Örnekler*.

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisinden Seçmeler:3, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara: Maya Matbaacılık, 96.

GELLES, R.J. (1976). *Abused wives: Why do they stay.* **Journal of Marriage and The Family**, 38, 659-685

GELLES, R.J. (1980). *Violence in the Family: A Review Of Research in The Seventies.* **Journal of Marriage and The Family**, November, 42, 873-884

GELLES, R.J. (1985). *Family Violence.* **Ann. Rev. Sociol.**, 11, 67-347.

GIDDENS, Anthony. (2000). **Sosyoloji.** (Yay. Hazırlayan: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi

GÖKSEL, Burhan. (1993). **Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk.** K.B. Yayını, Ankara

GÖRMEZ, Kemal. (1998). **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet.** Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları

GÜLÇÜR, L. (1996). **A Feminist Critique and Re-Interpretation of Current Theoretical Perspectives on Wife Abuse.** Yayınlanmamış Çalışma Raporu, New York

GÜNİNDİ-ERSÖZ, A. (1999). **Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği).** Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Başvuru Kitapları Dizisi, 35.

GÜNŞEN, Tülin İ. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddete Kadın Suçluluğu*. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 11.

GÜROL, Ali. (2000). *Türkiye’de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi*. Atılım Üniversitesi Yayını, Ankara, 209-213.

HITLER, Adolf. (2002). *Kavgam*. (Çev. Ahmet ÇUHADIR), İstanbul: Kum Saati Yayınları, 1.Basım, 54.

HOFFMAN, K.L., D.H. DEMO ve J.N. EDWARDS. (1994). *Physical wife abuse in non-western society: An integrated theoretical approach*. *Journal of Marriage and The Family*, 56, 46-131.

İLKKARACAN, P. (1996). *Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz*. Kadının İnsan Hakları Projesi, İstanbul: Metis Kadın Yayınları

İLKKARACAN, Pınar, L. GÜLÇÜR ve C. ARIN. (2001). *Kadınlar Dünyası Dergisi*. 24, (9), 41.

JOHNSTON J.R. ve E.G.L CAMPBELL. (1993). *A Clinical Typology of Interparental Violence in Disputed Custody Divorces*. *Amer. J. Orthopsychiatry*, 63, 99-190.

Kadınlar Dünyası Dergisi. (2001), 24, (9), 7 – 14

KARADUMAN, Ayşe T. Ve diğerleri. (1993). *Şiddeti İçselleştiren Kadın Profili: Türkiye İçin Nicel Bir Yaklaşım*. T.C. Sağlık Bakanlığı H.Ü. Nüfus Etütleri Enstitüsü ve Macro Int. Inc., Ankara

KARANİSAOĞLU, H. Oskay. (1995). *Kadına Uygulanan Şiddet (Hırpalanmış Kadın)*. **Hemşirelik Bülteni**, Ankara, 9, (37), 93.

KESKİN, Doğan. (7 Mart 2003). *Çalışma Yaşamı ve Kadın*. Radikal Gazetesi, s.10

KESKİOĞLU, O. (1988). **Fıkıh Tarihi ve İslam Hukuku, 4. Baskı**. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları No:179, Ankara: Emel Matbaacılık Sanayii

KORAY, Meryem. (1992). *Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri*. **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 25, Mart, Sayı 1, Ankara

KORAY, Meryem. (1993). **Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri**. İzmir: Basisen Yayınları

KORAY, Meryem. (2000). **Sosyal Politika**. Bursa: Ezgi Kitabevi

KÖYMEN, M.A. (1992). **Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, 3. Cilt**. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

KURNAZ, Ş. (1992). **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2422, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 617, Araştırma – İnceleme Dizisi: 31, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

KURNAZ, Ş. (1991). **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını Bilim Serisi 4, Ankara

KURTKAN BİLGİSEVEN, A. (1998). **Kadının Ülke Ekonomisindeki Yeri**. İstanbul: Genç Sosyologlar derneği Yayınları Yayın No:3, Fakülteler Matbaası, 42-23.

LENİN, İ. **Sosyalizm ve Din**.

LEVINSON, D. (1990). **Family Violence in Cross Cultural Perspectives**. London: Sage Publication, Seconder Edition

LOWDERMILK, D.L., PERRY, S.E. ve BOBAK, I.M. (2000). **Maternity & Women's Health Care**. USA: Mosby Inc, s.224-246

MICHAUD, Yves. (1991). **Şiddet**. İstanbul: İletişim Yayınları

MOR ÇATI KADIN SİĞİNAĞI VAKFI. (1996). *Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet*. Mor Çatı Yayınları, (11).

MOROĞLU, Nazan: "Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun", http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/kadina_siddet.htm <http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/kadina_siddet.htm>, Aralık 2003

MOSES, Rafael. (1996). *Şiddet Nerede Başlıyor?*. **Cogito**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 6-7, 23.

NA'AMAT. (1991). **After The Battering-The Struggle Of Battered Women With Violence In The Family**. Tel Aviv, Israel; (1992-1993). **North Manchester Women's Aid Annual Report**. Manchester City, England

NAVARO, Leyla. (1999). **Bir Cadı Masalı: Kızgınlık, Güç ve Cinsel Roller Üzerine**, 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi

O'LEARY, K.D. (1988). **Handbook of Family Violence** Plenum Press. Newyork

O'LEARY, K.D. ve başk. (1985). *Assertion Training for Abused Wives: A Potentially Hazardous Treatment*. **Journal of Marital and Family Therapy**, 11, 22-319.

O'LEARY, K.D. ve başk. (1989). *Prevalance and Stability of Physical Aggression Between Spouses: A Longitudinal Analysis*. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 57, 63-263.

ORTAYLI, İlber. (2000). **Osmanlı Toplumunda Aile**. Pan Yayıncılık, İstanbul: Ayhan Matbaası

ÖZBAŞARAN, Ferda Ulufer. (2001). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (Her Yaş, Sınıf ve Kültürde)*. **Kadınlar Dünyası Dergisi**, 24, (9), 5.

ÖZKAYA, Günseli. (1970). **Tutsaklıktan Özgürlüğe Kadınların Savaşı**. İstanbul, 8-9.

PAGELOW, Mildred Daley. (1984). **Family Violence**. New York Praeger Publishers

PUR, Necla. (1991). **“Türkiye’de Kadın İşgücü ve Sorunları”: Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Konulu Konferansta Sunulan Tebliğler**. T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

PUR, Necla ve Yıldız ECEVİT. (1991). **Kadın ve İstihdam: Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Konulu Konferans**. T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

RODRÍGUEZ, M.A ve BAUER HM. (1999). **Screening and Intervention for İntimate Partner Abuse: Practices and Attidues of Primary Care Physicianss**. **JAMA**, 282: 468-74.

ROSENBOWN A. ve K.D. O'LEARY. (1989). *Marrital Violence: Characteristics of Abuse Couples*. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 49, 63-71.

SAUNDERS, Daniel G. (1986). **When Battered Woman Use Violence: Husband-Abuse On Self Defense?**. *Violence and Victims*, 1, 47-60.

SANDIKÇIOĞLU, İ. (1998). **Çalışan Kadınların İkili Roller**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Başvuru Kitapları Dizisi, 367.

SELTZER, J. A. ve KALMUSS, D. (1988). *Socialization and stress explanations for spouse abuse*. **Social Forces**, 67 (2), s.473-491.

SOKULLU-AKINCI, F. (1999). **Viktimoloji**. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım

STEİNMETZ, Suzanne K. (1978). *The battered husband syndrome*. **Victimology** 2, s.499-509.

STEİNMETZ, S.K. (1978). *Battered Parents*. **Society**, Vol. 15, No. 54

STRAUS, M.A. (1980). *Victims and Aggressors in Marital Violence*. **American Behavioral Scientist**, 23, 681-704.

STRAUS, M.A., GELLES, R.J. ve STEİNMETZ, S.K. (1980). **Behind Closed Doors: Violence in the American Family**. London: Sage Publications

SÜMER, Süreyya. (1995). *Şiddet Her yerde Var*. **Kim Dergisi**, 36, 64 – 67.

TBMM Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu. (1998). Takav Yayıncılık, Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (1998). **Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu**. Takav Yayıncılık, Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: “Uluslararası Kuruluşlarla İlişkiler”, <http://www.kssgm.gov.tr/uaiab.html><<http://www.kssgm.gov.tr/uaiab.html>>

TEKELİ, Şirin. (1990). **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**. İletişim Yayınları, İstanbul

TEKİNAY, S. (1990). **Türk Aile Hukuku**. İstanbul: Filiz Kitabevi, Bayrak Matbaacılık, 7. Baskı

TOKOL, Aysen. (1999). *Dünyada Kadın İşgücü*. **Türkiye’de Kadın İşgücü Seminerleri**, TİSK I-II, Tisk Yayınları, Yay.No.192 Aralık

TOSUN, M. ve YALVAÇ, K. (1989). **Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammil-Şaduga Fermanı, 2. Baskı**. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Türkiye İş Bankası. (1998). **75. Yılda Kadınlar ve Erkekler**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

ULUÇAY, M. Ç. (1992). **Padişahların Kadınları ve Kızları, 3. Baskı**. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği): “Temel Tanımlamalar”, http://www.unhcr.org.tr/MK_TemelTan%C4%B1mlamalar.asp <http://www.unhcr.org.tr/MK_TemelTan%C4%B1mlamalar.asp>

United Nations Commission on the Status of Women established a special Working Group. **The World Conference on Human Rights**, held in Vienna in June 1993

ÜÇÖK, C. ve MUMCU, A. (1987). **Türk Hukuk Tarihi**, 6. Baskı. Savaş Yayınları:18, Ankara: Hassoy Matbaacılık Sanayii, s.24

ÜMRAN, Demir. (2000). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. **A.Ü.Hemş.Y.O.Dergisi**, 3 (1), 57-61.

ÜNSAL, Artun. (1996). *Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi*. **Cogito**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 6-7, 29.

WAHL, Anne. (1984). *Çalışan Kadınlar*. **Avrupa**. s.11

WHO Consultation. (1996). **Violence Against Women**. 5-7 February, FRH/WHO/96.27, Geneva

WHO, Regional Office For The Western Pacific. (1998). **Domestic Violence: A Priority Public Health Issue, in The Western Pacific Region**

WILBRANDT, R. (1997). **İstanbul Çeşitlemeleri**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: Nokta Offset

WODARSKI, J.S. (1987). **Social work practice with children and adolescents**. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas.

YAMAN, A. (1999). **İslam Aile Hukuku**. Marifet Yayınları:158, İslami Araştırma Dizisi:5, İstanbul: Kardeşler Matbaası

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu. (1994). **KADIN**. Devlet Planlama Müsteşarlığı, Ankara, 84.

YILDIRIM, Aysel. (1998). **Sıradan Şiddet: kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**. İstanbul: Boyut Matbaacılık

YURDAKUL, Sabahat. (1994). **Çalışan Kadının Korunması**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

YÜKSEL, Şahika. (1985). **Comparison of Violent and Non-Violent Families**. İstanbul: İstanbul Tıp Fak. Psikiyatri Kliniği Anabilim Dalı

YÜKSEL, Şahika. (1996). *Kadınların Kendilerini Şiddetten Koruması Neden Zor?*. **Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul: Mor Çatı Yayınları, Yön Matbaası, 97.

YÜKSEL, Ş. ve başk. (1988). **Bağır Herkes Duysun**. İstanbul: Gümüş Basımevi, Kadın Çevresi Yayınları, 18.

ZÜLAL, Aşlı. (2001). *Şidde*., **Bilim ve Teknik Dergisi**, Ankara: Tübitak Yayınları, (2), 35.

EK-I KADIN ANKET FORMU

Bölüm 1: Genel Bilgiler

1. Yaşınız? (.....)
2. Doğum yeriniz neresidir?
Kıbrıs ☐ Türkiye ☐ İngiltere ☐ Diğer ☐
3. Kıbrıs'ta hangi bölgede ikamet ediyorsunuz? (.....)
4. Medeni haliniz?
Nişanlı ☐ Evli ☐ Boşanmış ☐ Dul ☐ Ayrı ☐
5. Evliliğinizin kararlaştırılması
Eşimle birlikte kendimiz karar vererek evlendik ☐
İlelerimizin tavsiyesi ve/veya kararıyla evlendik ☐
6. Akraba evliliği söz konusu mu?
Var ☐ Yok ☐
7. Ne kadar zamandır evlisiniz? (Eğer boşanma varsa evliliğiniz ne kadar sürmüştü?) (.....)
8. Yaşayan çocuk sayınız (.....)

9. Eğitim seviyeniz?

- Okur-yazar değilim ☐
- İlkokul mezunuyum ☐
- Ortaokul mezunuyum ☐
- Lise mezunuyum ☐
- Yüksekokul mezunuyum ☐
- Yüksek Lisans ve üzeri ☐

10. Size gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

Evet çalışıyorum ☐ Hayır çalışmıyorum, ev hanımıyım ☐

(Cevabınız evetse lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyiniz)

- Kendi işyerimde çalışıyorum ☐
- Eşimin yanında / birlikte çalışıyorum ☐
- Özel bir işte çalışıyorum ☐
- Bir devlet kurumunda çalışıyorum ☐
- Emekliyim ☐
- Serbest çalışıyorum ☐
- Diğer ☐

11. Çalıştığınız iş ve çalışma ortamınızla ilgili aşağıdaki ifadeleri derecelendiriniz

	Evet	Hayır	Bilmiyorum
Çalıştığınız işten memnun musunuz?	☐	☐	☐
İşinizden elde ettiğiniz gelirden memnun musunuz?	☐	☐	☐

İşyerinizdeki arkadaş ilişkilerinizden

memnun musunuz?

☐ ☐ ☐

İşyerinizdeki ortam huzurlu mu?

☐ ☐ ☐

İşyerinizdeki amirinizden memnun musunuz?

☐ ☐ ☐

12. Aylık geliriniz yaklaşık ne kadardır?

Kendime ait gelirim yok

☐

600,000,000 ve altı

☐

601,000,000 - 750,000,000 arası

☐

751,000,000 - 999,000,000 arası

☐

1,000,000,000 - 1,499,000,000 arası

☐

1,500,000,000 - 1,999,000,000 arası

☐

2,000,000,000 ve üzeri

☐

13. Eşinizin aylık geliri yaklaşık ne kadardır?

600,000,000 ve altı

☐

601,000,000 - 750,000,000 arası

☐

751,000,000 - 999,000,000 arası

☐

1,000,000,000 - 1,499,000,000 arası

☐

1,500,000,000 - 1,999,000,000 arası

☐

2,000,000,000 ve üzeri

☐

14. Kiminle ve/veya kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

Eşimle ve çocuklarımla (varsa) birlikte yaşıyorum

☐

Eşimden ayrı sadece çocuklarımla yaşıyorum

☐

Annem – babamla birlikte yaşıyorum

☐

Yalnız yaşıyorum

☐

Diğer

☐

15. Oturduğunuz ev kime ait

- Eşime ait ☐
- Bana ait ☐
- Eşimle benim ortak malımız ☐
- Kira ☐
- Lojman ☐
- Diğer..... ☐

16. Evlenmeden önce hiç uzun süreli bir ilişki yaşadınız mı?

- Evet ☐ Hayır ☐

Cevabınız evetse lütfen sayısını belirtiniz (.....)

17. İlk erkek arkadaşınızla çıkma yaşıınız? (.....)

18. Evlenmeden önce hiç cinsel ilişki yaşadınız mı?

- Evet ☐ Hayır ☐

Cevabınız evetse lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyiniz

- Sadece 1 defa ☐
- Birkaç kez ☐
- Pek çok kez ☐

19. Evlenmeden önceki en uzun ilişkiniz ne kadar sürmüştü?

- Birkaç ay ☐

- 1 yıl ☐
- 2-3 yıl ☐
- Daha uzun bir süre ☐

20. Kaç defa evlendiniz?

- İlk evliliğim devam ediyor ☐
- 2 defa ☐
- 3 defa ☐
- 4 ve üzeri ☐

21. Eşinizle ayrılmayı hiç düşündünüz mü?

- Hiç düşünmedim ☐
- Bir defa ☐
- Birkaç defa ☐
- Sık sık ☐
- Her zaman düşünürüm ☐

22. Eşinizle hiç (boşanmadan) uzun süreli ayrılık yaşadınız mı?

- Hiç olmadı ☐
- Bir defa ☐
- Birkaç defa ☐
- Sık sık ☐

23. Bu ayrılıklar kaç kez barışmayla sonuçlandı?

- Bir defa ☐
- Birkaç defa ☐
- Sık sık ☐
- Her zaman ☐

24. Barışma sebebiniz aşağıdaki sebeplerden hangisi / hangileri idi?

	Evet	Hayır
Ekonomik sebepler	☐	☐
Yalnız yaşamının sorumluluğu	☐	☐
Başkalarının hakkımda kötü düşünebilecekleri düşüncesi	☐	☐
Çocuklarımla varlığı	☐	☐
Aile baskısı	☐	☐
Diğer	☐	☐

25. Barışma sebeplerinizden en önemlisi hangisiydi?

Ekonomik sebepler	☐
Yalnız yaşamının sorumluluğu	☐
Başkalarının hakkımda kötü düşünebilecekleri düşüncesi	☐
Çocuklarımla varlığı	☐
Aile baskısı	☐
Diğer	☐

26. Kaç kez boşanma yaşadınız?

Hiç olmadı	☐
1 defa	☐
2 defa	☐
3 defa	☐
4 ve üzeri	☐

27. Yakın çevrenizde boşanan insanlar var mı?

- Hiç yok ☐
- Birkaç tane ☐
- Pek çok ☐

28. Anne babanız hiç boşanma yaşamış mıydı?

- Evet ☐ Hayır ☐

Bölüm 2. Aileniz ile ilişkilerinizde aşağıdakileri yaşamınız boyunca ne sıklıkta yaşadınız?

	Hiç Olmadı	Bir defa	Birkaç Defa	Sık sık	Her zaman
1. Sizi rahatsız eden takma isimle çağrılmak	A	B	C	D	E
2. Aşağılayıcı, küçük düşürücü sıfatların kullanılması	A	B	C	D	E
3. İnançlarınız, hedeflerinizle alay edilmesi	A	B	C	D	E
4. Başkalarının yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunmak	A	B	C	D	E
5. Sevgi ve ilgi göstermemek	A	B	C	D	E
6. Sorunlarınız olduğunda destek görmemek	A	B	C	D	E
7. Hastalandığınızda geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek	A	B	C	D	E
8. İsteddiğiniz, ihtiyacınız olan bir şeyi almak için, mümkün olduğu halde para verilmemesi	A	B	C	D	E
9. Başarılarınızla ilgilenilmemesi	A	B	C	D	E
10. Geçerli bir neden olmaksızın çalışmanıza izin verilmemesi	A	B	C	D	E
11. Evinizde aileniz tarafından hiç fiziksel şiddete maruz kaldınız mı? Hayatınız boyunca ne sıklıkta oldu?					
a) Bir şey fırlatmak	A	B	C	D	E
b) İtmek, sıkıca tutmak	A	B	C	D	E
c) Tokat atmak	A	B	C	D	E
d) Yumruklamak, tekmelemek	A	B	C	D	E
e) Sopa, kemer v.b. gibi bir aletle vurmak	A	B	C	D	E
f) Defalarca vurmak - dövmek	A	B	C	D	E
g) Bir yere kilitlemek, hapsetmek	A	B	C	D	E
h) Boğmaya çalışmak	A	B	C	D	E
i) Yakmak (sigara v.b.)	A	B	C	D	E

j) Bıçak çekmek	A	B	C	D	E
k) Bıçaklamak	A	B	C	D	E
l) Silah ile korkutmak	A	B	C	D	E
m) Ateşli silah kullanmak, ancak yaralamamak	A	B	C	D	E
n) Ateşli silah kullanarak yaralamak	A	B	C	D	E
12. Evlenmeden önce hiç, aileden herhangi biri tarafından istemediğiniz halde, aşağıdaki davranışlara maruz kaldınız mı? Hayatınız boyunca ne sıklıkta oldu?					
a) Cinsel içerikli sıfatlar kullanılması	A	B	C	D	E
b) Cinsel içerikli dokunmalar	A	B	C	D	E
c) Cinsel ilişkiye girme	A	B	C	D	E
d) Tecavüz	A	B	C	D	E
13. Evlenmeden önce hiç, aileden olmayan herhangi biri tarafından istemediğiniz halde, aşağıdaki davranışlara maruz kaldınız mı? Hayatınız boyunca ne sıklıkta oldu?					
a) Cinsel içerikli sıfatlar kullanılması	A	B	C	D	E
b) Cinsel içerikli dokunmalar	A	B	C	D	E
c) Cinsel ilişkiye girme	A	B	C	D	E
d) Tecavüz	A	B	C	D	E
14. Aile içinde hiç doktora ya da hastaneye başvuracak şekilde hırpalandınız mı?	A	B	C	D	E
15. Hiç aileniz tarafından uğradığınız şiddet sebebiyle polise başvurduğunuz oldu mu?	A	B	C	D	E
16. Ailenizde bunlar ne sıklıkta olurdu?					
a) Babam annemi döverdi	A	B	C	D	E
b) Annem babamı döverdi	A	B	C	D	E
c) Babam beni döverdi	A	B	C	D	E
d) Babam kardeşlerimi döverdi	A	B	C	D	E
e) Annem kardeşlerimi döverdi	A	B	C	D	E
f) Annem kardeşlerimi döverdi	A	B	C	D	E

17. Anne veya babanızın, kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullandığı olmuş muydu?	A	B	C	D	E
18. Anne-babanızın doğru bulmadığı bir davranışta bulunduğunuzda, genelde aşağıdaki tepkilerden hangisini daha sıklıkta alırsınız?					
a) Hemen yardıma koşarlar	A	B	C	D	E
b) Yumuşak davranır, öğüt verirler	A	B	C	D	E
c) İlgilenmezler	A	B	C	D	E
d) Bağırır, kavga ederler	A	B	C	D	E
e) Döverler	A	B	C	D	E

Bölüm 3. Eşiniz ile ilişkinizde aşağıdakileri yaşamınız boyunca ne sıklıkta yaşadınız?

	Hiç Olmadı	Bir defa	Birkaç defa	Sık sık	Her zaman
1. Sizi rahatsız eden takma isimle çağrılmak	A	B	C	D	E
2. Aşağılayıcı, küçük düşürücü sıfatların kullanılması	A	B	C	D	E
3. İnançlarınız, hedeflerinizle alay edilmesi	A	B	C	D	E
4. Başkalarının yanında küçük düşürücü davranışlarda bulunmak	A	B	C	D	E
5. Sevgi ve ilgi göstermemek	A	B	C	D	E
6. Sorunlarınız olduğunda destek görmemek	A	B	C	D	E
7. Hastalandığınızda geçerli bir bahane olmadığı halde doktora götürülmemek	A	B	C	D	E
8. İsteddiğiniz, ihtiyacınız olan bir şeyi almak için, mümkün olduğu halde para verilmemesi	A	B	C	D	E
9. Başarılarınızla ilgilenilmemesi	A	B	C	D	E
10. Geçerli bir neden olmaksızın çalışmanıza izin verilmemesi	A	B	C	D	E
11. Eşiniz tarafından hiç fiziksel şiddete maruz kaldınız mı? Evlilik hayatınız boyunca ne sıklıkta oldu?					
a) Bir şey fırlatmak	A	B	C	D	E
b) İtmek, sıkıca tutmak	A	B	C	D	E
c) Tokat atmak	A	B	C	D	E
d) Yumruklamak, tekmelemek	A	B	C	D	E
e) Sopa, kemer v.b. gibi bir aletle vurmak	A	B	C	D	E
f) Defalarca vurmak - dövmek	A	B	C	D	E
g) Bir yere kilitlemek, hapsetmek	A	B	C	D	E
h) Boğmaya çalışmak	A	B	C	D	E

i) Yakmak (sigara v.b.)	A	B	C	D	E
j) Bıçak çekmek	A	B	C	D	E
k) Bıçaklamak	A	B	C	D	E
l) Silah ile korkutmak	A	B	C	D	E
m) Ateşli silah kullanmak, ancak yaralamamak	A	B	C	D	E
n) Ateşli silah kullanarak yaralamak	A	B	C	D	E
12. Evliliğiniz boyunca hiç eşiniz tarafından aşağıdaki davranışlara maruz kaldınız mı? Evlilik hayatınız boyunca ne sıklıkta oldu?					
a) İstemediğiniz halde cinsel ilişkiye zorlaması	A	B	C	D	E
b) İstemediğiniz bir cinsel pozisyona zorlaması	A	B	C	D	E
c) İstemediğiniz halde hamile bırakılmak	A	B	C	D	E
13. Eşiniz tarafından hiç doktora ya da hastaneye başvuracak şekilde hırpalandınız mı?	A	B	C	D	E
14. Hiç eşiniz tarafından uğradığınız şiddet sebebiyle polise başvurduğunuz oldu mu?	A	B	C	D	E
15. Eşiniz hiç kontrolünü kaybedecek kadar alkol veya uyuşturucu kullandı mı?	A	B	C	D	E
16. Eşinizin doğru bulmadığı bir davranışta bulunduğunuzda, genelde aşağıdaki tepkilerden hangisini daha sıklıkta alırsınız?					
a) Hemen yardıma koşar	A	B	C	D	E
b) Yumuşak davranır, öğüt verir	A	B	C	D	E
c) İlgilenmez	A	B	C	D	E
d) Bağırır, kavga eder	A	B	C	D	E
e) Aşağılar	A	B	C	D	E
e) Fiziksel şiddet uygular	A	B	C	D	E
e) Cinsel şiddet uygular	A	B	C	D	E
17. Eşinizle hiç uzun süreli ayrılık yaşadınız mı?	A	B	C	D	E

18. Eşinizden boşanmayı hiç düşündünüz mü?	A	B	C	D	E
--	---	---	---	---	---

Bölüm 4. Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz?					
	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Bir tokat şiddet değildir	A	B	C	D	E
2. Hiçbir neden dayaağı kabul edilebilir gösteremez	A	B	C	D	E
3. Nadir durumlarda son yöntem olarak dayak kullanılabilir	A	B	C	D	E
4. Dayak atan kişi, problemleri etkin çözemeyen kişidir	A	B	C	D	E
5. Bazı kişiler dayaağı hakeder	A	B	C	D	E
6. Eşim bana vursa onu polise veririm	A	B	C	D	E
7. Bir erkeğin, eşinin rızası olmadan onu cinsel ilişkiye zorlaması tecavüzdür	A	B	C	D	E
8. Eşimin bana uyguladığı şiddeti ailemin bilmesi gerekmez	A	B	C	D	E
9. Eşimin bana uyguladığı şiddeti çevremin bilmesi gerekmez	A	B	C	D	E
10. Toplum boşanmaya kötü gözle bakıyor	A	B	C	D	E
11. Toplum boşanan kadınlara kötü gözle bakıyor	A	B	C	D	E
12. Mutsuz bir evlilik kesinlikle devam etmemelidir	A	B	C	D	E
13. Çocukların varlığı, kötü bir evliliği sürdürmeye sebep değildir	A	B	C	D	E

14. Aşağıdaki seçenekler, bir kadının kötü giden bir evliliği bitirmesinde kolaylaştırıcı rol oynayabilir mi?					
a) Ekonomik bağımsızlık	A	B	C	D	E
b) İş sahibi olmak	A	B	C	D	E
c) Aile desteği	A	B	C	D	E
d) Ailenin ekonomik desteği	A	B	C	D	E
e) Eğitimli olmak	A	B	C	D	E
f) Çalışıyor olmak	A	B	C	D	E
g) Aileden kalma mal-mülk sahibi olmak	A	B	C	D	E
h) İyi arkadaşlara sahip olmak	A	B	C	D	E
i) Yeni bir erkek	A	B	C	D	E